

SÖZELTİ

ÇOCUK VE GENÇLİK EDEBİYATI DERGİSİ

İNCELEME ARAŞTIRMA ELEŞTİRİ

İstanbul - 2026/16 (Ocak / Şubat)

KÜNYE

Kurucu ve Yayın Yönetmeni:

Necdet Neydim

Dergi Editörleri:

Enise Eryılmaz, Semanur Ağca, Tuğçe Ören

Web Tasarımı:

Gökalp Koçak

Logo Tasarımı:

Gökçe Akgül

Dergi ve Kapak Tasarımı:

Burak Özkaracahisar

Danışma Kurulu:

Asalet Erten, Alev Bulut, Filiz Şan, Yeşim Tükel

Düzeltili Ekibi:

İrem Tunay, Semanur Selçuk, Şehnaz Helvacılar

Yayın Kurulu:

Asalet Erten, Erkan Çer, Fatih İkiz, Göksenin Abdal, Hikmet Asutay,
İpek Ortaer Montanari, İlkiz Tülek Saygılı

Yazı ve Araştırma Kurulu:

Büşra Yaman, Ensa Filazi, Meltem Kılıç, Neslihan Demez, Nurcan Demir

Makale, Araştırma ve Çevirisi Yayımlananlar:

Asalet Erten, Erkan Çer, Gizem Bulut, İlkiz Tülek Saygılı, Nezahat Cabacı,
Nüseybe Hilal Zorlu, Petek Halman Kara, Rabia Keskin, Zeynep Erbay

Sözelti

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi

İnceleme Araştırma Eleştirisi

ISSN: 2718-0573

www.sozelti.com

Önsöz.....	I
Bu Sayımızda.....	III

ÖZGÜN YAZI VE MAKALELER

Çocuk Edebiyatında Kardeş Kıskançlığına Yönelik Anlatı Stratejilerinin Belirlenmesi - Erkan Çer.....	2
Külkedisi Masalında Kardeş Kıskançlığı: Grimm ve Perrault Uyarlamalarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi - İlkiz Tülek.....	44
Bir Ailenin Büyüsü: Weasley Kardeşleri Arasında Kimlik, Kıskançlık ve Aidiyet - Gizem Bulut.....	56
Çocuk Edebiyatında Kardeş Kıskançlığı: Doğal Bir Duygunun Temsili - Nezahat Cabacı...70	

KİTAP İNCELEMELERİ

Resimli Çocuk Kitaplarında Kardeş Kıskançlığı - Asalet Erten.....	78
Ela'nın Kulakları: Kardeş Kıskançlığı Üzerine Bir Kitap İncelemesi - Petek Halman Kara.....	84
Aynı İglo Altında: Yıldızlara Bak Kardeşim - Rabia Keskin.....	92

FİLM İNCELEMESİ

Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Kardeş Kıskançlığı Konulu Film ve Diziler - Nüseybe Hilal Zorlu.....	100
--	-----

TELİF VE ÇEVİRİ ÖYKÜLER

Mürekkebin Yetmediği - Zeynep Erbay.....	108
Küçük Sincap ve Patlamış Mısır Kışı - Nüseybe Hilal Zorlu.....	112

ÖZGEÇMİŞLER

Sevgili Okurlarımız,

Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi'nin on altıncı sayısını sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayımızda, çocukluk ve ergenlik deneyiminin en kırılgan ama bir o kadar da öğretici duygularından birine odaklanıyoruz: “Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Kardeş Kıskançlığı.” Aile içinde ilk sosyal ilişkilerin kurulduğu alan olan kardeşlik, sevgi, rekabet, aidiyet ve adalet duygularının eş zamanlı olarak deneyimlendiği çok katmanlı bir ilişki biçimi sunar. Kardeş kıskançlığı ise bu ilişkinin doğal bir parçası olarak, çocuk edebiyatında güçlü anlatı olanakları barındırır.

Çocuk ve gençlik edebiyatı, kıskançlık gibi çoğu zaman bastırılan ya da istenmeyen olarak görülen içsel durumları görünür kılarak okura duygu farkındalığını kazandırma potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda dosya konumuz, kardeş kıskançlığını yalnızca bireysel bir duygu olarak değil, aile dinamikleri, ebeveyn tutumları, toplumsal beklentiler ve kültürel kodlarla şekillenen bir deneyim alanı olarak ele almaktadır. Masallardan çağdaş fantastik anlatılara, resimli çocuk kitaplarından sinema ve dizi uyarlamalarına uzanan geniş bir yelpazede bu duygunun nasıl temsil edildiğini tartışmaya açıyoruz.

Bu sayının özgün yazılar bölümünde, çocuk edebiyatında kardeş kıskançlığının anlatı stratejileri ayrıntılı biçimde incelenmekte; *Külkedisi* masalının Grimm ve Perrault uyarlamaları karşılaştırmalı bir bakışla ele alınarak kıskançlık temasının kültürel dönüşümü sorgulanmaktadır. Ayrıca *Harry Potter* evrenindeki Weasley kardeşleri üzerinden kimlik, aidiyet ve kıskançlık ilişkisi değerlendirilirken, kardeş kıskançlığının çocuk edebiyatında doğal ve dönüştürücü bir duygu olarak nasıl temsil edildiği tartışılmaktadır.

Kitap incelemeleri bölümünde, resimli çocuk kitaplarında kardeş kıskançlığının görsel ve metinsel düzeyde nasıl inşa edildiğine odaklanılıyor; *Nereden Çıktı Bu Kardeş*, *Küçük Kardeş İstemiyorum!* ve *Ela'nın Kulakları*

gibi eserler aracılığıyla kıskançlık duygusunun çocuk okur için nasıl erişilebilir ve anlamlandırılabilir kılındığı ele alınıyor.

Film incelemesi bölümünde ise, çocuk ve gençlik edebiyatından uyarlanan film ve dizelerde kardeş kıskançlığının anlatısal işlevi değerlendirilerek, görsel anlatının bu duyguya nasıl yeni katmanlar eklediği tartışılıyor. Bu sayıda yer alan telif ve çeviri öyküler, çocukluk deneyimini odağına alan anlatılarıyla dosya temasını kurmaca düzlemde derinleştirmekte ve sayının edebi çeşitliliğini güçlendirmektedir.

Sözelti olarak bu sayıda, kardeş kıskançlığını bastırılması gereken bir sorun olarak değil, çocukların duygusal gelişiminde anlamlı bir deneyim alanı olarak ele alıyor, edebiyatın bu duyguyu nasıl yeniden anlamlandırdığını birlikte tartışmaya açıyoruz. Çocukların kendilerini, duygularını ve başkalarıyla ilişkilerini anlamalarına katkı sunan bu dosyanın hem akademik hem de edebi tartışmalara yeni kapılar aralamasını diliyor, keyifli okumalar diliyoruz.

Sevgi ve Saygılarımızla,
Dergi Editörleri

On Altıncı Sayımızda...

Çocuk ve gençlik edebiyatına dair zengin bir içerikle hazırlanan Sözel, on altıncı sayısı ile okurlarıyla buluşuyor. Bu sayıda çocuk ve gençlik edebiyatını farklı yönleriyle ele alan özgün incelemelere, kitap ve film değerlendirmelerine, telif ve çeviri öyküsüne yer veriyoruz.

Bu sayının dosya konusu “Çocuk Edebiyatında Kardeş Kıskançlığı” olarak belirlendi. Dosya kapsamında yer alan yazılar, kardeşlik ilişkileri içinde ortaya çıkan kıskançlık duygusunu anlatsal, psikolojik ve kültürel boyutlarıyla ele alıyor.

Özgün yazılar bölümünde yer alan Erkan Çer’in “Çocuk Edebiyatında Kardeş Kıskançlığına Yönelik Anlatı Stratejilerinin Belirlenmesi”, kardeş kıskançlığının çocuk edebiyatındaki anlatı örüntülerini kuramsal bir çerçevede tartışıyor. İlkiz Tülek Saygılı’nın “Külkedisi Masalında Kardeş Kıskançlığı: Grimm ve Perrault Uyarlamalarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi”, klasik bir masalı farklı kültürel ve ideolojik bağlamlar üzerinden yeniden okumaya açıyor. Gizem Bulut’un “Bir Ailenin Büyüsü: Weasley Kardeşleri Arasında Kimlik, Kıskançlık ve Aidiyet”, fantastik edebiyat örneği üzerinden kardeşlik ilişkilerini kimlik ve aidiyet ekseninde değerlendiriyor. Nezahat Cabacı’nın “Çocuk Edebiyatında Kardeş Kıskançlığı: Doğal Bir Duygunun Temsili” ise kıskançlığı çocukluk deneyiminin doğal bir parçası olarak ele alan bütüncül bir bakış sunuyor.

Kitap incelemeleri bölümünde Asalet Erten’in “Resimli Çocuk Kitaplarında Kardeş Kıskançlığı” başlıklı yazısı, görsel anlatı ile metin arasındaki ilişkiyi merkeze alırken; Petek Halman Kara’nın “Ela’nın Kulakları: Kardeş Kıskançlığı Üzerine Bir Kitap İncelemesi” ve Rabia Keskin’in “Aynı İğlo Altında: Yıldızlara Bak Kardeşim” başlıklı incelemeleri, çağdaş çocuk edebiyatı örnekleri üzerinden kardeşlik temsillerini tartışmaya açıyor.

Film incelemesi bölümünde yer alan Nüseybe Hilal Zorlu'nun "Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Kardeş Kıskançlığı Konulu Film ve Diziler", edebiyat uyarlamaları ve özgün yapımlar üzerinden kardeş kıskançlığı temasının görsel anlatıdaki yansımalarını ele alıyor.

Telif ve çeviri öyküler bölümünde ise Zeynep Erbay'ın "Mürekkebin Yetmediği" ve Nüseybe Hilal Zorlu'nun "Küçük Sincap ve Patlamış Mısır Kışı", kardeşlik, paylaşma ve duygusal dönüşüm temalarını kurmaca düzlemde işleyerek dosya temasını tamamlıyor.

Sözelti olarak, çocuk ve gençlik edebiyatında duyguların temsiline ve aile içi ilişkilerin edebî anlatıdaki karşılıklarına alan açmayı sürdürüyoruz. Bu sayının, kardeş kıskançlığına dair kapsamlı ve çok yönlü bir okuma sunmasını diliyor, emeği geçen tüm yazar, çevirmen ve editörlerimize teşekkür ediyoruz.

Keyifli okumalar!

Dergi Editörleri

ÖZGÜN YAZI VE MAKALELER

Çocuk Edebiyatında Kardeş Kıskançlığına Yönelik Anlatı Stratejilerinin Belirlenmesi¹

Erkan Çer

Kıskançlık, kişinin değer verdiği bir ilişkiyi (duygusal ilişki, yakın arkadaşlık, aile bağı vb.) bir üçüncü kişinin (gerçek ya da düş kurulan bir “rakip”) tehdit ettiği algısı ortaya çıktığında yaşanan duygusal bir tepkidir. Bu tepki, salt “hoşnutsuzluk”tan öte ilişkiyi kaybetme olasılığına karşı gelişen korku, öfke, huzursuzluk ve güvensizlik gibi duyguları ve bunlara eşlik eden düşünce–davranış eğilimlerini kapsayan birleşik bir yaşantı olarak ele alınır (Sullivan, 2021). Kıskanan kişi, kıskandığı kişinin sevdiğinin elinden alacağını düşündüğü için bir yandan korkar bir yandan da sevdiği ile kendisi arasında engel olarak gördüğü kişiye öfke duyar. Kıskançlık, bir yere kadar doğal ve evrensel bir duygudur; yalnız, eksiklik duygusunun ötesinde çevreyi sürekli rahatsız, tedirgin eden duygu ve tepkilerin ortaya konulması biçiminde bir davranış bozukluğunu da gönderme yapar (Bakırcıoğlu, 2012). Güncel çalışmalar, kıskançlığın çoğu kez ilişki tehdidine verilen bir “uyarı” tepkisi gibi çalıştığını ortaya koyar. Yani kişi, önemli gördüğü kişinin ilgisinin, yakınlığının ya da bağlılığının başka birine kayabileceğini düşündüğünde kıskançlığın etkinleştiğini vurgular (Tani ve Ponti, 2016). Bu çerçevede kıskançlık, salt “başkasının sahip olduğuna özenme” değildir. Doğal olarak üçlü bir yapıda (ben, değer verdiğim kişi ve rakip) örgütlenen ve “kaybetme” ekseninde çalışan sosyal bir duygudur. Kıskançlık, tehdit algısına bağlı korku, öfke, kaygı ve incinme gibi duygusal bileşen olarak rakibe/ilişkiye yönelik kuşku, kuruntu gibi yenileyici düşünceler üreten bilişsel bir süreç ve ilişkiyi korumaya ya da belirsizliği azaltmaya yönelik kontrol etme, gözlemlleme, sınama ve güvence arama gibi davranışlar

¹ Bu çalışmada çocuk edebiyatında kardeş kıskançlığının anlatı stratejileri çocuk edebiyatında anlatı kuramı, gelişim psikolojisi, bibliyoterapi ve duygu eğitimi olmak üzere üç farklı kuramsal alan üzerinden elde edilen bilgilerle yapılandırılmıştır.

olarak genellikle üç düzlemde açıklanmaktadır. Bütün bunlar birlikte düşünüldüğünde kıskançlık ilişkinin niteliğine, kişinin benlik saygısına ve bağlanma örüntülerine göre daha kolay tetiklenebilen bir duygu sistemi olarak da değerlendirilir (Sullivan, 2021).

Bütün bu genel tanımlar çerçevesinde kıskançlık, çoğunlukla duygusal ilişkiler bağlamında tanımlanmış olmasına karşın son on yıldaki çalışmalar bu duygunun kökenlerinin çok daha erken gelişim dönemlerine uzandığını ortaya koymaktadır. Nitekim kıskançlık, bireyin sosyal dünyasında “kaybetme” ve “yerini yitirme” olasılığıyla ilk kez çocuklukta karşılaştığı bir duygulanım biçimidir. Bu bağlamda kardeş kıskançlığı, genel kıskançlık yapısının gelişimsel açıdan en erken ve en temel görünümünden biri olarak değerlendirilmektedir (Volling, 2012). Kardeş kıskançlığı, çocuğun aile sistemine yeni bir kardeşin katılmasıyla birlikte anne baba sevgisi, ilgisi ve bakımının paylaşılma zorunda kalındığını algılaması sonucu ortaya çıkan yoğun duygusal tepkiler bütünü olarak tanımlanabilir. Bu tepkiler salt kıskançlık duygusuyla sınırlı değildir. Çoğu zaman kaygı, öfke, güvensizlik, değersizlik hissi ve terk edilme korkusu ile iç içe geçmektedir. Bu nedenle kardeş kıskançlığı, bireyin benlik algısını ve ilişki örüntülerini etkileyen çok katmanlı bir gelişimsel yaşantıdır (Dunn, 2004). Bilinmesi gerekir ki kıskançlığın doğal sınırları içinde kalmasını ya da şiddetlenmesini de içinde yaşanan çevre belirler. Örneğin yeni bir kardeşin dünyaya gelişi çocuğun rahatını kaçırabilir. Kendi hakkı olduğunu düşündüğü anne ve babasının sevgisini kardeşin elinden alacağını düşünen çocuk ondan hem korkmaya hem de anne babasının kendisine yönelik sevgisine engel oluşturduğunu düşündüğü için ona kızmaya başlayabilir (Bakırcıoğlu, 2012).

Çocuğa bir anda “Sana oyuncak ya da arkadaş geliyor.” gibi söylemler dile getirilmemelidir. Böyle bir yaklaşım, salt sorunun çözümünü güçleştirebilir. Dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise çocukların birbiriyle karşılaştırılmamasıdır. Bu yanlışlıktan sakınılması durumunda kıskançlığa bir de eksiklik duygusu eklenir ve kıskançlık bir karmaşaya dönüşebilir. Bunun sonucunda çocuk içine kapanabilir, arkadaş ilişkilerini

bozalabilir, bencil, tedirgin, alıngan ve geçimsiz bir benlik sergileyebilir. Çocuk, kıskançlığını türlü yollarla ortaya koyar. Yeni doğan kardeşinin kimi davranışlarını benimseyip onları yapabilir. Altını ıslatmamayı, konuşmayı ve yürümeyi öğrenmişken kardeşi dünyaya geldikten sonra o da kardeşi gibi altını ıslatmaya, kirletmeye, bebekçe konuşmaya, emeklemeye ya da parmak emmeye başlayabilir. Çocuğun ruh sağlığını büyük ölçüde etkileyen bu davranışların altındaki neden, anne babanın bunları yapan kardeşine yönelik sevgi ve ilgisini kendi üzerine çekmektir. Çocukta kıskançlık yemek yemede, giyinmede ve başka işlerde sorun çıkarma biçiminde de ortaya çıkabilir. Kardeşin gelişinden sonra daha az sevildiğini düşünen çocukta anne babasına güvensizlik oluşabilir. Çocuk, bu güvensizliğini parmak emme, tırnak yeme, saçlarıyla oynama, istenç dışı devinimler yapma, konuşma bozuklukları, kekeleme, uyku düzensizlikleri, uykuda konuşma, birdenbire uyanma ve annesinin yanında yatmak isteme gibi tepkilerle ortaya koyabilir. Bu davranışları dolayısıyla çocuğun azarlanması, suçlanması ya da cezalandırılması, kıskançlık davranışlarının pekiştirilip süreklilik kazanmasına yol açabilir. Çünkü azarlama, suçlama ve cezalandırma, kıskançlığı şiddete ve saldırganlığa dönüştürebilir (Bakırcıoğlu, 2012).

Çocuklukta kıskançlığın en belirgin biçimlerinden birisi kardeş kıskançlığıdır. Özellikle yeni bir kardeşin doğumu, çocuğun aile içindeki konumunu sarsarak anne babanın ilgisinin paylaşılmasıyla ilgili yoğun duygusal tepkilere yol açabilir (Volling, 2012; Volling, Kennedy ve Jackey, 2021). İlk doğan ya da tek çocuklar, kardeşlerinin gelişinden önce, anne babalarının ilgi ya da sevgisini başkalarıyla paylaşmama ve bir yetişkin çevresi içinde merkezde olma ayrıcalıklarına sahiptirler. Öte yandan, bu çocuklar anne babalarına nasıl “anne baba olunacağı”nı öğrenmeleri için olanak sağlayan ‘deneysel’ bebekler olmuşlardır (Gander ve Gardiner, 2010). Bu bakımdan kardeş kıskançlığı, yoğun ve uzun süreli yaşandığında çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir. Bu durum çocukta kaygı ve güvensizlik, düşük benlik algısı, sosyal geri çekilme, kardeşe yönelik saldırgan davranışlar, öfke patlamaları, kurallara karşı gelme gibi içselleştirilmiş ve dışsallaştırılmış davranış sorunlarına yol

açabilir (Dunn, 2004). Kardeş kıskançlığının ortaya çıkışı çoğunlukla yeni bir kardeşin doğumuyla ilişkilendirilse de bu süreç salt biyolojik bir değişime verilen tepki olarak açıklanamaz. Asıl belirleyici olan, çocuğun anne babayla kurduğu bağın niteliği ve bu bağın tehdit altında algılanıp algılanmamasıdır. Bowlby (1991)'nin bağlanma kuramı, kardeş kıskançlığının kökenini açıklamada temel bir çerçeve sunar. Bu kurama göre çocuk için bakım verenle kurulan bağ salt duygusal değil aynı zamanda yaşamsal bir güvencedir. Bu bağın sürekliliği tehdit edildiğinde çocukta yoğun bir biçimde kaygı ortaya çıkabilir. Yeni bir kardeşin gelişi, özellikle güvenli bağlanma geliştirememiş çocuklar için anne babanın ilgisinin kaybı anlamına gelebilir. Bütün bu yönleriyle, kıskançlığın ortaya çıkardığı davranışlar tanınarak bunlara yol açan nedenler ortadan kaldıracak önlemler alınmadığı zaman çocuk büyüdükçe onun saldırganlığı da büyüyebilir. Çocuk, saldırganlığını arkadaşlarına, anne babasına, öğretmenlerine ya da her türlü yetkeye yöneltebilir. İşin bu noktalara varmaması için kıskançlık tepkileri zamanında tanınıp değerlendirilmeli, çocuğa hakkı olan sevgi ve ilgi gösterilmeli, azarlama, suçlama, cezalandırma ve karşılaştırma gibi yanlışlıklardan uzak durulmalıdır (Bakırcıoğlu, 2012).

Çocuk edebiyatı, kardeş kıskançlığının yansıtıldığı ve aynı zamanda dönüştürüldüğü önemli bir anlatı alanıdır. Son yıllarda çocuk edebiyatı çalışmalarında duyguların yansıtılması ve sosyal-duygusal öğrenmeye yönelik artan ilgi, kardeş kıskançlığını odağa alan metinlerin hem sayısında hem de bu metinlere yönelik akademik incelemelerde belirgin bir artış sağlamıştır (Krogstad, 2016). Kıskançlık, bireyin önemli bir ilişkiyi kaybetme olasılığına karşı geliştirdiği ilişkisel bir uyarı sistemi olarak düşünülmelidir. Bu yönüyle çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğun yaşadığı bu duygusal karmaşayı doğrudan bastırmak yerine dilsel ve görsel anlatı içinde görünür kılması gerekmektedir. Özellikle resimli kitaplar erken dönemden başlayarak çocuğun sözel olarak alımlayamadığı kıskançlık gibi karmaşık duyguları renk ve çizginin anlatım olanaklarıyla sezinletmelidir. Bu durum kardeş kıskançlığı gibi karmaşık konularda çocuk edebiyatının “duygusal düzenleme aracı” olarak kullanılabileceğinin göstergesidir. Bu

bağlamda çocuk edebiyatı, kardeş kıskançlığını salt görünür kılmakla kalmaz aynı zamanda çocuğun bu duyguyu fark etmesine, anlamlandırmasına ve düzenlemesine olanak tanıyan bir işlev üstlenir. Resimli kitaplar, çocuğun aile içindeki yerinin değişmesiyle tetiklenen “duygusal sarsıntı”yı görünür kılarak kıskançlığı “ayıplanacak” bir durum olmaktan öte çocuğun gelişim sürecinde ele alınması gereken anlaşılabilir, konuşulabilir ve dönüştürülebilir bir duygu olarak sezinletmelidir. Çünkü kardeş kıskançlığı, çocuğun sevgiye erişim hakkının tehdit altında olduğu ve aile içinde konumunun değişeceği algısıyla doğrudan ilişkilidir. Bu algı bazı çocuklarda saldırganlık, bazı çocuklarda aşırı uyum, bazı çocuklarda ise geri çekilme davranışlarıyla kendini gösterebilir. Bütün bu yönleriyle, çocuğun yaşamındaki ilk yoğun rekabet deneyimi olan kardeş kıskançlığını en görünür ve çarpıcı biçimde işlemesi gereken resimli kitaplar, çocuğun içinden geçen “keşke bebek olmasa” ve “tahttan indirilme” düşüncelerini gerçekçi düzlemde cezalandırmak yerine onun duygusal gerilimini hafifleten ve sevginin paylaşılabılır olduğunu sezinleten bir kurgu düzleminde anlatı stratejileri oluşturması gerekmektedir. Böylelikle anlatılar, çocuğun bastırılmış öfkesini ve korkusunu “güvenli bir oyun” alanında işleyebilir. Bu yaklaşım, kardeş kıskançlığının “yanlış” ya da “olumsuz” bir duygu olmaktan öte insan doğasının doğal bir duygusu olarak ele alınması gerektiğini ortaya koyar. Bu bağlamda çocuk edebiyatı, çocuğun özdeşim kurması ve duygularını tanıması açısından önemli bir gelişim aracıdır.

Bu çalışmada çocuk edebiyatında kardeş kıskançlığının anlatı stratejileri çocuk edebiyatında anlatı kuramı (Nikolajeva, 2014; Nodelman, 2008; Nikolajeva ve Scott, 2006; Kress ve van Leeuwen, 2006; Genette, 1990), gelişim psikolojisi (Dunn, 2007; Volling, 2012; Volling, Kennedy ve Jackey, 2021; Hart ve Legerstee, 2015; Erikson, 1993), bibliyoterapi ve duygu eğitimi (Heath, Sheen, Leavy, Young ve Money, 2005; Izard, 2009) olmak üzere 3 farklı kuramsal alan üzerinden elde edilen bilgilerle yapılandırılmıştır. Aşağıda bu anlatı stratejilerinden üçü ortaya konmuş ve resimli çocuk kitaplarından örnekler verilerek açıklanmıştır.

Anlatı Stratejisi I: “Yer Kaybı” ve “Sevginin Bölünmesi” Algısı

Kardeş kıskançlığının çocuk edebiyatındaki en yaygın anlatı stratejilerinden birisi çocuğun aile içindeki “yerini kaybettiği” algısı üzerine kuruludur. Bu durum, özellikle ilk çocuğun yeni bir kardeşin doğumuyla birlikte yaşadığı yerinden edilme deneyimiyle ilişkilendirilir. Çocuk için anne baba sevgisi salt duygusal bir bağ olmaktan öte güvenlik, aidiyet ve süreklilik sağlayan başat bir ilişki oluşturmaktadır. Bu ilişkinin paylaşılma zorunda kalacağı düşüncesi kıskançlığın temel duygusal kaynağını oluşturur (Volling, 2012). Bu anlatı stratejisinde kıskançlık, çoğunlukla çocuğun “artık eskisi kadar sevilmemesi”, “görülmemesi” ya da “önceliğini yitirme” korkusu etrafında biçimlenir. Yalın bir söyleyişle çocuğun iç sesi, soruları ve gündelik gözlemleri aracılığıyla görünür kılınır. Böylelikle kıskançlık, aile içi ilişkilerde yaşanan bir deneyim olarak anlatısallaştırılır. Kuramsal olarak bu strateji, bağlanma kuramı alanyazınıyla örtüşmektedir (Bowlby, 1991). Dunn (2007), kardeş kıskançlığının temelinde çocuğun anne babasıyla kurduğu ilişkinin tehdit altında algılanmasının yattığını belirtirken Volling (2012), ilk çocukların yeni kardeşin doğumunu sıklıkla “ailedeki konumlarının sarsılması” olarak deneyimlediklerini vurgular. İşte çocuk edebiyatı, bu soyut ve karmaşık duygusal süreci somut anlatı öğeleriyle (kucak, beşik, oda, zaman paylaşımı vb.) yansıtabilir. Daha farklı bir söyleyişle anne kucağının paylaşılması, beşiğin eve girişi, odaların yeniden düzenlenmesi, anne babayla geçirilen zamanın azalması gibi ayrıntılar bu duygusal sarsıntının anlaşılmasını kolaylaştırır. Bu stratejiye dayalı metinlerde sıklıkla “Çocuğun ben merkezli iç konuşmaları (Peki ya ben?), anne baba ilgisinin kardeşe yöneldiğine dair gözlemler, çözümün cezadan öte duygunun kabulüyle gelmesi” gibi anlatısal özelliklerde görülür. Bu özellikler kardeş kıskançlığını bastırmak yerine anlaşılabilir bir duygu olarak sunabilir.

Anlatı Stratejisi II: Mizah ve Fantezi Yoluyla Duygusal Gerilimi Yumuşatma

Kardeş kıskançlığını konu alan resimli çocuk kitaplarında mizah

ve fantezinin kullanımı salt “eğlenceli” bir anlatı seçimi değildir. Çocuğun yoğun olarak yaşadığı duygularını yönetebilmesi için oluşturulmuş estetik ve bilişsel bir düzenleme alanıdır. Bu strateji, çocuğun yeni kardeşin doğumuyla tetiklenen yerinden edilme ve sevginin bölünmesi korkusunu doğrudan gerçeklik düzleminin dışına taşıyarak simgesel bir ara alanda betimler. Böylelikle duygu bastırılmadan anlatı içinde yer alır. Bu ara alanın kurulmasında kurgu içerisinde iki temel süreç birlikte işler. “Ya kardeşimi sevmezsem?” ve “Ya şöyle olursa?” gibi duygular üzerinden bir olasılık alanı oluşturulur. Bu alanda mizah, bu duyguları daha *gülmünebilir* bir biçime getirebilir.

Mizahın burada yaptığı eylem, duyguyu küçümsemeden, hafife almadan ya da duygunun taşıdığı gerilimi “patlamadan” taşınabilir bir düzeye indirgemektir. Gülme, metindeki gülünç olarak verilen korkunç olasılıkları (kardeşin geri verilmesi, bir canavara dönüşmesi vb.) bir tür duygu düzenleyici biçime dönüştürebilir. Böylelikle çocuk okur hem “gerçekten hissettiği” duyguyu reddetmez hem de o hissin içinde boğulmaz. Burada mizahın işlevi oldukça açıktır. Çocuk okur, kendi içindeki saldırgan/kıskanç dürtüyü dışarıdan izler ve kendini suçlamadan bu dürtüyü tanıyabilir. Mizah, duygunun “Ben kötüyüm.” biçiminde yerleşmesine engelleyerek duyguyu bir “deneyim”e dönüştürür. Bu anlatı stratejisi, yukarıda da söylendiği gibi bir tür duygu düzenleme modeli sunar:

- Gerçeklik: “Bebek geldi. Anne bebekle ilgilenecek. Düzen değişecek.”
- Gerçekliğin fanteziye dönüşmesi: “Ya bu bebek dinozorsa?”, “Ya uzaylıysa?”
- Mizahsal abartı: Gülünç ayrıntılar, olasılıklar. “Ağlamalara karşı kulak tıkacı, saç çekmelerine karşı kafaya patates filesi, kıyafetlerimi paylaşamam vb.”
- Geri dönüş: Gerçekliği yeniden kurgulama (rol değişimi) ve duyguyu dönüştürme.

Bu yapı, çocuk okura şunları deneyimletebilir: Kıskançlık gibi yoğun duygular oluştuğunda onu doğrudan eyleme dönüştürmek yerine önce belleğinde oynatabilir, gülünç duruma getirebilir, farklı olasılıklarda dolaştırabilir sonra bu gerçekliğe yeniden geri dönersin. Bu yapı çocuk okura bu duyguyla başa çıkabilmek için önemli bir kazanım alanı sunmaktadır. Çünkü burada ana karakter bu duyguyla başa çıkabilmek için duygunun içine kapanmak yerine duyguyla bilişsel işlem yapabilir.

Kardeş kıskançlığının en zor yanı çoğu zaman “kardeşi sevmemek”ten öte “Keşke hiç gelmeseydi.”, “Geri gitsin.” ya da “Başka birine verelim.” gibi daha sert ve rahatsız edici düşüncelerdir. Çocuk, bu düşünceleri çoğu zaman yetişkinlere doğrudan söyleyemeyebilir. Çünkü bu düşünceler, yetişkin dünyasında hızla ahlaksal etiketlere dönüşebilir. İşte mizah ve fantezi anlatısı burada düşünceyi doğrudan itiraf alanından çıkarıp “kurgu alanına” taşır. Bu dönüşüm anlatıyı “olan”dan “olabilir”e geçirir. Böylelikle duygu, tek bir gerçekliğe sıkışmak yerine bir dizi olay örgüsüne yayılır. Olay örgüsünde yeni gelen kardeş “uzaylı”, “dinozor” ya da “değiştirilebilir” olarak düşünülür. Yani fantezi, nesneyi değiştirmek yerine nesnenin yarattığı iç gerilimi yumuşatacak yeni bir alan açar.

Resimli kitaplarda mizah ve fantezi stratejisi çoğu zaman görsel metinle oluşturulur. Özellikle düşünce balonları, düşsel olaylar, gülünç olasılıklar, renk değişimleri (daha canlı ve abartılı), ölçek oyunları (Bebek devleşir, çocuk küçülür, ev dönüşür.), bilinçli sapmalarla oluşturulan görseller çocuk okura “Benim aklımdan geçen düşünce ile gerçek aynı değil.” ayrımını sezinletebilir. Bu stratejinin güçlü yanı kıskançlığı yok etmeye çalışmamasıdır. Kıskançlığı “yanlış duygu” diye duyurmak yerine daha fazla ilişki kurma gereksinmesini açığa çıkartır:

- “Ben nereye aitim?”
- “Annem benim hala yanımda mı?”
- “Yeni düzende benim yerim ne/neresi?”

Mizah ve fantezi bu sorulara doğrudan yanıtlamaz; yalnız, soruların

sorulabilirliğini sağlar. Burada ana karakter “kardeşi deęiřtirme” fantezisi kurarken aslında dūzeni geri almayı ister. Anlatı, bu isteęi cezalandırmak yerine dōnūřtūr. Çōzūm ise, “Kardeři sevmek zorundasın.” didaktięi yerine çocuęun iliřki içinde yeniden yer bulmasıyla ortaya çıkar. Sonuç olarak, mizah ve fantezi yoluyla duygusal gerilimi yumuřatma kardeř kiskanlıęını gerçeklikten koparmadan simgesel bir uzaklıktan iřleyen bir anlatıdır. Bu anlatı, ana karakterin saldırgan ya da suçluluk doęurabilecek dūřūncelerini gūvenli bir kurgu alanında dolařtırır, mizah aracılıęıyla duygu yoęunluęunu hafifletir ve ardından ana karakteri gerçeklięe geri çaęırarak duygunun iliřkisel biçimde yeniden anlamlandırılmasına olanak sağlar. Bu yazıda *Gūřen Arslan Akca’nın “Ya Kardeřimi Sevmezsem?”* kitabı örnek olarak iřleneceęi için yer kaybı stratejisi ile mizah ve fantezi stratejisinin iliřkisi ařaęıda karřılařtırmalı olarak verilmiřtir.

Yer Kaybı Stratejisi ile Mizah ve Fantezi Stratejisinin İlişkisi

Yer kaybı stratejisinde, kiskanlık çocuęun gūndelik yařamında doęrudan deneyimledięi bir kırılma olarak sunulur. Odaların yeniden dūzenlenmesi, annenin bedensel varlıęının kardeře yōnelmesi gibi somut ayrıntılar duyguyu gerçeklięe sıkıca baęlar. Burada anlatı, çocuęun “řimdi ve burada” yařadıęı kaybı daha çok gōrūnūr kılar. Mizah ve fantezi stratejisinde ise aynı duygu, gerçeklikten bilinçli bir uzaklıkta kalır. Kardeřin uzaylıya benzetilmesi, deęiřtirilebilir ya da geri verilebilir bir nesne gibi dūřūnūlmesi, kiskanlıęın doęrudan anlatılmayan boyutlarını simgesel bir dūzleme tařır. Her iki strateji arasındaki farklardan birisi, yer kaybı stratejisi duyguyu yařatırken mizah ve fantezi stratejisi duyguyu daha gūlūn duruma getirir.

Yer kaybı stratejisinde ocuk okur, ana karakterin deneyimine tanıklık eden bir konuma yerleştirilir. ocuk okurdan beklenen temel tutum, özdeşim kurmaktır. “Bu ocuk neden bōyle hissediyor?” sorusu etrafında duygu biçimlenir. Mizah ve fantezi stratejisinde ise ocuk okur anlatının oyun alanına yōnlendirilir. Abartı, beklenmedik dōnūřler ve olasılık dışı durumlar ocuk okuru salt tanık değil aynı zamanda eř karakter yapar.

Bu durum, kıskançlığın ağırlığını azaltırken duygunun paylaşılabirliğini artırır. Yer kaybı stratejisinde kıskançlık, çoğu zaman “kabul edilmesi gereken ama düzenlenmesi gereken” bir duygu olarak ele alınır. Anlatı, çocuğun korkularını görünür kılar. Çözüm ise, genellikle yetişkinin duyguyu tanınması ve ilişkiyi yeniden güvence altına almasıyla gelir. Mizah ve fantezi stratejisinde ise kıskançlık ahlak yoluyla ortaya çıkan değerlendirmeleri askıya alır. Anlatı içerisinde ana karakter kardeşi istememe, ondan kurtulma ya da onu başka bir şeyle değiştirme gibi düşünceler kurabilir; yalnız bu düşünceler gerçek eyleme dönüşmez. Burada fantezi, çocuğa “düşünebilme özgürlüğü” tanır.

Çocuk edebiyatında bu iki strateji çoğu zaman birbirini dışlamadan ardışık ya da iç içe kullanılır. Yer kaybı stratejisi, duygunun nedenini ve ağırlığını gösterirken mizah ve fantezi stratejisi bu ağırlığın hafifletilebileceğini gösterir. Bu bakımdan mizah ve fantezi, yer kaybı anlatısının duygusal onarım alanıdır. Yer kaybı anlatısı kardeş kıskançlığını çocuğun aile içindeki konumunun sarsılması olarak ele alırken mizah ve fantezi anlatısı bu sarsıntının çocuğun duygu dünyasında yaratabileceği gerilimi gülünç öğelerle dönüştürür. Yani birincisi duyguyu görünür kılarken ikincisi duyguyla yaşanabilir bir uzaklık oluşturur. Bu nedenle, çocuk edebiyatında kardeş kıskançlığını en etkili biçimde işleyen metinler çoğunlukla bu iki stratejiyi birlikte ve dengeli biçimde kullanan metinlerdir. Aşağıda bu stratejiler kardeş kıskançlığını yansıtan resimli bir kitap üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Ya Kardeşimi Sevmezsem?- Gülşen Arslan Akca

Bu kitap kardeş kıskançlığını ana karakterin iç dünyası üzerinden anlatır. Bu anlatı seçimi, okurun karakterle kolayca özdeşim kurmasını sağlar, kıskançlığı bireysel bir durum olmaktan çıkartır ve çocuklukta gerçekleşen yaygın bir duygusal deneyim olarak konumlandırır. Kitabın odağında yer alan Bengisu (büyük çocuk), yeni bir kardeşin (Doğukan) doğacağını öğrenmesiyle birlikte yoğun bir belirsizlik yaşamaya başlar. Daha kardeş ortada yokken bile çocuk karakter geleceğe yönelik kaygılar

üretir. Bu süreçte kıskançlık, doğrudan kardeşe yönelmiş bir duygu değildir. Daha çok anne babayla kurulan ilişkinin değişeceği düşüncesine bağlı olarak belirmiştir. Anne babanın ilgisinin kendisine ait ve süreklilik gösteren bir kaynak olduğunu varsayan Bengisu'ya kardeş geleceği bilgisi, bu varsayımı sarsar ve ana karakter aile içindeki yerinin tehlikeye girdiğini hissetmeye başlar. Bu durum, kardeş kıskançlığının gelişim psikolojisinde “yerinden edilme” olarak tanımlanan boyutuyla örtüşür (Tani ve Ponti, 2016).

Anlatıda anne baba karakterleri doğrudan çatışma yaratan figürler değildir; yalnız ana karakterin belleğinde sevginin yönünü değiştiren figürler olarak yer alırlar. Büyük çocuk, anne babanın gelecekte zamanlarını ve ilgilerini yeni kardeşe ayıracaklarını düşünür. Bu noktada anlatı, sevginin paylaşımından daha çok çocuğun öznel dünyasında sevginin azaldığına yönelik algının nasıl oluştuğunu görünür kılar. Ana karakter için başat problem kardeşi sevip sevmemek değil, kendisinin sevilip sevilmeceğinden emin olamamaktır. Böylelikle başlıktaki “Ya kardeşimi sevmezsem?” sorusu anlatı ilerledikçe anlamsal değişime uğrar ve aslında “Ya ben eskisi kadar sevilmezsem?” sorusuna dönüşür. Bu dönüşüm, olay örgüsünün duygusal odağını oluşturur. Anlatının dikkat çekici yönlerinden birisi, kardeşin kitabın büyük bölümünde doğmamış olmasıdır. Buna karşın kardeş, ana karakterin belleğinde son derece güçlü bir figür hâline gelir. Bu durum, kıskançlığın her zaman somut bir rakip gerektirmediğini bazen salt bir değişim olasılığıyla bile ortaya çıkabildiğini gösterir.

Olay örgüsünde Bengisu yaşadığı korkuyu bastırmak yerine dile getirir. Bu anlatısal tutum, kardeş kıskançlığını ya da korkusunu reddetmek yerine onu görünür kılar. Bu süreçte anlatı, çocuğu “yanlış hissettiği” için düzeltmeye çalışmaz. Bunun tersine bu duygunun anlaşılabilir olduğu kabul edilir. Böylelikle kıskançlık aile içi ilişkilerin yeniden düzenlendiği bir geçiş süreci olarak ele alınır. Kitabın sonunda ana karakter, aile içindeki yerinin tamamen kaybolmadığını ve sevginin kardeşin gelişimle yok olmayacağını fark eder. Bu farkındalık kardeşi sevmeye zorlanmak yerine kendi varlığının ve değerinin sürdüğünü hissetmesi üzerinden kurulur. Bu yönüyle olay

örgüsü, kardeş kıskançlığını tamamen çözen bir mutlu son sunmaz. Bunun yerine ana karakterin bu duyguyla baş edebileceği güven zemini oluşturur. Bütün bu yönleriyle bu kitap, çocuk okura kıskançlığın geçici ve yönetilebilir bir duygu olduğunu sezinletir.

Bu kitap mizah ve fantezi stratejisi üzerinden değerlendirildiğinde ise, her bir sayfada yer alan dilsel ve görsel metnin işlevi kendini etkili bir biçimde göstermektedir. Bu bakımdan ilk sayfa incelendiğinde, Bengisu hiç beklemediği bir haber alır ve kardeşi olacağını öğrenmiştir. Çocuk, daha ilk tümcede özne olmaktan çıkacağını ve yaşamında büyük bir değişiklik olacağını sezinlemiştir. Çünkü kardeş kıskançlığı çoğu zaman “kardeş”ten önce “beklenmedik değişim”le başlar. Bu durum, kardeş kıskançlığının temeli olan yer kaybının başlangıcıdır. Görselde Bengisu, odanın ortasında ama bedeniyle odaya tam yerleşememiş gibidir. Kolaj tekniğiyle oluşturulan ana karakterin yaşadıkları öfke ya da kıskançlık olmasa da şaşkınlık ve askıda kalma durumudur. Yeri gelmişken söylemek gerekir ki kitabın yazarı ve resimleyeni Gülşen Arslan Akca’nın ana karakteri kolaj tekniğiyle oluşturmuş olması tesadüfi değildir. Çünkü burada kolaj tekniği salt estetik bir seçim olmaktan öte psikolojik bir imgeye gönderme yapmaktadır. Çocuk odaya kesip yapıştırılmıştır. Bu, “Ben buraya ait miyim?” duygusunun görsel karşılığı olabilir. Bu durum, çocuk okura “Bu çocuk şu an bir tuhaflik yaşıyor.” duygusunu duyumsatabilir. Burada çocuğun bedeniyle sezinletilmeye çalışılan mizah henüz “gülme” üretmemiş olmasına karşın anlatı duyguyu gerçeklikten koparmadan ama hafifçe yumuşatarak sunmaktadır.

Akca, Gülşen Arslan (Ya Kardeşimi Sevmezsem?)

İkinci sayfa incelendiğinde, bu sayfanın “Annem ile babam, abla olacağımı söylediler. Aman ne güzel!” tümceleriyle başladığı görülmektedir. Özellikle “Aman ne güzel!” tümcesi Bengisu’nun iç sesidir. Gerçekliğin hafifçe bükülmesidir. Bu bir sessiz dirençtir. “Aman ne güzel” tümcesinin karşısına anlatı şu yanıtı koymaktadır:

- “Benim içimde o kadar da güzel değil!”

Bu yanıt çocuğun açık çatışmaya girmeden duygusunu anlatma yoludur. Çünkü burada Bengisu’ya rol ataması yapılmıştır. Yani Bengisu’ya ortada henüz bir ilişki ya da duygusal bağ yaşanmamışken sorumluluk kimliği öncelenmiştir. Kıskançlığın önemli bir kaynağı da duygular oluşmadan beklentilerin kurulmuş olmasıdır. Görsel metin dikkatli incelendiğinde Bengisu’nun kendi sözünün olmadığı görülecektir. Bengisu’nun ağzından çıkan açık bir duygu tümcesi yoktur. Bu bilinçli bir anlatı seçimi olarak okunabilir. Çocuk ne hissettiğini henüz söze dökememektedir. Bu durum kıskançlığın “öncesi”ni gösterir ve adlandırılmayan ama bedende dolaşan bir gerilimi yansıtır. Bu sayfanın en çarpıcı yanı, tek bir Bengisu yerine birden fazla Bengisu’nun yer almasıdır. Bu görsel seçim, mizah ve fantezi stratejisinin tam olarak devreye girdiği yerdir. Birden fazla Bengisu görmek, “akıl karışıklığı”nı basitçe göstermekten fazlasını yapar. Bengisu artık tek bir duyguda değildir. İç dünyasında çelişkili tepkileri eşzamanlı yaşar ve bu tepkiler henüz bütünleşmemiştir. Bu durum gelişimsel olarak da son derece gerçekçidir. Çocuk, bir olaya ilişkin aynı anda korku, merak, sevinç taklidi ve bedensel rahatsızlık hissedebilir. Her bir Bengisu karakteri “Karnım ağrıyor.”, “Midemi bulandırıyor.” ve “Başım dönüyor.” gibi farklı

bir bedensel yakınmaları dile getirir. Bu yakınmalar, psikoloji alanyazınında “somatik anlatım” olarak tanımlanır. Duygunun dile gelmediği yerde beden konuşur. Beden, değişime karşı uyarı verir. Burada somatik anlatım kavramının da açıklanması gerekmektedir. Somatik anlatım (somatization/ somatic expression), bireyin yaşadığı duygusal ya da psikolojik gerilimi doğrudan sözcüklerle değil bedensel belirtiler aracılığıyla anlatması olarak tanımlanır. Özellikle çocukluk döneminde bu durum son derece yaygındır; çünkü çocuklar karmaşık duyguları (kaygı, kıskançlık, tehdit algısı, belirsizlik vb.) henüz soyut kavramlarla adlandırayabilecek bilişsel ve dilsel donanıma tam olarak sahip değildir. Bu boşlukta beden “konuşan araç”a dönüşür (Thompson, 1994). Bu nedenle çocuk, “Korkuyorum.”, “Kıskanıyorum.” ya da “Kendimi dışlanmış hissediyorum.” demek yerine “Karnım ağrıyor.”, “Midem bulanıyor.” gibi bedensel yakınmalar üretir. Bu, bir rol yapma ya da dikkat çekme davranışından öte duygunun çocuk belleğinde beden üzerinden düzenlenme biçimidir (Eisenberg ve Morris, 2002). Burada yazar, bedensel yakınmalar üzerinden mizah üretmektedir. Çoğalan Bengisular, yetişkin okur için gülümsetici olabilir ama çocuk okur içinse rahatlatıcı olabilir. Çünkü kıskançlık duygusu parçalara ayrılmıştır. Bu durum duygunun yoğunluğunu azaltabilir. Bu sayfa, çocuk okura şunları sezinletebilir:

- Kıskançlık henüz kardeşe yönelmemiştir.
- Hedef anne ve baba da değildir.
- Hedef belirsizdir, duygu bedene dağılmıştır.

Yer kaybı stratejisi burada içselleştirilmiş bir sarsıntıya, mizah ve fantezi stratejisi ise bu sarsıntının oynanabilir bir alanına dönüşmesini sağlamıştır.

Üçüncü sayfa incelendiğinde, Bengisu’nun iç sesi artık daha belirginleşmiş ve korku ilk kez adlandırılmıştır: “Haberini ilk duyduğumda endişelenmişim. Biraz düşününce korkmaya başladım.”. Buradaki tümceler dikkatli bir biçimde incelendiğinde tümcelerin çekirdeği olan sözcükler kendini ele vermektedir.

Bu sıralama, kıskançlığın ani bir patlamayla oluşmadığı bilişsel olarak büyüyen bir duygu olduğunu gösterir. Bengisu düşünür, senaryolar kurar ve duygu yoğunlaşır. Dikkat edilirse ilk iki sayfada duygu dolaylıydı (şaşıklık ve bedensel tepkiler). Burada ise ilk kez Bengisu, korktuğunu kabul eder. Bu durum anlatı açısından önemli bir gelişmedir. Çünkü kıskançlık ve korku artık içte dolaşan belirsiz bir gerilimden öte adlandırılmış bir duyguya dönüşmüştür. Bu sayfanın görsel yapısı tamamen düşünce balonları üzerine kuruludur. Düşünce balonları anlatıda çok önemli bir işleve sahiptir. Bu olanlar *gerçek değildir*, salt akıldan geçen olasılıklardır. Balonların içindeki imgeler ise, mizah ve fantezi stratejisinin içeriğini yansıtmaktadır. Doğukan’ın Bengisu’nun başında şarkı dinlemesi, saçlarını çekmesi, ona yemek yedirmesi vb. ana karakterin korkularını göstermektedir. Yani kitap, “Kardeşim gerçekten canavar olacak.” demekten öte “Bengisu’nun aklından böyle korkular geçiyor” der. Düşünce balonlarının içindeki imgeler biraz gülünç ve abartılıdır; yalnız bu abartı tesadüfi değildir. Psikanalitik ve anlatı kuramı açısından bakıldığında abartı duygunun yoğunluğunu düşürür (Freud, 2022; Winnicott, 1982). Korku ne kadar “olamaz” duruma gelirse çocuk okur için o kadar yönetilebilir olur. Burada dikkat edilirse korkunun nesnesi kardeş değil sonuçlarıdır. Bu bakımdan, düşünce balonlarında yer alan imgelerin alt metni okunduğunda Bengisu’nun yok sayılmasının nedeni olarak sevginin kaybolması ve kendine yer kalmaması olduğu görülecektir. Yani korkulan şey bebekten öte Bengisu’nun kendi varlığının belirsizleşebileceğidir. Bu sayfa kıskançlık gibi yoğun bir duygu karşısında mizah ve fantezi stratejisinin neden çocuk edebiyatında bu kadar etkili olduğunu açıkça göstermektedir. Çünkü bu

sayfada korku trajik bir biçime getirilmeden abartılarak dramatize edilmiştir. Yani Bengisu'nun içsel çatışması gülünç olaylarla dışsallaştırılır. Bu sayede çocuk okur “Evet, ben de böyle düşünüyorum.” diyebilir. Bu, duygusal bir denge kurma yöntemidir. Daha üçüncü sayfada olmamıza karşın bu sayfa Bengisu'nun iç yolculuğunda önemli bir sürece gelmiştir. İkinci sayfadaki gibi duygu artık bedende dağınık değildir. Bilişte senaryolaşmış ama hala kontrol edilmemektedir. Sonuç olarak, bu sayfadaki düşünce balonları, kardeş kıskançlığını kardeşe yönelmiş bir öfke olarak değil de çocuğun kendi varlığının tehdit altında algılanmasına bağlı olarak üretilen felaket senaryolarıdır. Bununla birlikte abartılı ve gülünç imgeler, bu korkuların gerçeklikten ayrıştırılmasını sağlamıştır. Böylelikle kıskançlık bastırılmadan simgesel bir uzaklık içinde düzenlenebilir biçime gelmiştir.

Dördüncü sayfa incelendiğinde, Bengisu'nun felaket senaryolarından geriye çekildiği ve düzeni korumaya yönelik savunmaya geçtiği görülmektedir. Burada mizah geri çekilmiş ve ani bir durulma söz konusudur. Bengisu'nun bu sayfadaki temel düşüncesi “Evde bir düzenim var. Bozulmasını istemiyorum.”dur. Bu tümce, kardeş kıskançlığının özünü doğrudan ama sakın bir biçimde dile getirir. Onun kaygısı düzen kavramında yoğunlaşır. “Düzen” sözcüğü çocuk açısından oda, kıyafet, oyuncak ya da anne babanın paylaşımının bozulmaması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu sayfa, çocuğun değişim karşısında var olan ilişkisel yapıyı koruma isteğine gönderme yapar. Beşinci sayfa da bu isteği daha belirgin kılar. Bengisu'nun savunma planları, mizahın yeniden etkinleşmesi ve denetim arayışı ön plana çıkartılmıştır. Bu sayfada Bengisu'nun dili de belirgin biçimde değişmiştir. Önceki sayfalarda şaşkınlık (1. sayfa), bedensel uyarı (2. sayfa), felaketleştirme (3. sayfa), savunma (4. sayfa) varken burada ilk kez eyleme dönük bir iç ses oluşmuştur. Anlatıda Bengisu, artık ne hissettiğini anlatmaz ve ne yapacağını düşünür. Bu çok önemli bir geçiştir. Çünkü kardeş kıskançlığı, bu noktada salt bir duygu olmaktan çıkarak yönetilmesi gereken bir durum biçimine gelmiştir. Bu sayfa Bengisu'nun yaşadığı belirsizlik karşısında bilişsel denetim kurma çabasını yansıtır. Çünkü ana karakter, kontrol edemediği değişimi en azından düşünce düzeyinde düzenlemeye

çalışır. Görselde Bengisu'nun düşünceleri, bir tür "yapılacaklar listesi" ya da "önlem paketi" gibi düzenlenir. Bu durum büyük ve belirsiz bir tehdidi (kardeşin gelişi) küçük ve yönetilebilir maddelere bölebilir (Odamı başka biriyle asla paylaşamam, oyuncaklarımı paylaşamam vb.). Bu anlayış, çocuk bilişinin çok tanıdık bir savunmasını ortaya koyar:

"Hepsini birden düşünürsem korkarım ama tek tek düşünürsem dayanabilirim." (Carleton, 2016; Sweller, Ayres ve Kalyuga, 2011; Wright, Lebell ve Carleton, 2016).

Sayfa incelendiğinde, sayfada yer alan planların içeriği çoğu zaman gerçekçi olmaktan uzaktır. Çünkü kimi maddeler aşırı, gülünç ve uygulanması zordur. İşte mizah burada çalışır. Plan ne kadar "saçma"ysa, duygunun tehdidi o kadar azalır. Anlatı, Bengisu'nun planlarını ciddiye alır gibi gösterirken aynı anda onları gülümsetici kılar. Bu ikilik hem Bengisu hem de çocuk okur için çok önemlidir. Çünkü Bengisu için planlar ciddiyken çocuk okur için gülünç olabilir. Bu sayede çocuk okur, Bengisu'nun kaygısıyla özdeşleşir ama onun içinde kaybolmaz. Bu sayfa duygunun stratejiye geçtiği yer yani mizahın işlev değiştirdiği yerdir. Önceki sayfalarda mizah bedensel uyarı ve felaketleştirme iken burada gülünç planlardır. Yani Bengisu artık kıskançlığını hissetmekle yetinmez, düşünür ve dönüştürmeye çalışır. Bengisu artık edilgen değildir. Düzen bozulabilir ama çocuk bu bozulmanın içinde bir özne olarak kalmak ister. İşte mizah, bu öznellik duygusunu olanaklı kılar.

Akca, Gülşen Arslan (Ya Kardeşimi Sevmezsem?)

Beşinci sayfada Bengisu kıskançlığı kontrol etmek için “gülünç planlar” üreterek özneleşmeye çalışıyordu. Altıncı sayfada ise aile üyeleri de kurgunun bir parçası olur. Anneanne ve teyzenin de kurguda yer alması Bengisu’nun kıskançlığını başka bir düzleme taşır. Çünkü yeni kardeş haberi salt evin içinde bir değişim değildir. Aynı zamanda çocuğun gözünde “Artık herkesin ilgisi tek bir noktaya toplanacak!” anlamına gelmektedir. Bu yüzden altıncı sayfa, kıskançlığın nesnesini *genişletir*. Artık anne babayla birlikte bütün bir sevgi ağı “risk alanı”na dönüşmüştür. Bengisu bu sayfada bilişsel okumalar yapmaktadır. “Ya anneannem ve teyzem, kardeşimi benden daha çok severse?”, “Peki ya ben kardeşimi sevmezsem?” Bu tür tümceler, kıskançlığın bilişsel biçimlerini gösterir. Bengisu henüz somut bir kanıt görmeden, başkalarının duygu ve düşüncelerini okur ve olası sonuçları kesin gerçek gibi sezinler. Bu durum bilişsel psikolojide bilişsel çarpıtma türüne karşılık gelir. Yani kişi diğerlerinin ne düşündüğünü ya da ne hissettiğini sanki biliyormuş gibi varsayar (Beck, 2020). Bununla birlikte bu varsayım, “mantıksız” bir düşünmeden öte çocuk için son derece koruyucu bir öngörme sistemidir. Çocuklar, belirsizliği dayanılmaz bulduğu için, belirsizliği “kötü senaryo” ile doldurarak kendilerini hazırlamaya çalışırlar (Carleton, 2016). Yani Bengisu’nun iç konuşmaları, kıskançlığın öngörü (sevgi bağlamında) ve güvenlik arayışı ile ilgili olduğunu gösterir. Sayfada yer alan dikkat çekici bir durum ise Bengisu’nun “boyunu bükük” duruşudur. Bu, sayfanın duygusal çekirdeğini oluşturabilir. Çünkü bu duruş “öfke”, “saldırganlık” ya da “Kıskandım.” diye bağırmak değildir. Tam tersine, kıskançlığın kırılma ve utançla olan komşu biçimidir. Boynu büküklük şu duygu ve düşünceleri sezinletebilir:

“Ben istememeliyim ama içimde oluyor.”

“Bunu söylersem ayıp olur.”

Bu duruş, kıskançlığın çoğu zaman bir “kızgınlık”tan çok, bir eksilme ve değersizleşme hissiyle yaşandığını gösterir. Aynı zamanda,

Bengisu'nun "daha çok severlerse" düşünceleri, sevginin çocuk bilişinde nasıl algılandığını açığa çıkarır. Bu yüzden Bengisu için sorun "kardeş" in gelmesiyle birlikte azalacak olan sevginin miktarıdır. Daha farklı bir anlatımla, kıskançlık salt anne babayla sınırlı bir duygu değildir. Bebek geldiğinde sevgi ağı büyür ve çocuk, sevginin herkes tarafından "yeniden dağıtılacağı" korkusuna kapılabilir. Altıncı sayfa bu korkuyu çok gerçekçi biçimde gösterir. Bengisu sevgi ağının tamamını tarar, kim kimi daha çok sevecek diye düşünür ve kendini aşağıda konumlandırır. Bu da kıskançlığı ilişkisel konumlanma sorununu ortaya çıkarır. Bu mantık, yer kaybı stratejisinin "sevginin bölünmesi algısı" bölümünü doğrudan simgeler.

Yedinci sayfa, Bengisu'nun masanın altına girip ağlamasıyla başlar. Bengisu'nun masanın altına girmesi, bir "saklanma" davranışından öte görülmemeyi seçerek kontrol kurma çabasıdır. Kardeş kıskançlığında çocuk çoğu zaman "merkezden itilmiş" hissedebilir. Masanın altı ise hem evin içindedir hem de evin düzeninin dışındadır. Bengisu burada aile düzeninin içindedir ama o düzenin öznesi olmaktan geçici olarak çekilmiştir. "Hiçbir şey yiyip içmek istemiyorum.", "Sürekli ağlamak istiyorum." anlatımları kıskançlığın bedensel dile döküldüğü noktayı gönderme yapar. Bu durum, ikinci sayfada yer alan somatik yakınmalara benzerdir. Yalın bir anlatımla, ikinci sayfada duygunun adı yoktur. Çocuk ne olduğunu anlamaz ve beden, bilişin yerine konuşur. Bu bir *ilk kriz* tepkisidir. Yedinci sayfada ise, duygu artık tanınmıştır (kardeş gerçeği biliniyor) ve bedensel geri çekilme bilinçlidir. Yani Bengisu artık neyle karşı karşıya olduğunu biliyor ama onu *taşıyamıyordur*. Yememek, içmemek ve ağlamak istemek çocuğun "Bu yeni duruma katılmıyorum." deme yoludur. Bengisu artık edilgen olarak direniştir. Daha sonra Bengisu'nun ağlamayı bırakıp kendini koruyacak planlar yapması başka bir kırılma noktasıdır. Bengisu'nun ağlamayı bırakması, duygunun bittiği anlamına gelmekten öte duygunun biçim değiştirdiğini gösterir. Burada anlatı yeniden mizah stratejisine geçer. "Saç çekmelerine karşı patates filesi, ısırmalara karşı tahta kaşık koruyucular." gibi öğelerle duygusal gerilim yeniden yumuşatılır. Böylelikle kaygı, kontrol edilebilir bir "oyun senaryosu"na dönüştürülür. Bu noktada mizah,

gölme üretmekle birlikte duyguyu yeniden çerçeveleme işlevi de görür. Kardeş artık kontrol edilemez bir bilinmezden öte “önlem alınabilir” bir figürdür. Anlatı, çocuğun içsel korkusunu gerçeklikten koparmadan yalnız onu oyun mantığına taşıyarak hafifletir. Dolayısıyla mizah stratejisi, kardeş kıskançlığını bastırmaz ve onu zararsız bir oyuna dönüştürerek çocuğun duygusal yükünü hafifletir. Mizah burada bir kaçış olmaktan öte duygusal düzenleme aracıdır. Daha farklı bir söyleyişle, kardeşle ilgili tehdit algısı mizah ve oyunla küçültülür ve Bengisu kaygının altında ezilmeden onunla birlikte var olmayı sezinler. “Şimdilik bu kadar hazırlık yeter.” tümcesi ise ana karakterin kaygıyı sınırlayabildiğini gösterir. Bengisu artık kaygının tamamı değildir. Kaygıyı yönetebilecek bir öznedir. Bu durum, anlatıda özneleşme anlarına da gönderme yapar. “Bahçeye çıkıp oyun oynayayım.” tümcesi bir geçişi betimler. Çünkü bahçe, evin içindeki duygusal sıkışmadan çıkış alanıdır. Bengisu’nun oyuna yönelmesi kardeşi unutmak değildir. Şimdilik kardeşiyle ilgili duygu ve düşünceleri askıya alabilme becerisini kazanması gerekmektedir. Oyun burada kendini yeniden düzenleme alanıdır. Bengisu burada kardeşle ilgili var olacak sorunları çözmemiştir; yalnız kardeş düşüncesiyle birlikte var olabilmektedir. Açık bir söyleyişle, Bengisu her şeyi kontrol ettiğine inanmaz ama hazırlıklı olduğunu hisseder. İşte anlatı tam da burada kardeş kıskançlığını bastırılmadan oyunlaştırıldığında yumuşayacağını çocuk okura sezinletebilir. Bengisu’nun salıncakta mutlu olması, “Artık kıskanmıyorum.” demek değildir. Bu daha çok “Kıskançlıkla birlikte yaşayabilirim.” kazanımıdır.

Önceki sayfalarda Bengisu, kardeş düşüncesi karşısında kontrolü kaybeden bir çocuktur. Haber ona sorulmadan verilmişti, gelecek belirsizdi, bedeni ve duyguları taşkındı. Dokuzuncu sayfada ise roller tersine döner. Bengisu artık kuralları koyan, görev dağıtan ve “Ne yapılacağını söyleyen.” konumdadır. Bu durum, kardeş kıskançlığının temelindeki güç kaybı duygusuna verilen simgesel bir yanıttır. Çocuk, gerçek yaşamda kontrol edemediği durumu oyunla yeniden düzenler. Kıskançlık, çoğu zaman kardeşi belirsiz ve sınırsız bir tehdit gibi algılamaktan doğar. Burada Bengisu, kardeşini ağlayan, her şeyi bozan, herkesi kendine çeken bir figür olmaktan

öte görev alabilen, yönlendirilebilen, sınırları olan bir varlık olarak kurgular. Kardeş artık salt “alan” değil, “yapan”dır. Bu görev verme sahnesi, ileride Bengisu’nun yaşayacağı bakım verme rolünün bir provasıdır; yalnız henüz doğrudan bakım değil, yönetim düzeyindedir. Yani Bengisu henüz “Seni beslerim.” ya da “Seni severim.” demez. Onun yerine “Şunu yap.” ya da “Bunu topla.” der. Bu durum kıskançlığın yumuşaması için gelişimsel olarak çok anlamlıdır. Çocuk önce uzaktan bir ilişki kurar ve yakınlık daha sonra gelir. Bu görselde mizah gülme üzerinden değil de rollerin tersine çevirmesi yoluyla işler. Genelde “Büyükler görev verir ve küçükler yapar.” anlayışı varken burada Bengisu, henüz gelmemiş kardeşini “küçük” ilan eder ve ona görev yükler. Bu, çocuğun kaygısını oyunlaştırarak ehlileştirmesidir. Mizah burada kardeşi küçültür (tehdit azalır) ve Bengisu’yu büyütür (özne güçlenir). Kardeş haberiyle Bengisu’nun dünyası “yetişkinlerin kararıyla” değişmişti. Dokuzuncu sayfada ise Bengisu, değişimi geri çeviremeye bile en azından kabul edebileceği bir oyunsu bir süreç tasarlar. “Aslında bir kardeşimin olması iyi olabilir.” tümcesi “Kıskançlık bitti.” demek değildir. Bu durum, “Ben de bu yeni düzende bir şeyleri başlatabilirim.” düşüncesidir. Bununla birlikte bu durum kıskançlığın dönüşüm evresine girdiğini göstermektedir. Yer kaybı korkusu yeni durumda rol kazanma arayışına dönüşmüştür. Bengisu’nun kardeşini istediğini yaptırabileceği bir figüre dönüştürmesi, ilk bakışta olumsuz gibi görünse bile anlatı açısından önemli işlevleri vardır. Çünkü Bengisu’nun kardeşini henüz “sevilecek bir ilişki öznesi” olarak düşünmesi için çok erkendir. Bunun yerine kardeşini kendi kaybını telafi edecek bir oyun nesnesi olarak düşünür. Yani kıskançlık burada “Seni kontrol edebileceğim bir yere koyarsam dayanabilirim.” biçimine evrilir. Bu durum, kardeş kıskançlığının iç mantığını ortaya koyar. Ana karakter kardeşi önce “eşit” olarak algılamak yerine hiyerarşik olarak düşler. Böylece “Ben küçülmüyorum.” hissini korur. İşte burada mizah korkuyu “gülünç bir plan”a çevirerek duygusal yükü azaltır. Daha doğrusu mizah, kahkaha attıran bir şaka olarak değil, “zararsız” bir plan kurdurur. Bebeğe iş yaptırma düşüncesi Bengisu’nun içindeki “Kaybediyorum.” hissini “Bir şey yapabilirim.” hissine dönüştürür. Bu da kıskançlığın

duygusal şiddetini düşürür. Yedinci sayfadaki “ağlama/bedensel çöküş”ten sonra dokuzuncu sayfa Bengisu’nun ikinci bir düzeye geçtiğini gösterir. Bu durum aynı duygunun farklı bir biçimde alımlandığının göstergesidir. Bu sayfa daha çok “Kıskançlık duygusuna dayanmanın bir yolunu buluyorum.” der gibidir.

Onuncu sayfada ise, “Henüz” sözcüğü belirleyicidir. “Henüz” zamanı askıya alan bir sözcüktür. Bengisu kardeş düşüncesini reddetmez ama onu *erteleyerek* baş edilebilir biçime getirir. Bu, çocuğun gerçekle ilişki kurma biçimidir. “Tamam olacak ama şimdi değil.” Bu açıdan “güzel haber” anlatımı sevinçten çok rahatlama duygusuna gönderme yapar. Kardeş kıskançlığı çoğu zaman “kardeş”ten çok yaklaşan değişimle ilgilidir. Bu sayfada değişim ertelenmiştir. Dolayısıyla kıskançlık geçici olarak sönmülmelir, kaygı geri çekilir ve Bengisu’nun iç dünyasında bir nefes alma alanı açılır. Bu, kıskançlığın ortadan kalkması değil yoğunluğunun düzenlenmesidir. Çocuk edebiyatı açısından bu anlayış duyguyu “ya var ya yok” ikiliğine sıkıştırmaz. Dalgalı ve zamansal bir süreç olarak gösterir. Bu sayfa, mizahın en ince biçimiyle geliştirildiği yerlerden biridir. Burada abartı yoktur, gülünç durumlar yoktur ve fantastik nesneler yoktur ama bilişsel çarpıtma vardır. Bengisu, geleceği bugünden kontrol ediyormuş gibi hisseder. “Henüz gelmeye niyeti yok.” anlatımı bilinçli bir oyunlaştırmadır. Kardeş, Bengisu’nun belleğinde geciken bir konuk gibidir. Bu strateji, duygusal gerilimi oyundan öte zamanla yumuşatır. Bu sayfada “Kardeşim hiç gelmeyecek.” anlayışı söz konusu değildir. Tersine “Buna şimdi bakmak zorunda değilim.” anlayışı vardır. Bu durum gelişimsel olarak sağlıklı bir savunmadır. Çünkü ana karakter, duygusal yükü parçalara bölerek taşımakta ve metin de bunu desteklemektedir.

On birinci sayfa, anlatıda kardeş kıskançlığının ilk şaşkınlıktan sonra geri dönen ikinci dalgasını simgeler. Öncesinde haber alınmış, fanteziler kurulmuş ve kısa bir sakinlik yaşanmıştır. Şimdi ise kıskançlık gündelik yaşamın içine sızmıştır. “Aylar geçti. Annemin karnı büyüdükçe kardeşim için daha sık alışverişe gittik. Bu çok sinir bozucuydu.” tümceleri kıskançlığın süreklilik kazandığını göstermektedir.

“Aylar geçti.”: Duygunun geçici olmadığı.

“Daha sık alışveriş”: İlginin ve zamanın sistemli biçimde kardeşe yönelmesi.

“Sinir bozucuydu.”: Açıkça adlandırılan ilk duygusal tepki.

Bu noktada kıskançlık artık birikmiş bir rahatsızlık durumuna gelmiştir. “Aldıkları her şeyin aynısından ben de istedim.” tümcesi ise Bengisu’nun kardeşiyle eşitlenmek istemediği gösterir. Çünkü alışveriş nesneleri burada sevginin yerini tutar. “O kıyafetler sana olmaz Bengisu, sana büyüklerinden alalım.” tümcesi ise yetişkin düşüncesinde doğru olabilir ama çocuk dünyasında bu tümce şunu söyler:

“Bu süreç senin için değil.”

Ve Bengisu’nun iç sesi hemen gelir:

“Ah bu yetişkinler!”

Bu anlatım mizah gibi görünür ama aslında anlatısal olarak uzaklık oluşturmaz. Bengisu burada yetişkin söylemine karşı hafif bir alayla karşılık verir. Böylece duygusal olarak ezilmekten korunur. Görselde Bengisu yere çökmüş, bacaklarını açmış, ağzı sonuna kadar açık ve bedeni kontrolsüzdür. Yani Bengisu daha önce kazandığı sakinliği kaybetmez ama kaygı arttığında bedensel dile geri döner. Bu nedenle bu görsel bir “geri dönüş”ten öte dalgalı bir uyum sürecidir. “O kıyafetlerin bana uygun olmadığını ben de biliyorum. Ama bunlar, ağlamak için güzel bahaneler.” tümceleri ise son derece sofistike bir farkındalık içerir. Bengisu burada ağlamasının “nedensiz” olmadığını bilir ama nedenin nesneler değil duygusal yük olduğunu da sezinletir. Bu bedensel ya da davranışsal belirtiler, anlatılamayan duyguların taşıyıcısı olur. Yani Bengisu salt ağlamaz, ağladığını da bilir. Bu durum kurgu içerisinde Bengisu’nun özneleşme süreçlerinin önemli bir parçasını oluşturur.

On ikinci sayfa, anlatının en yoğun çatışma ve gerilime eşlik ettiği anlardan birisini yansıtmaktadır. Çünkü burada artık ne hazırlık ne oyun ne de mizah vardır. Anlatı, çocuğun kurduğu tüm içsel senaryoları askıya

olarak onu gerçekle yüz yüze bırakır. “Ve işte o gün geldi...” Bu kısa tümce önceki sayfalardaki i monologların, planların ve fantezilerin tamamını tek bir ana sıkıştırır. “Ve işte.” sözü kaçınılmazlığı anlatırken “Geldi...” sözcüğü o günün artık ertelenemez olduğunu anlatmaktadır. Bu noktada anlatı ana karakterin kontrol alanından çıkar. Daha nce Bengisu plan yapabiliyor, erteleyebiliyor ve kendini koruyacak senaryolar retebiliyordu. Burada ise zaman onun dışında işlemektedir. Görsel ayrıntılı olarak incelendiğinde ise Bengisu bir boşlukta durur, gölgesi vardır ama çevresi yoktur. Bu, geleneksel bir sahne ışığı metaforudur. Anlatı, Bengisu’yu saklanma yerlerinden; masanın altından, bahçeden ve oyun alanlarından çıkarır. Artık salt kendisi vardır. Bengisu’nun bedeni kolları açık, dişleri sıkılı, gözleri kocaman ve yanakları kızarmış biçimdedir. Bu duruş ne ağlamayı ne de sevinci yansıtır. Bu, psikolojide aşırı uyarılmışlık/belirsizlik durumudur (Porges, 2011). Yani burada kayđı, korku ve heyecan i içedir ama hangisinin baskın olduğu henüz bilinmez. nceki sayfalarda patates filesi, tahta kaşık gibi oyun senaryoları vardı. Bu sayfada hiçbiri yoktur. Bu bir anlatı stratejisidir. Çünkü mizah ve fantezi duyguyu taşımak içindir. Burada gerçekle temas kurulacağı anda bilinçli olarak geri çekilmiştir. Bu sayfa, mizah ve fantezinin işlevini tamamladığını gösterir. Bu sayfada Bengisu ağlamaz ve plan yapmaz ama orada durur. Bu özneleşmenin en yalın biçimidir. “Ben buradayım ve bunu yaşayacağım.” der. Artık Bengisu korkusunu başkasına yüklemeyi, bedeniyle onu taşır ve kaçmadan bekler. Bu sayfada kardeş kıskançlığı ne tamamen çözülür ne de tamamen bastırılır ama ana karakter duyguyla baş başa kalabilecek bir i dayanıklılık kazanır. Bu noktada kıskançlık artık tanınmış bir gerçektir. “Ve işte o gün geldi...” tümcesinin yer aldığı sayfa, anlatının sessiz ama en güçlü anıdır. Mizah yoktur çünkü artık gerek yoktur. Fantezi yoktur çünkü görevini yapmıştır. Geriye salt ayakta bir Bengisu kalmıştır. Bu sayfa, kardeş kıskançlığının duygusal olarak olgunlaşma anını da simgeler.

“Ve işte o gün geldi...” tümcesinin yer aldığı sayfa duygusal bir doruk anıydı. Onu izleyen on üçüncü sayfa anlatıda kıskançlığı bitirmeye çalışmaz ve onu yeniden farklı bir düzleme yerleştirir. Bu durum oldukça yaşamsaldır.

Çünkü kardeş kıskançlığını ele alan çocuk kitaplarında genellikle “Kardeş gelir, çatışma başlar, çocuk sezinler ve her şey düzelir.” biçiminde ilerlerken bu anlatıda Bengisu’nun duygusu “yanlış” olarak görülmez ama tek merkez olmaktan çıkarılır. Doğumdan sonra Bengisu tamamen dışarıda değildir ama merkezin tam sahibi de değildir. Görsellerde bebek merkezde olabilir ama Bengisu kadraj dışına itilmemiştir. Sıklıkla kenardan bakan, yaklaşan ve izleyen bir karakterdir. Yani ne tamamen yok sayılma ne de mutlak ayrıcalık içinde olma kardeş kıskançlığı açısından sağlıklı bir ara konumdur. Doğumdan sonra mizah yeniden devreye girer ama bu kez farklı bir işleve sahiptir. Öncesinde mizah kaygıyı yatıştırmak içindi. Sonrasında ise mizah ilişkiyi onarmak içindir. Bu fark çok önemlidir. Artık saç çekme korkusu yoktur ve ısırma fantezileri geri çekilmiştir. Onların yerini küçük görevler, “Yardım edebilirim.” durumları ve eşlik etme yer alır. İşte Bengisu’nun üçüncü özneleşme evresi burada başlar. “Ben de varım.”dan “Ben de yapabilirim.”e geçiş başlamıştır. Kısa bir özetle Bengisu’nun özneleşmesi üç evreden geçer:

1. Kriz evresi: “Bu benim kontrolümde değil.”
2. Savunma evresi: “Kendimi korumalıyım.”
3. Katılım evresi: “Bu ilişkinin bir parçasıyım.”

Bu kitap didaktik bir biçimde “Kardeşini sev.”, “Kıskanma.” “Abla ol.” demek yerine “Kıskançlık, ilişki kurmanın başlangıç noktası olabilir.” düşüncesini sezinletir. Bu durum çocuk edebiyatı açısından çok güçlü bir etik duruştur. Bu bakımdan bu anlatı kardeş kıskançlığını bastırmaz, dramatize etmez ve “geçici bir sorun” olarak sunmaz. Bu duyguyu bedensel, düşünsel, görsel ve mizahsal olarak taşınabilir duruma getirir. Ve en önemlisi ana karakteri duyguyla ilişki kurabilen bir özne olarak konumlandırır.

On dördüncü sayfa kıskançlık duygusunu yeniden düzenler. “Kardeşim düşündüğümde daha farklı ve üstelik minicik.” tümcesi, önceki sayfalardaki tehdit algısının çözülmeye başladığını gösterir. “Daha farklı” demek, Bengisu’nun belleğindeki fantastik korku imgelerinin (ısıran, saç

çeken vb.) artık geçerliğini yitirdiğini ortaya koyar. “Minicik” vurgusu ise gücün tersine çevrilmesidir. Kardeş artık tehdit eden değil bakım gerektiren bir varlıktır. “Bebeğin altı değiştirilirken ben de yardımcı olmak için ayaklarını havada tutuyorum.” tümcesinde Bengisu sorumluluk üstlenen bir karaktere dönüşmüştür. Kardeş kıskançlığında en dönüştürücü eşiklerden birisi çocuğun rakip konumundan yardımcı konumuna geçmesidir. İşte bu kitap bunu didaktik bir öğütün tersine gündelik, küçük ve bedensel ayrıntılarla yapmaktadır (ayaklarını havada tutmak, bezi getirmek, mendille ağzını silmek vb.). Bu sayfada mizah “Bebek pudrasını hep ben bulurum.” ve “Ağzından çıkan baloncukları silerim” gibi hafif, sıcak ve gülümseten gündelik ayrıntılara dönüşür. Bu durum mizahın artık savunma olmaktan öte uyum aracı olduğunu gösterir. Görselde Bengisu’nun yüzü merkezde ve büyük çizilmiştir. Bu durum, “Sen hala buradasın.” İletisini yansıtır. “Tabii ki bir de kendi işlerim var.” tümcesi kitabın kardeş kıskançlığına yönelik en olgun tümcesidir. Çünkü burada anlatı “*Kardeşim var ama ben de varım.*” düşüncesini sezinletir. Bu durum Bengisu’nun özerk benlik sınırlarını yeniden kurmasıyla ilişkilidir.

Son sayfada yer alan “Kardeşimle vakit geçirmek bana keyif vermeye başladı.”, “Onu benden daha fazla sevecekleri fikri artık canımı sıkıyor.” ve “Annem ve babam ikimizi de çok sevdiklerini söylüyorlar.” tümceleri, kıskançlığın bedensel etkilerinin çekildiğini söyler. Özellikle “Canımı acıtmıyor.” tümcesinde kıskançlık anlamlandırılmış ve yerini başka bir ilişki biçimine bırakmıştır. “Kardeşim çok hızlı büyüyor ve büyüdükçe ben onunla oynadığım oyunlardan daha fazla keyif alıyorum.” tümcesi anlatının en olgun psikolojik göstergelerinden biridir. Başlangıçta zaman gözdağı verici (gelecek korkusu) ve belirsizdi (Ne olacak?). Şimdi ise zaman umut taşıyan bir süreçtir. Bengisu için kardeş artık zamanla dönüşen bir ilişki ortağıdır. Bu sayfadaki görseller oldukça önemlidir. Çünkü bengisu ve kardeş artık aynı çerçevede yer alırlar. Sol sayfadaki küçük görseller bakım ve kucaklama; sağ sayfadakiler ise birlikte oyun, kitap okuma ve karşılıklı bakış biçiminde oluşturulmuştur. Bu düzenleme ilişkinin artık

tek yönlü (annenin ilgisi) olmadığını ve yatay bir ilişkiye dönüştüğünü göstermektedir. İşte kardeş kıskançlığının çözülmesi tam olarak burada gerçekleşir. Anne baba merkez olmaktan çıkar ve kardeşlerarası ilişki anlamlı bir bütün oluşturmaya başlar. Özellikle “Galiba o benim en iyi oyun arkadaşım.” olan kitabın son tümcesinde ilişkinin tamamlanmış olmadığını ama umut verici bir yönde ilerlediğini söylemektedir. Bu bakımdan Bengisu kardeşini idealize etmeyi bırakarak yeniden adlandırır. Çünkü “kardeş” ve “oyun arkadaşı” düşüncesinde eşitlik vardır, hiyerarşi azdır ve birlikte olma anlayışı güçlüdür. Bütün bu yönleriyle bu kitap “Kardeş kıskançlığı nasıl yok edilir?” iletisini değil “Kardeş kıskançlığıyla nasıl birlikte yaşanır?” iletisini çocuk okura sezinletir.

Anlatı Stratejisi III: Antropomorfik Ayna: Hayvan/Nesne Karakterlerle Kıskançlık Duygusunu Düzenlemek

Antropomorfik ayna, kardeş kıskançlığı gibi “zor, çatışma içeren ve yanlış hissedilen” duyguların hayvan/nesne karakterlerle anlatılmasıdır. Bu stratejide amaç, kıskançlığı salt yansıtmaktan öte çocuğun bu duyguyu tanımasını, kabul etmesini ve düzenlemesini kolaylaştıracak bir anlatı düzeni kurmaktır. Bu stratejinin psikolojik mantığı “güvenli uzaklık ve güçlü özdeşim” ilkelerine dayanır. Yalın bir söyleyişle antropomorfik ayna stratejisinin ayırt edici gücü, çocuk okurun aynı anlatı içinde iki zıt ama tamamlayıcı deneyimi eşzamanlı olarak yaşayabilmesini olanak sağlamasıdır. Bu iki süreç birbirine karşıt olmaktan çok birlikte çalışarak kıskançlık gibi zor bir duygunun işlenmesini olanaklı kılar. Bu stratejide “ayna”, çocuğun kıskançlık deneyimini olduğu gibi yansıtan ve onun benliğini doğrudan tehdit etmeyen bir yüzey olarak işlev görür. Bu yansımanın merkezinde, kardeş kıskançlığının gelişimsel temelini oluşturan güvenli bağlanma ile ailenin sunduğu kaynakların (zaman, ilgi, fiziksel temas vb.) oluşturduğu iki temel öğe yer almaktadır.

Güvenli uzaklık, çocuğun kıskançlık duygusuyla doğrudan özdeşleşmek zorunda kalmadan anlatıyı izleyebilmesini sağlar. Kıskançlık, çocuklar için hem rahatsız edici bir duygu hem de “kötü çocuk olma”, “ayıp

hissetme” ve “sevilmeye layık olmama” kaygılarını tetikleyebilen içsel bir deneyimdir. Bu nedenle çocuk, kendi kıskançlığını doğrudan görmekten kaçınabilir. Hayvan ya da nesne karakterler bu noktada koruyucu bir maske işlevi görür. Çocuk, “Bu bir tavşan/kedi/timsah...” diyerek anlatıyı uzaktan izler. Açık bir söyleyişle, çocuk, duygunun ağırlığını doğrudan kendi benliğine yüklemeyebilir. Bu uzaklık, çocuğun kıskançlığa yönelik içsel direncini azaltır ve anlatının içeriğine ilgisinin sürmesine olanak tanır. Dunn’ın (2007) vurguladığı gibi, kardeş kıskançlığı birçok çocukta suçluluk ve utançla birlikte görülür. Güvenli uzaklık, bu utancı yumuşatarak duygunun görünür olmasına izin verir. Bu süreçte uzaklık, kaçış değil güvenli bir alan yaratır. Çocuk okur, kıskançlık duygusunu anlatının bir parçası olarak izleyebilir.

Uzaklık sayesinde anlatı ilerledikçe çocuk, hayvan/nesne karakterin yaşadığı olaylardaki kendi deneyimiyle örtüşen anlar bulabilir. Kucak paylaşımı, ilginin yeni bebeğe yönelmesi, oyuncakların bölünmesi ya da bakım sırasının değişmesi gibi olaylar, çocuğun gündelik yaşamındaki karşılıklarıyla örtüşebilir. İşte bu noktada güçlü özdeşim devreye girer. Çünkü çocuk, “Bu karakter benim gibi hissediyor.” diyerek duygusunu tanımaya başlar. Sever (2013)’in dediği gibi çocuk, okuduğu metindeki kahramanın yaşadıklarıyla kendi yaşantıları arasında bağ kurabildiği ölçüde metni anlamlandırır ve metnin sunduğu duygu dünyasına katılır. Bu durum özdeşimin salt bir “beğenme” ya da “kendini yerine koyma” durumu olmadığını, çocuğun kendi iç dünyasını metin aracılığıyla yansıtmaya süreci olduğunu ortaya koyar. Çocuk edebiyatında özdeşim, didaktik yönlendirmelerin yerine karakterin yaşadığı duyguların çocuğun deneyimleriyle örtüşmesi yoluyla kurulur. Özdeşim ne kadar doğal ve zorlamasız gerçekleşirse metnin çocuk okur üzerindeki etkisi de o ölçüde derin olur (Sever, 2013). Bu durum özellikle kardeş kıskançlığı gibi karmaşık duygular için belirleyici olabilir. Çünkü antropomorfik ayna stratejisinde güçlü özdeşim olmak zorundadır. Hayvan/nesne karakterler, çocuğun birebir kendisi olmamalarına karşın yaşadıkları durumlar bakımından çocuğun yaşamıyla örtüşebilir. Kucak paylaşımı, anne babanın ilgisinin yön değiştirmesi ya da oyuncağın bölünmesi gibi durumlar, çocuğun kendi deneyimlerinin anlatı içindeki karşılıkları

olabilir. İşte çocuk, karakterin bu durumlarda yaşadığı duyguları izlerken kendi yaşantılarıyla metin arasında bağ kurmaya başlar. Çocuk, hayvan/ nesne karakterin yaşadığı kıskançlık duygusunu izlerken doğrudan “Ben kıskanıyorum.” demek zorunda kalmadan anlatı ilerledikçe “Ben de böyle hissediyorum.” noktasına ulaşabilir.

Antropomorfik ayna stratejisinde güvenli uzaklık ve güçlü özdeşim birbirinin önkoşulu durumundadır. Anlatıda salt özdeşim olsaydı çocuk kıskançlıkla yüz yüze gelebilir, savunmaya geçebilir ve anlatıyı reddedebilirdi ya da uzaklık olsaydı, anlatı duygusal olarak etkisiz kalabilir, çocuk okur “Bu benimle ilgili değil.” diyerek duygusal bağ kuramayabilirdi. Bütün bu yönleriyle stratejinin başarısı bu iki sürecin aynı anda ama farklı düzlemlerde işlemesine dayanmaktadır. Çünkü hayvan/nesne karakterler çocuğa önce “güvendesin” iletisini (uzaklık), ardından “yalnız değilsin” iletisini sezinletebilir (özdeşim). Sonuç olarak güvenli uzaklık ve güçlü özdeşim ilkeleri birlikte işlendiğinde, kıskançlık anlatı içinde düzenlenebilir. Böylelikle çocuk okur, bu duygunun bireysel, yasak ya da tehlikeli olmadığını, birçok “kahramanın” –hayvanların bile– benzer durumlarda benzer duygular yaşayabildiğini görür.

Resimli kitaplarda kıskançlık çoğu zaman dilsel metinde “adı konmadan”, görsel metinde ise resimlerle sezinletilir. Nikolajeva ve Scott (2006), metin ile görsel arasındaki ilişkinin her zaman bakışık (simetrik) olmadığını, görselin metni genişletebildiğini ya da metnin söylemediğini söyleyebildiğini belirtir. Çünkü kardeş kıskançlığı gibi çocukların konuşmakta zorlanabileceği duygularda bu “genişletici ilişki” daha yaşamsal durumu yansıtmaktadır:

- Dilsel metin, “Her şey değişti.” der.
- Görsel metin ise, anne baba salt yeni doğan bebeğe yönelmiş çizilir. Büyük çocuk sayfanın kenarına itilmiş görünür.

Bu noktada kıskançlık, soyut bir içsel durum olmaktan çıkar. Görselin içinde bir konum (merkez/kenar), ölçek (büyük/küçük çizilme), bakış açısı

(anne babaya dönük/dışarı bakan) gibi araçlarla okunabilir (Kress ve van Leeuwen, 2006; Nikolajeva ve Scott, 2006). Nodelman (2008) da resimli kitaplarda “söylenmeyen” (boşluk, sessizlik vb.) anlam üretimindeki rolünü vurgular. Kıskançlık gibi duygular çoğu zaman tam da bu sessiz alanlarda çocuk okura sezinletilir.

Antropomorfik ayna stratejisi çoğu zaman mizah ve oyunla birleşir. Hayvan/nesne karakter kıskançlığı abartarak ilginç ve şaşırtıcı çözümler dener ya da küçük “kaçış oyunları” kurar. Bu noktada anlatı, duyguyu bastırmak yerine “oynanabilir” biçime getirir. Winnicott’un (1982) “oyun ve geçiş alanı” anlayışının bu noktada ele alınması gerekmektedir. Çünkü oyun alanı, çocuğun zor duyguları güvenli biçimde deneyimlediği ve yeniden düzenlediği bir ara bölgedir. Hayvan/nesne karakterler kıskançlığı bu geçiş alanına taşıdığı zaman çocuk duyguyu dışarıdan izlerken içeriden de duyumsayabilir. Bu stratejinin resimli kitaplarda görünme biçimi aşağıda gösterilmiştir:

1. “Taht kayması”: Büyük kardeşin rolü ‘merkezde’yken yeni bebekle ‘kenara’ düşer. Bu kayma, resimlerde figürlerin çerçeve içindeki yerleri aracılığıyla sezinletilir.
2. “Sevilmenin ölçümü”: Hayvan/nesne karakter sevgiyi soyut ve çoğalan bir durumdan öte sayılabilir, bölünebilir ve tükenebilir bir kaynak gibi düşünür. “Kucakta bana da yer var mı?”, “Anne aynı anda kaç yavruyu sevebilir? Hayvan/nesne karakterin sevgiyi saymaya çalışması, çocuğun güven duygusunun yeniden kurma çabasının anlatsal karşılığıdır. Bu strateji sayesinde kıskançlık rekabet ya da bencillik olarak değil de görülme, yakınlık ve süreklilik gereksinmelerinin yansması olarak okunur. Çocuk edebiyatı, bu gereksinmeyi görünür kılarak çocuğun duygusal deneyimini anlamlandırmasına ve düzenlemesine alan açar.
3. “Abartı ve mizah”: Gerçek yaşamda sorunlu ya da cezalandırılabilir davranışlara dönüşebilecek duygusal tepkilerin, anlatı içinde bilinçli

biçimde büyütülerek ve gülünç bir çerçeveye taşınarak işlenmesidir. Huysuzluk, terslenme, inat, dramatik yakınmalar ya da küçük oyunlar (oyuncağı saklama, bağırarak dikkat çekme, abartılı küskünlük vb.) bu stratejinin belirgin anlatı öğeleridir. Abartılı huysuzluk ya da küçük oyunlar, çocuğun “Beni fark edin.”, “Ben hala buradayım.” iletilerini ortaya koyar. Bütün bu yönleriyle abartı ve mizah, kardeş kıskançlığını dramatize etmeden çocuğun bu duyguyla güvenli bir uzaklıktan ilişki kurmasını sağlar.

4. “Onarım ritüeli”: Resimli kitapların sonuç bölümlerinde genellikle onarım ritüelleri vardır. Anne babanın özel zaman ayırması, büyük kardeşe anlamlı bir görev verilmesi, birlikte bakım ve oyun, vb. Onarım ritüellerinin en önemli işlevi büyük kardeşe verilen anlamlı roldür. Büyük çocuğun “yardımcı” ya da “bakım veren” olarak anlatıya eklenmesi onun aile içindeki değerini yeniden tanımlar; yalnız bu rol, çocuğu erkenden yetişkinliğe zorlayan bir sorumluluk içinde değil de görülme ve katkı sağlama olanağı içinde verilmelidir.

Bütün bu yönleriyle, çocuk edebiyatında kardeş kıskançlığına yönelik olarak antropomorfik ayna stratejisinin kullanılması, bu duyguyu aynı anda üç düzeyde işlemesini gerekli kılar:

1. Duyguyu güvenli uzaklıkta görünür kılar (hayvan/nesne maskesi vb.).
2. Duyguyu güçlü bir özdeşimle somutlaştırır (bakış açısı, mekân, kucak, merkez/kenar vb.).
3. Duyguyu dönüştürmeye alan açar (abartı, oyun, mizah, onarım ritüeli vb.).

Fındık’a Kardeş Geliyor – Miriam Moss/Anna Currey

Kurgu, Fındık’ın annesiyle kurduğu yakın ilişki ve gündelik alışkanlıklarla başlar. Fındık, annenin ilgisinin odağında yer alır. Birlikte zaman geçirme ve oyun anları Fındık’ın aile içindeki güvenli konumunu

gösterir. Bu konum, ileride yaşanacak duygusal değişime temel oluşturur. Zeytin Teyze ve Badem'in misafir olarak eve geldiği, Zeytin Teyze'nin kucağında Badem'in kız kardeşinin bulunduğu ve Badem'in kardeşinin başını nazikçe okşadığı görülür. Fındık ise bu çatışmayı izledikten sonra içeri girer ve anlatının merkezinde yer almaz. Böylelikle ilk olarak anne-bebek ilişkisi Fındık'ın annesi üzerinden değil de başka bir aile aracılığıyla yansıtılmalı (ayna) biçimde sunulur. Bu seçim, Fındık'ın yaşadığı duygusal sürecin dolaylı ve güvenli bir uzaklıktan görünür kılınmasına olanak sağlar. Fındık ile annesinin bahçeye birlikte ayçiçeği tohumları ekmesiyle başka bir çatışma yaratılır. Bu sırada anne, Badem'in kız kardeşinden söz ederek onun “Çok tatlı.” olduğunu söyler. Fındık ise buna “Ama çok ağladı.” diyerek karşılık verir. Görsel birlikte yapılan bir etkinlik içinde geçse de diyalog Fındık'ın bebeğe yönelik karşıt duygularını (hem dikkatle izleme hem de rahatsızlık duyma) görünür kılar. Böylece kıskançlık, doğrudan çatışma yerine gündelik konuşma içinde küçük bir karşı çıkışla yansıtılır. Özellikle annenin “Sen de bir kız kardeşin olsun ister misin?” sorusu, bu olayı Fındık'ın kendi yaşamına yansıtabileceğini sezinletmektedir. Fındık'ın toprağı kazmayı bırakıp “Neden?” diye sorması, kıskançlığın anlamlandırılmak istenen bir belirsizlik olarak ortaya çıktığını gösterir. Artık Fındık ve annesi bahçededir. Anne, sulama kabını Fındık'a uzatır ve “İsteyeceğini umdum çünkü kısa bir zaman sonra bir kız kardeşin olacak.” der. Fındık şaşkınlıkla “Gerçekten mi?, Ne zaman?, Şu an nerede?” diye sorar. Anne “Karnımda. Yeterince büyüdüğünde dışarı çıkacak ve bizimle yaşayacak.” diye açıklar. Fındık “Evet...” diye karşılık verir ama hemen ardından “Ama Tavşan pek emin değil.” der. Sağ sayfada, saksıların içinde filizlenen bitkiler ve bir saksının içinde beliren Tavşan görülür. Bu olay içindeki çatışma kardeş kıskançlığını “İstemiyorum!” patlamasından öte daha erken ve daha derin bir yerden kavramaktadır:

- Fındık'ın soruları “Ne zaman?, Şu an nerede?” kıskançlığın nedenini ortaya çıkartır. Bu belirsizliktir. Çocuk için sorun “Kardeşim olacak mı?” düşüncesinden öte “Kardeşim ne zaman gelecek ve yaşamı nasıl değiştirecek?” düşüncesidir.

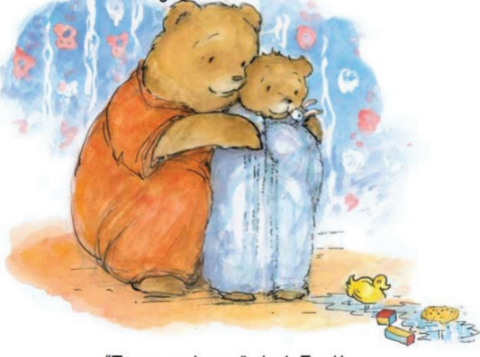
- Anne “Karnımda.” diyerek kardeşi yakın ama erişilmez bir yerde konumlandırır. Bu, çocuk algısında kardeşi hem “aileye içkin” hem “gizli” bir varlık yapar. “Benim bilmediğim bir şey büyüyor.” biçiminde ortaya çıkan belirsizlik kıskançlığın duygusal zeminini güçlendirir.
- Fındık’ın “Evet.” demesi, duygunun tek renkli olmadığını gösterir. Çünkü buradaki olayda kabul ve kararsızlık aynı anda vardır. Kardeş kıskançlığı çoğu zaman tam da bu “ikili duygu” biçiminde yaşanır.

Buradaki görseldeki önemli bir ayrıntı ise sulama kabı ve saksıların kıskançlığı bakım sorununa dönüştürmesidir. Bu görselin kurgusal derinliği kardeşlik konusunu bir anda “paylaşım kavgası”dan alarak “bakım süreci” metaforuna bağlamasıdır. Anne sulama kabını Fındık’a uzatarak kardeşlik konusunu bir görev/katılım düzlemine taşımaktadır. “Senin rolün salt izlemek değil, sen de bakımın bir parçası olabilirsin.” iletisi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Sağ sayfadaki filiz/tohum görseli, “kız kardeş”in gelişini saksıdaki büyümeyle benzetir. Büyüme, anlık olarak fark edilemeyen yalnız zamana yayılarak kesintisiz biçimde ilerleyen bir süreçtir. Bu durum, çocuğun “hemen şimdi” beklentisini de yumuşatır. Bu görselde antropomorfik ayna stratejisinin başat tümcesi “Ama Tavşan pek emin değil.”dir. Güvenli uzaklık, duyguyu güvenli maske ile taşımaktadır. Fındık “Ben emin değilim.” demiyor; “Tavşan emin değil.” diyor. Bu durum, kıskançlık gibi suçluluk/utanç üretebilen bir duyguyu doğrudan benliğe yapıştırmadan anlatmanın yoludur. “Kötü çocuk oldum.” ya da “Kardeşimden nefret ediyorum.” demeden kaygı duyumsatılmıştır. Bu strateji, bu kaygıyı Tavşan üzerinden güvenli biçimde dışsallaştırır. Böylece çocuk, “kötü” olmadan ya da “kıskanç” diye yaftalanmadan “Emin değilim.” duygusunu dile getirebilir. Kısaca Tavşan duygunun güvenli taşıyıcısı olur. Her ne kadar “Tavşan” diyerek uzaklık koysa da çocuk okur şunu sezinleyebilir:

Tavşan’ın emin olmaması ile Fındık’ın emin olmaması arasında bir ilişki vardır. Yani strateji aynı anda hem uzaklaştırır hem de özdeşimi sürdürür.

Fındık banyo yaptıktan sonra Tavşan'a sarıldı.
"Kız kardeşim bütün oyuncaklarımla oynamak
isteyecek mi?" diye sordu.
"Bazılarını onunla paylaşmak isteyeceğini
umuyorum," dedi annesi.

"Tavşan olmaz," dedi Fındık.
"Hayır," dedi annesi. "Tavşan ayrı. O sadece sana ait."

Fındık yatağına yattı. "Yatağım da sadece bana mı ait?"
"Evet," dedi annesi. "Ama ileride daha büyük bir yatak
istersen, bu yatağına kardeşine verebilirsin sanırım."
Fındık esneyerek "Evet," dedi. "Veririm sanırım."

O gece Fındık, rüyasında bir
bebeğin ağladığını duydu.

Moss, Miriam; Currey, Anna (Fındık'a Kardeş Geliyor)

Yukarıdaki banyo ve uyku görselleri kardeş kıskançlığını çocuğun iç dünyasında nasıl biçimlendiğini göstermek için çok katmanlı biçimde betinlenmiştir. İlk görselde Fındık, banyodan sonra tavşanına sarılmış olarak henüz doğmamış kız kardeşin bütün oyuncaklarıyla oynamak isteyip istemeyeceğini sorar. Bu soru, kıskançlığın doğrudan kardeşe yönelen bir öfkeden öte sevginin bölünebilirliği kaygısı üzerinden kurulduğunu gösterir. Tavşan burada salt sevilen bir oyuncak olmak yerine Fındık'ın duygusal güvenliğini simgeleyen "kendisine ait" bir bağ nesnesidir. Annenin yanıtı "Bazılarını onunla paylaşmak isteyeceğini umuyorum." kıskançlığı bastırmaz ya da yargılamaz; tersine kıskançlık ile ilgili belirsizliği korur. Bu belirsizlik, antropomorfik ayna stratejisinin devreye girdiği noktayı hızlandırır. Fındık, kendi duygusunu doğrudan dile getirmek yerine tavşanı merkeze alarak konuşur. Böylelikle kıskançlık, "Benim içimdeki kötü bir duygu." olarak görülmekten çıkar. Bir sonraki görselde bu yansıtma derinleşir. Fındık yatağına uzanmış ve tavşanını sıkıca kucaklamaktadır. "Tavşan olmaz." anlatımıyla çizilen sınır, kıskançlığın saldırgan bir biçiminden daha çok bir geri çekilme davranışıdır. Tavşanın "sana ait" olduğu vurgusu, çocuğun sevgiye ve ilgiye yönelik sahiplik algısını korumaya yönelik bir çabadır.

Burada kıskançlık var olan bağın kaybolmamasını güvence altına alma isteği olarak görülebilir. Çünkü Fındık, “Kıskanıyorum.” demez. Kıskançlık tavşanın paylaşılması üzerinden anlatılır. Bu uzaklık, çocuğun suçluluk ve utanç duygularına kapılmadan kendi kaygısını anlatabilmesine olanak sağlar. Bu durum aynı zamanda güçlü bir özdeşim alanı açar. Çünkü çocuk okur tavşanın “emin olmaması” durumunda kendi duygusal kararsızlığına da tanık olabilir. Görsel anlatı da bu süreci destekler. Her iki görselde de Tavşan, Fındık’ın göğsüne bastırılmış ve neredeyse onunla bütünleşmiş biçimde çizilir. Bu yakınlık, duygusal yoğunluğun arttığını ve bağın sıkılaştığını gösterir. Böylece kıskançlık kardeşliğe geçiş sürecinde ortaya çıkan doğal bir süreç olarak betimlenir. Sonuç olarak bu görseller kardeş kıskançlığını bastırmadan, dramatize etmeden ve hızlı bir çözüme bağlamadan ele alır. Antropomorfik ayna stratejisi sayesinde kıskançlık, çocuğun duygusal dünyasında güvenli bir uzaklık içinde dolaşıma sokulur. Sevgi, paylaşım ve sahiplik kavramları çocuk okur için hem tanınabilir hem de tartışılabilir biçime gelir.

Bebek doğunca Fındık’ın bakışı “Bebek tatlı mı?” bakışı değildir. Daha çok “Bu kim ve burada ne olacak? ve “Bu bebek, benim dünyamda nerede duruyor?” bakışıdır. Bu yüzden bakış “uzaklık” taşır. Uzaklık, duygusuzluk değil bilişsel kontroldür. Anne, “Canım Fındık’ıma sıkıca sarılabilir miyim?” dediğinde, aslında çocuğun henüz dile getirmediği ama bakışıyla, duruşuyla ve sessizliğiyle açığa çıkan şu sorusuna karşılık verir:

- “Ben hala sevilen, görülen ve merkeze alınan biri miyim?”

Burada önemli olan nokta, sarılmanın Fındık’ın isteğiyle değil de annenin karar vermesiyle gerçekleşmesidir. Anne, çocuğun kıskançlığını fark edip onu bastırmaya çalışmak yerine kıskançlığın doğabileceği zemini önceden düzenler. Yani bu sarılma, kriz oluşmadan yapılan bir ilişki onarımıdır. Sarılmanın “sıkıca” olması da rastlantısal değildir. Fiziksel temasın yoğunluğu, sevginin bedensel olarak yaşanan bir deneyim olduğunu gösterir. Sözel açıklamalar bu kaygıyı yatıştırmakta sınırlı kalırken sarılma gibi bedensel temaslar sevginin bölünmediğini, Fındık’a eşzamanlı olarak

sürdüğünü deneyimletir. Ayna stratejisi açısından bakıldığında ise, bu sarılma önceki görselde kurulan uzaklığı tersine çevirir. Fındık önceki görselde kız kardeşine bakarken dışarıda ve temkinliyen bu görselde doğrudan sevginin içinde konumlanır. Böylelikle çocuk, kardeşin varlığını “benden alınan” bir şey üzerinden değil de “benimle birlikte var olan” bir ilişki üzerinden anlamlandırmaya başlar. Dolayısıyla annenin Fındık’a sarılması, kıskançlığı ortadan kaldırmak için yapılan bir jest olmaktan öte kıskançlığın doğmasına yol açabilecek yer kaybı hissini önleyici bir düzenlemedir. Daha sonraki görselde anlatı, olaydan çok bekleme durumunu yansıtır. Anne, bebeğin bakımına eğilmiş durumdadır. Annenin bedeni aşağıya bebeğe doğru yönelmiştir. Fındık ise ayakta, bekleyen ve soran konumdadır. İki beden arasında fiziksel bir uzaklık olduğu gibi zaman algısına yönelik bir ayrışma da vardır. Görsel, kardeş kıskançlığının en erken ve en sessiz biçimini, yani “Ne zaman?” sorusunu merkezine almaktadır. Fındık’ın “Ne zaman gelip ayçiçeklerimi sulamaya yardım edeceksin?” sorusu, basit bir etkinlik isteği değildir. Ayçiçeği burada salt bir bitki olmaktan öte anneye kurulan eski ve ikili ritmin simgesidir. Fındık’ın sorusu, sevginin sürmesini istediği ilişkiye yöneliktir. Annenin “Bir dakika içinde, Fındık.” yanıtı dikkat çekici biçimde belirsiz ama kapsayıcıdır. Anne, “Sonra.” ya da “Bekle.” demez. Zamanın uzamayacağını sezinleten bir yakınlık kurar. Bu yanıt, kıskançlığı bastırmaz; yalnız kıskançlığın beslendiği zaman boşluğunu daraltır. Görsel incelendiğinde annenin bedeni bebeğe dönükken sözü Fındık’a yöneliktir. Böylece sevgi ve ilgi, uzamsal olarak bölünmüş ama ilişkisel olarak kopmamış görünür. Diğer görselde Fındık’ın “Tavşan bahçede kayboldu!” demesi anlatının duygusal eksenini değiştirir. Tavşan, Fındık’ın geçiş nesnesidir. Tavşan onun duygusal güveni, kontrol edebildiği ve kendine ait olan bir varlığı simgeler. Tavşanın “kaybolması”, gerçek bir kayıptan daha çok kontrol kaybını yansıtır. Anne artık bebeğe odaklanmıştır. Fındık ise bu odakta kendi yerini yeniden sınamaktadır. Annenin “Ama önce kız kardeşini sallayıp uyutmama yardım eder misin?” isteği kıskançlık açısından önemli bir dönüş noktasıdır. Anne, Fındık’ı doğrudan beklemeye zorlamaz. Onu ilişkinin dışına değil içine davet eder. Ayna stratejisi burada

“Fındık, bebeğin bakımına tanıklık ederken dışarıdan bakmayı bırakır.” ve “Kendi kaygısını (tavşanın kaybolması) doğrudan dile getirerek görünür kılar.” biçiminde olmak üzere iki katmanlı çalışır.

Moss, Miriam; Currey, Anna (Fındık'a Kardeş Geliyor)

Bu görsel, kitabın duygusal geriliminin yoğunlaştığı yeri simgelemektedir. Ortada artık bir “kriz” vardır. Çünkü Fındık ilk kez “duygu”sunu değil “düşünce”sini açıkça dile getirmektedir. Çocuk artık salt “Ne zaman?” diye sormuyor. Bebeğin aile sisteminden çıkarılabilir olup olmadığını sınıyor. Fındık’ın “Onu geri verebilirsin, anne.” demesi, düzenin eski biçimine dönmesi için üretilmiş bir çözüm önerisi gibi duruyor. Bu öneri, çocuğun belleğinde şu mantığı açığa çıkarır:

- “Bebek geldiyse bir şey eksildi.”
- “Eksilen bir şeyi geri getirmenin yolu, yeni geleni geri göndermek olabilir.”

Bu görselde Fındık’ın bedeninin anneye doğru yönelmesi “Ben aslında seni istiyorum.” istediğinin göstergesidir. Bununla birlikte, Fındık’ın “Ben üzülmem.” demesi, yaşadığı duygunun büyüklüğünü taşıyamadığı

için kurduğu bir savunma tümcesidir. Annenin “Bebekleri geri veremeyiz.” yargısı ise çocuğun düşüncesine “evet ya da hayır” açıklığı getirmektedir. Yani anne, Fındık’ın isteğini yargılayıp utandırmak yerine “Onlara sonsuza kadar bakarız.” diyerek bunun geri döndürülebilir bir durum olmadığını sezinletmeye çalışıyor. İşte burada bütün problem kıskançlığın çekirdeğine bağlanıyor. “Sonsuza kadar” söylemi, bebeğin kalıcılığını vurgularken aynı zamanda “bakım”ı bir tür bitmeyen kaynak gibi tanımlıyor. Burada çocuğun kaygısı “bakım ve ilgi bölünecek” üzerinden okunduğunda yaşanan kriz gözler önüne serilebilir. Bu görselde ayna stratejisi krizin çocuğun kendisinden alınarak antropomorfik bir maskeye (hayvan karakter) taşındığını söylüyor. Öncelikle hayvan karakterler üzerinden bu “geri verme” düşüncesi söylenebilir biçime getiriliyor. Bir çocuğun ağzından çıktığında “ayıp” ve “suç” olacak bu düşünce, hayvan karakterde itiraf edilebilir oluyor. Böylelikle çocuk okur “Bunu ben de düşündüm.” diyebilir ve bu durumdan utanmayabilir. İkinci olarak, yumuşatılmış bir gerçeklik içinde küçük ve sevimli olarak çizilen bebek tehdit gibi gösterilmiyor. Böylelikle “rakip” imgesi yumuşatılıyor. Fındık’ın Tavşan’a gitmesi ise basit bir durum değil anlatının duygusal eksenini gösteriyor. Çünkü Tavşan, Fındık’ın iç dünyasının dışsallaştırıldığı bir alandır. Bu yönüyle anneye söylenen düşünceler (geri verme) tavşana anlatıldığında duygu daha işlenebilir biçime gelmektedir. Bu duruma kıskançlığın doğrudan saldırıya dönüşmesini engelleyen ara bir istasyon olarak bakılabilir. Çünkü Fındık, duygularını bir nesneye taşıyarak düzenlemeye çalışıyor. Yani bu noktada anlatı, çocuk okura “Bazen içindeki karmaşık duyguları önce güvenli bir yere taşırsın ve sonra yeniden bakarsın.” düşüncesini sezinletebilir.

Kitapta yer alan son görseller, antropomorfik ayna stratejisinin onarım bölümünü oluşturuyor. Yani Fındık’ın kardeş kıskançlığı bakım verme, öykünme ve rol değiştirme zincirine dönüştürülüyor. Burada ayna, Fındık’a alınan yeni bir tavşan üzerinden kurulan “yansıtılmış kardeşlik modeli” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, ilk görselde Fındık, bebek arabasını itmeye yardım ederken annenin “Sen çok iyi bir abisin.” demesiyle anlatıda ilk kez “abi” kimliği belirir. Bu tek sözcük, kıskançlığın var olan zeminini (yer kaybı/dışarıda kalma) başka bir yere çeker:

- “Bebek geldi, annem benden gitti.” yerine,
- “Bebek geldi, benim de yeni bir rolüm var.” alanına götürür.

Yani anlatı, çocuğun aile sistemindeki yeri ve işlevini yeniden düzenler. Daha sonra Fındık, “Öyleyim. Ama Tavşan biraz üzgün, biliyor musun?” dediğinde, Fındık kendi duygusunu doğrudan üstlenmek yerine duyguyu Tavşan’a yansıtır. Çünkü duygu “benim üzerimde” olsaydı utanç, suçluluk, “kötü çocuk” kaygısı yüklenebilirdi. Kıskançlık duygusu “Tavşan’da” olunca Fındık savunmasız kalabilir. Çünkü artık problem “Ben kıskanıyorum.” değil, “Tavşan üzgün.”dür. Bu “güvenli maske”, kardeş kıskançlığının çekirdeğinde bulunan iki zor duyguyu (sevilmeme korkusu ve kötü hissetme) yumuşatır. Çocuk, kendini yargılamadan duyguyu görmeye başlar. O hafta sonuna doğru yatakta “Kız kardeşin burada!” tümcesiyle birlikte Fındık’a yeni bir tavşanın alınması, bir eşleme nesnesi olarak karşımıza çıkıyor. Çünkü abi-kardeş ilişkisi, Fındık’ın dünyasında “anlaşılabilir” bir modele kavuşuyor. Burada belirleyici olan yeni tavşanın bir “ödül” ya da “armağan” olmasından öte bakım ilişkisini Fındık’ın eylem alanına taşımasıdır. Bebekle kurulan bakım görselleri artık salt izlenen anlar değildir. Fındık, bu anları kendi düzleminde yeniden kurabilir. Böylece Fındık, salt “bakılan” ya da “bekleyen” konumunda kalmadan bakanın yanında bakım veren bir özneye dönüşür. “Annem bebeği besliyor. Ben de kendi kardeşime bakıyorum.” eşzamanlılığı, anlatının duygusal dengesini kurar. Bu dönüşüm, kıskançlığı yatıştırmak için kullanılan yüzeysel bir dikkat dağıtma olmak yerine kıskançlığın temelindeki mantığı tersine çevirir. Sevginin ve ilginin sınırlı bir kaynak olduğu kaygısı, yerini bakım verme, yeterli olma ve ilişki kurabilme deneyimine bırakır. Böylelikle kıskançlık bastırılmaz, anlam değiştirir ve çocuğun öznel gücünü pekiştiren bir sürece evrilir. Annenin “Nasıl bakacağını göstereyim mi?” demesi, kıskançlığı öğrenilebilir bir beceriye çeviriyor. Çünkü anne “Sen büyüksün, anla.” demek yerine Fındık’a yeni bir alan açıyor. Kardeş kıskançlığının altında çoğu zaman “yetersiz kalacağım/kenara itileceğim” kaygısı vardır. Anne bu kaygıya burada sözle teselli etmek yerine beceri ve yakınlık

sunarak karşılık veriyor. Annenin bebeğe bakması ile Fındık'ın yeni tavşana bakması antropomorfik aynanın en açık olduğu yerlerden birisidir. Çünkü anlatı, kıskançlığı “rekabet” alanından çıkartıp “bakım” olarak yeniden düzenliyor. Çocuk için en zor olaylar (bebeğe yönelen ilgi, besleme, uyutma vb.) artık “Ben dışarıdayım.” değil, “Ben de bir şey yapıyorum.” duygusuna bağlanıyor. İşte bu durum, onarım ritüelinin özünü oluşturmaktadır. Kitabın son tümcesi olarak Fındık'ın “Ben her zaman abi olacağım değil mi?” diye söylenmesi, kalıcı bir ilişki arayışını ortaya koymaktadır. “Abi olmak” burada kural değil bağ demektir. “Her zaman” vurgusu ise, kıskançlığın zamansal korkusuna “Bu yeni düzen kalıcı mı?” diye yanıt vermektedir. Annenin “Evet... hem de harika bir abi olacaksın.” demesi ise, Fındık'ın yeni kimliğinin onaylanması anlamına gelmektedir.

Kaynaklar

- Akca, G. A. (2023). *Ya Kardeşimi Sevmezsem?* Timaş Çocuk.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Anı.
- Beck, J. S. (2020). *Cognitive Behavior Therapy: Basics and Beyond*. Guilford.
- Bowlby, J. (1991). *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*. Basic Books.
- Carleton, R. N. (2016). Fear of the unknown: One fear to rule them all? *Journal of Anxiety Disorders*, 41, 5–21.
- Dunn, J. (2004). *Children's Friendships: The Beginnings of Intimacy*. Oxford: Blackwell.
- Dunn, J. (2007). *Sibling relationships*. Psychology Press. In P. K. Smith and C. H. Hart (Eds.), *Blackwell Handbook of Childhood Social Development* (223-238). Blackwell Publishers.
- Erikson, E. H. (1993). *Childhood and Society*. W. W. Norton & Company.

- Freud, S. (2022). *Cinsiyet ve Psikanaliz*. Kırmızı Kedi.
- Gander, M. J., Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İmge.
- Genette, G. (1990). *Narrative Discourse: An Essay in Method*. Cornell University Press.
- Hart, S. L., & Legerstee, M. (2015). *Handbook of Jealousy: Theory, Research, and Multidisciplinary Approaches*. Wiley-Blackwell.
- Heath, M. A., Sheen, D., Leavy, D., Young, E. L., & Money, K. (2005). Bibliotherapy: A resource to facilitate emotional healing and growth. *School Psychology International*, 26(5), 563–580.
- Izard, C. E. (2009). Emotion theory and research: Highlights, unanswered questions, and emerging issues. *Annual Review of Psychology*, 60, 1–25.
- Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. Routledge.
- Krogstad, A. (2016). The family house chronotope in three picturebooks by Gro Dahle and Svein Nyhus: idyll, fantasy, and threshold experiences. *Barnelitterært Forskningstidsskrift*, 7(1), 1-11.
- Moss, M. and Currey, A. (2025). *Fındık'a Kardeş Geliyor*. Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Nikolajeva, M. (2014). *Reading for Learning: Cognitive Approaches to Children's Literature*. John Benjamins Publishing Company.
- Nikolajeva, M., & Scott, C. (2006). *How Picturebooks Work*. Routledge.
- Nodelman, P. (2008). *The Hidden Adult: Defining Children's Literature*. Johns Hopkins University Press.
- Porges, S. W. (2011). *The Polyvagal Theory: Neurophysiological Foundations of Emotions, Attachment, Communication, and Self-Regulation*. Norton.

- Sever, S. (2013). *Çocuk ve Edebiyat*. Tudem.
- Sullivan, K. T. (2021). Attachment style and jealousy in the digital age: Do attitudes about online communication matter?. *Frontiers in Psychology*, 12, 678542.
- Sweller, J., Ayres, P., & Kalyuga, S. (2011). *Cognitive load theory*. Springer.
- Tani, F., & Ponti, L. (2016). The romantic jealousy as multidimensional construct: A study on the Italian Short Form of the Multidimensional Jealousy Scale. *The Open Psychology Journal*, 9, 111-120.
- Volling, B. L. (2012). Family transitions following the birth of a sibling: An empirical review of changes in the firstborn's adjustment. *Psychological Bulletin*, 138(3), 497–528.
- Volling, B. L., Kennedy, D. E., & Jackey, L. M. H. (2010). The development of sibling jealousy. In S. L. Hart & M. Legerstee (Eds.), *Handbook of jealousy: Theory, research, and multidisciplinary approaches* (pp. 387–417). Wiley Blackwell.
- Winnicott, D. W. (1982). *Playing and Reality*. Tavistock Publications.
- Wright, K. D., Lebell, M. A., & Carleton, R. N. (2016). *Intolerance of uncertainty and emotional disorders in youth*. *Journal of Anxiety Disorders*, 41, 61–70.

Külkedisi Masalında Kardeş Kıskançlığı: Grimm ve Perrault Uyarlamalarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi

İlkiz Tülek Saygılı

Özet

Bu çalışma, *Külkedisi* masalının Charles Perrault ve Grimm Kardeşler tarafından gerçekleştirilen iki kanonik uyarlamasını karşılaştırmalı olarak inceleyerek, kardeş kıskançlığının masal anlatılarında üstlendiği ideolojik ve pedagojik işlevleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Masallar, çocuk edebiyatının temel anlatı biçimleri arasında yerini almakta ve toplumsal normların erken yaşta içselleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda kardeş kıskançlığı, sadece bireysel bir duygu olarak değil, kadınlık ideallerini, ahlaki sınırları ve toplumsal düzeni yapılandıran bir anlatı stratejisi olarak ele alınmaktadır.

Çalışma, Bruno Bettelheim'ın psikanalitik yaklaşımı, feminist masal eleştirisi ve uyarlama kuramından yararlanarak, Perrault ve Grimm uyarlamalarında kıskançlığın nasıl farklı biçimlerde temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Perrault uyarlamasında kıskançlık, ahlaki yumuşatma ve affedicilik yoluyla kontrol altına alınırken; Grimm uyarlamasında bedensel şiddet ve cezalandırma aracılığıyla bastırılmaktadır. Bu karşılaştırma, masalların evrensel temalara sahip olmasına rağmen, bu temaların tarihsel ve kültürel bağlamlarına bağlı olarak farklı ideolojik mesajlar üretebildiğini gözler önüne serer. Çalışma, kardeş kıskançlığının çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyet normlarının aktarımında merkezi bir rol oynadığını ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler

Külkedisi, kardeş kıskançlığı, çocuk edebiyatı, masal uyarlamaları, şiddet ve cezalandırma

Giriş

Masallar, çocuk edebiyatının en eski ve en yaygın anlatı biçimleri arasında yer alır; sadece eğlendirici metinler olarak değil, aynı zamanda çocuk okurun ahlaki, duygusal ve toplumsal dünyasını biçimlendiren kültürel araçlar olarak da işlev görmektedir. Çocuk edebiyatı bağlamında masallar, iyi ile kötü, ödül ile ceza arasındaki karşıtlıkları sembolik düzlemde kurarak, toplumsal normların erken yaşta içselleştirilmesine katkı sağlar (Zipes 2012: 3-5). Bu yönüyle masallar, çocukluk deneyiminin kurucu anlatıları arasında yer almakta ve bireyin toplumsal dünyayla kurduğu ilişkinin ilk örüntülerini sunmaktadır.

Çocuk edebiyatı geleneğinde ayrıcalıklı bir konuma sahip olan *Külkedisi* masalı, kuşaklar boyunca aktarılan ve en çok yeniden yazılan anlatılardan biridir. Charles Perrault ve Grimm Kardeşler tarafından kaleme alınan uyarlamalar, masalın çocuk edebiyatı kanonu içerisindeki yerini belirlemiştir; *Külkedisi*, sözlü halk anlatısından pedagojik ve ahlaki bir çocuk metnine dönüşmüştür (Warner 1994: 201-205). Bu dönüşüm sürecinde masal, çocuk okura sabır, itaat ve erdem gibi değerleri aktarırken, aynı zamanda kadınlar arası rekabet, kardeş kıskançlığı ve dışlanma gibi çatışmalı duyguları da merkezine almıştır.

Külkedisi anlatısında üvey kız kardeşler ile başkahraman arasındaki çatışma, yüzeyde bireysel bir kıskançlık ilişkisi gibi sunulsa da, bu duygu anlatı boyunca sınıfsal hiyerarşiler, beden politikaları ve toplumsal cinsiyet normlarıyla iç içe geçmiş biçimde kurgulanır. Bruno Bettelheim'e göre masallarda kardeşler arası rekabet ve kıskançlık, çocuğun bastırılmış arzularını ve suçluluk duygularını dışsallaştıran sembolik araçlardır (Bettelheim 1976: 86–88). Ancak feminist masal eleştirisi, bu rekabetin özellikle kadın karakterler arasında kurulmasının rastlantısal olmadığını, ataerkil değerlerin kadınlar arası çatışma üzerinden yeniden üretildiğini vurgular (Tatar 2004: 37-40).

Bu bağlamda *Külkedisi*, çocuk edebiyatına özgü yalın anlatımın ardında, kadınlık ideallerini disipline eden güçlü bir ideolojik yapı barındırır. Üvey kız kardeşlerin kıskançlığı, masalda sadece “kötü” davranışların bir göstergesi olarak değil, hangi kadınlık biçimlerinin kabul edilebilir, hangilerinin ise cezalandırılması gereken davranışlar olarak görüldüğünü belirleyen normatif bir anlatı mekanizması olarak işlev görür. Böylece çocuk okura, kadınlar arası rekabetin doğal olduğu kadar, bu rekabetin belirli sınırlar içinde tutulması gerektiği mesajı da iletilir (Zipes 2006: 56-58).

Bu çalışmanın odağında, *Külkedisi* masalının çocuk edebiyatı geleneği içinde kanonikleşmiş iki temel uyarlaması olan Charles Perrault ve Grimm Kardeşler versiyonlarında kardeş kıskançlığının temsili yer almaktadır. Perrault’nun uyarlamasında kıskançlık, nezaket ve affedicilik gibi ahlaki değerler çerçevesinde yumuşatılırken; Grimm uyarlamasında bu duygu bedensel şiddet ve sert cezalandırma imgeleriyle yoğunlaştırılır (Tatar 2004: 52-55). Bu farklılık, masalın çocuk edebiyatında üstlendiği pedagojik işlevin, tarihsel ve kültürel bağlamlara göre nasıl yeniden biçimlendiğini göstermesi açısından önem taşır.

Bu çalışma, Grimm ve Perrault uyarlamalarını karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alarak, kardeş kıskançlığının her iki metinde hangi ahlaki, ideolojik ve pedagojik işlevleri üstlendiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel savı, kardeş kıskançlığının bu uyarlamalarda bireysel bir duygu olarak değil, çocuk edebiyatı aracılığıyla aktarılan toplumsal normları ve kadınlık ideallerini düzenleyen bir anlatı stratejisi olarak kurgulandığıdır. Bu doğrultuda makale, masalarda kıskançlığın nasıl disipline edildiğini, hangi anlatısal araçlarla meşrulaştırıldığını ve hangi koşullarda cezalandırıldığını ortaya koyarak, çocuk edebiyatı incelemeleri ve masal uyarlamaları literatürüne katkı sunmayı hedeflemektedir.

Masal, Kıskançlık ve Toplumsal Cinsiyet

Masallar, anlatı yapıları gereği bireysel duyguları kolektif deneyimlerle ilişkilendiren sembolik metinlerdir. Özellikle çocuk edebiyatı bağlamında masallar, karmaşık duyguları basitleştirilmiş karşıtlıklar aracılığıyla görünür kılarak, çocuk okurun ahlaki ve toplumsal dünyayı anlamlandırmasına katkı sağlar. Jack Zipes'e göre masallar, sadece eğlendirici anlatılar değil, aynı zamanda ideolojik aygıtlar olarak işlev görmektedir ve egemen değer sistemlerini doğal, kaçınılmaz ve evrenselmiş gibi sunmaktadır (2012: 9-12). Bu nedenle masallarda temsil edilen duygular, bireysel psikolojinin ötesinde, kültürel ve toplumsal düzenin yeniden üretimiyle doğrudan ilişkilidir.

Kardeş kıskançlığı, masal anlatılarında en sık tekrar eden çatışma biçimlerinden biri olarak okurlarının karşısına çıkar. Bruno Bettelheim, masallardaki kardeş rekabetini, çocuğun bastırılmış arzularının ve suçluluk duygularının sembolik düzlemde dışavurumu olarak yorumlar. Bettelheim'e göre "iyi" ve "kötü" kardeş ayrımı, çocuğun kendi iç çatışmalarını güvenli bir anlatı alanında bölerek deneyimlemesine olanak tanır (Bettelheim 1976: 86-90). Bu yaklaşım, masallardaki kıskançlık temasını evrensel bir psikolojik gelişim evresiyle ilişkilendirerek açıklamayı mümkün kılar. Ancak bu okuma, masallarda hangi kardeşlerin "kötü" olarak kodlandığı ve bu kötülüğün nasıl cezalandırıldığı sorusunu büyük ölçüde göz ardı eder.

Bu noktada feminist masal eleştirisi, Bettelheim'ın evrenselci psikolojik yaklaşımına eleştirel bir karşılık sunar. Maria Tatar, masallarda kadın karakterler arasında kurulan rekabetin, ataerkil düzenin kadınlık normlarını disipline etme biçimlerinden biri olduğunu vurgular. Tatar'a göre üvey anne ve kız kardeş figürleri, kadın arzusunun, iktidar talebinin ve bedensel görünürlüğün tehditkâr biçimlerini temsil ederken; "iyi" kadın figürü sessizlik, itaat ve sabırla özdeşleştirilir (Tatar 2004: 28-32). Bu bağlamda kardeş kıskançlığı, masallarda doğal bir duygu olarak sunulmakla birlikte, sadece belirli kadınlık biçimlerine atfedildiğinde cezalandırılır.

Külkedisi masalı özelinde kardeş kıskançlığı, toplumsal cinsiyet ve beden politikalarıyla doğrudan ilişkilidir. Marina Warner, masalların kadın bedeni ve kadınlar arası rekabeti, evlilik ve toplumsal statü ekseninde yapılandırıldığını vurgular. Warner’a göre masalarda evlilik, sadece romantik bir ödül değil, aynı zamanda kadınlar arasındaki hiyerarşiyi belirleyen temel toplumsal mekanizmadır (1994: 210-214).

Uyarlama kuramı açısından bakıldığında ise masalların farklı dönemlerde yeniden kaleme alınması, bu anlatıların ideolojik esnekliğini ortaya koyar. Zipes, Perrault ve Grimm uyarlamalarının, kendi dönemlerinin ahlaki ve pedagojik beklentilerine göre şekillendiğini ve masalların bu süreçte “ehlileştirildiğini” ya da “sertleştirildiğini” savunur (Zipes 2006: 52-60). Bu bağlamda *Külkedisi*’nin Perrault ve Grimm versiyonları, aynı anlatı çekirdeğini paylaşmakla birlikte, kıskançlık, şiddet ve cezalandırma temalarını farklı ideolojik önceliklerle yeniden düzenler.

Bu çalışma, söz konusu kuramsal yaklaşımları bir arada kullanarak, kardeş kıskançlığını ne sadece evrensel bir psikolojik duygu ne de salt bireysel bir ahlaki sapma olarak ele almaktadır. Aksine, kıskançlık, çocuk edebiyatı aracılığıyla aktarılan toplumsal cinsiyet normlarının, ahlaki sınırların ve iktidar ilişkilerinin kurucu bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu kuramsal çerçeve, Perrault ve Grimm uyarlamalarının karşılaştırmalı analizinde, kıskançlığın hangi anlatısal stratejilerle meşrulaştırıldığını ve hangi koşullarda cezalandırıldığını ortaya koymak için temel bir zemin sunmaktadır.

Perrault Uyarlamasında Kardeş Kıskançlığı

Charles Perrault’nun *Cendrillon ou la petite pantoufle de verre* başlıklı uyarlaması, *Külkedisi* anlatısının çocuk edebiyatı kanonu içerisinde ahlaki ve pedagojik açıdan en “ehlileştirilmiş” versiyonlarından biri olarak kabul edilir. Perrault’nun masalı, şiddetin büyük ölçüde dışlandığı, çatışmanın toplumsal nezaket çerçevesinde sınırlandırıldığı bir anlatı yapısı

sunar. Bu bağlamda kardeş kıskançlığı, açık bir tehdit ya da ahlaki sapma olarak değil, terbiye edilmesi gereken bir unsur olarak temsil edilir (Zipes 2006: 63-65).

Perrault uyarlamasında üvey kız kardeşlerin kıskançlığı, fiziksel saldırganlık ya da bedensel ihlal biçiminde değil; kibir, bencillik ve sosyal görgü eksikliği üzerinden görünür kılınır. Kız kardeşler, Külkedisi'ni doğrudan yaralamaz ya da ona şiddet uygulamaz; bunun yerine onu aşağılayan, emek gücünü sömüren ve sosyal hiyerarşinin alt basamaklarında tutan figürler olarak konumlandırılır. Bu temsil biçimi, masalın çocuk okur açısından “uygun” ahlaki sınırlar içinde kalmasını sağlarken, kıskançlığın yıkıcı potansiyelini örtük hale getirir (Warner 1994: 205-207).

Perrault'nun anlatısında kıskançlığın disipline edilme biçimi, masalın sonunda belirginleşir. Üvey kız kardeşler, Külkedisi'nin evliliğiyle birlikte affedilir ve sarayda kendilerine uygun eşlerle evlendirilir. Bu affedicilik, masalın sunduğu ahlaki evrende kıskançlığın mutlak bir kötülük değil, doğru rehberlik ve toplumsal düzenleme yoluyla dönüştürülebilecek bir davranış biçimi olduğunu ima eder. Tatar'a göre bu tür bir son, kadınlar arası çatışmayı ortadan kaldırmak yerine, onu toplumsal uyum adına görünmez kılarak nötralize eder (Tatar 2004: 45-47).

Bu bağlamda Perrault uyarlaması, Bettelheim'in sözünü ettiği kardeş rekabetini, çocuk okur için tehdit oluşturmeyen bir düzleme taşır. Kıskançlık, burada bastırılması ya da cezalandırılması gereken bir dürtüden ziyade, ahlaki eğitimle kontrol altına alınması gereken bir zayıflık olarak sunulur (Bettelheim 1976: 92-94). Masalın pedagojik işlevi, çatışmayı dramatize etmekten çok, toplumsal nezaket ve itaat ideallerini pekiştirmeye yöneliktir.

Ancak bu ahlaki yumuşatma, feminist masal eleştirisi açısından sorunlu bir boyuta taşır. Perrault'nun affedicilik anlatısı, kadınlar arası rekabetin yapısal nedenlerini görünmez kılarak, kıskançlığı bireysel ahlak eksikliğine indirger. Böylece ataerkil düzenin kadınları evlilik ve statü

üzerinden rekabete zorlayan yapısı sorgulanmaksızın yeniden üretilir (Warner 1994: 213-215). Külkedisi'nin “iyi” kadın olarak ödüllendirilmesi, sessizlik, sabır ve itaati norm haline getirirken; kız kardeşlerin kıskançlığı, düzeltilmesi gereken bir davranış olarak aktarılır.

Sonuç olarak Perrault uyarlamasında kardeş kıskançlığı, masalın çocuk edebiyatı bağlamındaki pedagojik hedeflerine uygun biçimde, şiddetten arındırılmış ve ahlaki derslerle ehlileştirilmiş bir anlatı unsuru olarak işlev görür. Bu temsil, kıskançlığı toplumsal düzeni tehdit eden bir güç olmaktan çıkarak, uyum ve affedicilik yoluyla denetim altına alınması gereken bir duyguya dönüşür. Bu yaklaşım, Grimm Kardeşler'in uyarlamasında cezalandırma ve bedensel şiddet temsilleriyle keskin bir karşıtlık oluşturur.

Grimm Uyarlamasında Kardeş Kıskançlığı

Grimm Kardeşler'in *Aschenputtel* başlıklı uyarlaması, *Külkedisi* anlatısının çocuk edebiyatı kanonu içindeki en sert ve en karanlık versiyonlarından biri olarak yerini alır. Perrault'nun ahlaki yumuşatma ve affedicilik ekseninde şekillenen anlatısının aksine, Grimm uyarlaması kardeş kıskançlığını bedensel şiddet ve geri dönüşü olmayan cezalandırma imgeleriyle görünür kılar. Zipes'e göre kıskançlık, toplumsal uyumu tehdit eden bir ahlaki sapma olarak kurgulanır ve masal boyunca sistematik biçimde cezalandırılır (2006, 67-70).

Grimm versiyonunda üvey kız kardeşlerin kıskançlığı, doğrudan kadın bedeni üzerinde icra edilen şiddet eylemleri aracılığıyla somutlaşır. Ayakkabıyı giyebilmek için topuk ve parmakların kesilmesi, kıskançlığın yalnızca içsel bir duygu değil, bedeni dönüştürmeye ve yok etmeye yönelik bir arzu biçimi olarak temsil edildiğini gösterir. Tatar'a göre bu sahneler, masallarda nadir görülen bir açıklıkla, kadın bedeninin toplumsal kabul görme uğruna nasıl parçalanabilir bir nesneye dönüştürüldüğünü gözler önüne serer (Tatar 2004: 53-55). Böylece kıskançlık, bedensel bütünlüğü tehdit eden yıkıcı bir güç olarak kodlanır.

Bu bedensel şiddet, masalın sonunda uygulanan cezalandırma mekanizmasıyla tamamlanır. Grimm uyarlamasında üvey kız kardeşler, düğün sırasında güvercinler tarafından kör edilir. Bu ceza, Perrault’daki affediciliğin tam karşıtı olarak, geri dönüşü olmayan bir ahlaki hüküm niteliği taşır. Körlük, yalnızca fiziksel bir kayıp değil, aynı zamanda ahlaki körlüğün sembolik karşılığı olarak işlev görür (Bettelheim 1976: 140-142). Grimm anlatısında adalet, merhamet ya da toplumsal uzlaşma yoluyla değil, ilahi ya da doğaüstü bir güç tarafından tesis edilir.

Bettelheim, Grimm masallarındaki bu sert cezalandırma biçimlerini, çocuğun ahlaki sınırları net biçimde ayırt edebilmesi açısından işlevsel bulur. Ona göre aşırı kötülük, ancak aşırı ceza yoluyla dengelenebilir ve bu denge, çocuğun adalet duygusunu pekiştirir (1976: 145-147). Ancak feminist masal eleştirisi, bu yaklaşımın masalarda özellikle kadın karakterlerin bedeni üzerinden işleyen şiddeti normalleştirdiğine dikkat çeker. Kıskançlığın kadın bedeninde cezalandırılması, ataerkil düzenin “uygunsuz” kadınlık biçimlerini disipline etme stratejilerinden biri olarak okunur (Warner 1994: 218-220).

Grimm uyarlamasında Külkedisi’nin konumu da bu sert anlatı evreninde anlamlı bir karşıtlık oluşturur. Külkedisi, aktif bir direniş sergilemekten ziyade, sessizlik, sabır ve doğa ile kurduğu örtük ilişki aracılığıyla ödüllendirilir. Annenin mezarındaki ağaç ve kuşlar, adaletin insan eliyle değil, doğaüstü bir düzen aracılığıyla sağlandığını ima eder. Warner’a göre bu temsil, kadın erdemini sessizlik ve dayanıklılık üzerinden yüceltirken, iktidar talebinde bulunan kadın figürlerini mutlak biçimde dışlar (1994: 221-223). Zipes’e göre, Grimm uyarlaması, kardeş kıskançlığını sadece bireysel bir ahlaki kusur olarak değil, toplumsal düzeni tehdit eden ve bu nedenle sert biçimde bastırılması gereken bir sapma olarak kurgular (2012:152-155). Perrault’da görülen ahlaki yumuşatma ve affedicilik anlayışının aksine, Grimm masalında kıskançlık, bedenin parçalanması ve görme yetisinin kaybı yoluyla cezalandırılır; bu cezalandırma biçimleri özellikle kadın bedeninin disipline edilmesine yönelik sembolik bir işlev

taşıır (Warner 1994: 210-213). Bu yaklaşım, çocuk edebiyatında şiddetin pedagojik işlevine ilişkin süregelen tartışmaları da doğrudan gündeme getirir (Bettelheim 1976: 66-68; Zipes, 2006: 97).

Sonuç olarak Grimm Kardeşler'in *Külkedisi* uyarlaması, kardeş kıskançlığını bedensel şiddet ve geri dönüşü olmayan cezalar aracılığıyla dramatize ederek, masalın ahlaki sınırlarını keskin biçimde çizer. Bu sert temsil, Perrault uyarlamasındaki uzlaştıırıcı ve düzenleyici ahlak anlayışıyla karşılaştırıldığında, masalların aynı anlatı çekirdeğı üzerinden ne denli farklı ideolojik ve pedagojik mesajlar üretebildiğini açıkça ortaya koyar.

Karşılaştıırmalı İnceleme

Perrault ve Grimm Kardeşler'in *Külkedisi* uyarlamaları, aynı anlatı çekirdeğini paylaşmalarına rağmen, kardeş kıskançlığını birbirinden çok farklı ideolojik ve pedagojik çerçeveler içinde yeniden üretir. Bu farklılık, masalın sadece estetik ya da anlatısal tercihlerle değil, uyarlamaların üretildiğı tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlamlarla şekillendiğini göstermektedir. Kardeş kıskançlığı, her iki metinde de merkezi bir çatışma unsuru olmakla birlikte, bu duygunun nasıl anlamlandırıldığı ve nasıl çözümlendiğı, anlatıların ideolojik yönelimlerini net biçimde ortaya koyar.

Perrault uyarlamasında kıskançlık, toplumsal düzenin sınırları içinde tutulması gereken bir unsur olarak temsil edilir. Şiddetin yokluğu, affedicilik ve evlilik yoluyla elde edilen uzlaşma, anlatının düzenleyici bir ahlak anlayışına yaslandığını gösterir. Bu bağlamda kıskançlık, bireyin ahlaki gelişim sürecinde aşılması gereken bir zayıflık olarak çerçevelenir ve toplumsal uyumun yeniden tesis edilmesiyle etkisiz hale getirilir (Zipes 2006: 63-66). Perrault'nun anlatısı, çocuk edebiyatına uygun bir biçimde çatışmayı yumuşatarak, normatif değerlerin içselleştirilmesini hedefler.

Buna karşılık Grimm uyarlamasında kardeş kıskançlığı, toplumsal düzeni tehdit eden bir sapma olarak kodlanır ve bu tehdit, bedensel şiddet ve geri dönüşü olmayan cezalar aracılığıyla ortadan kaldırılır. Ayakların kesilmesi ve körlük gibi imgeler, kıskançlığın sadece ahlaki değil, bedensel

ve varoluşsal bir bozulma olduğunu gözler önüne serer. Bu sert anlatı, adaletin affedicilik yoluyla değil, ilahi ya da doğaüstü bir düzen tarafından tesis edildiği bir ahlak anlayışını yansıtır (Tatar 2004: 53-56).

Her iki uyarlamada da dikkat çeken ortak nokta, kıskançlığın özellikle kadın karakterler arasında konumlandırılmasıdır. Feminist masal eleştirisinin vurguladığı üzere, bu tercih tesadüfi değildir; aksine kadınlık normlarının disipline edilmesine hizmet eden yapısal bir anlatı stratejisidir (Warner 1994: 212-215). Perrault’da kıskançlık ahlaki eğitim yoluyla kontrol altına alınırken, Grimm’de kadın bedeni üzerinden cezalandırılır. Her iki durumda da “uygunsuz” kadınlık biçimleri sınırlandırılırken, sessizlik, itaat ve sabırla özdeşleştirilen “iyi” kadın figürü ödüllendirilir.

Bu karşılaştırma, Bettelheim’in masallardaki kardeş rekabetini evrensel bir psikolojik gelişim aşaması olarak yorumlayan yaklaşımını da yeniden düşünmeyi gerekli kılar. Her ne kadar masallar çocukların içsel çatışmalarını sembolik düzlemde işlemeye olanak tanısa da, kıskançlığın hangi karakterlere atfedildiği ve hangi yollarla cezalandırıldığı, anlatının ideolojik boyutunu görünür kılar. Grimm ve Perrault uyarlamaları, aynı psikolojik temayı farklı ahlaki ve toplumsal mesajlara dönüştürerek, masalların ideolojik esnekliğini ortaya koyar (Bettelheim, 1976: 147-150).

Çocuk edebiyatı bağlamında değerlendirildiğinde, bu iki uyarlama, masalların pedagojik işlevine dair farklı yaklaşımları temsil eder. Perrault’nun düzenleyici ve uzlaştırıcı anlatısı, toplumsal uyum ve nezaket ideallerini öne çıkarırken; Grimm’in sert ve cezalandırıcı anlatısı, ahlaki sınırların keskin biçimde çizilmesini amaçlar. Her iki yaklaşım da çocuk okurun dünyasında “doğru” ve “yanlış” arasındaki ayrımı netleştirmeyi hedefler; ancak bunu farklı ideolojik araçlar ve anlatı stratejileri aracılığıyla gerçekleştirir (Zipes 2012: 15-18).

Sonuç olarak kardeş kıskançlığı, Perrault ve Grimm uyarlamalarında bireysel bir duygu olmaktan çıkarak, kadınlık normlarını, ahlaki sınırları ve toplumsal düzeni tanımlayan ideolojik bir anlatı aracına dönüşür. Bu

karşılaştırmalı okuma, *Külkedisi* masalının çocuk edebiyatı içindeki kalıcı etkisini, yalnızca evrensel temalarından değil, aynı zamanda bu temaların kültürel olarak nasıl biçimlendirildiğinden kaynaklandığını göstermektedir. Böylece masal, her iki uyarlamada da farklı ideolojik yönelimlere hizmet eden, esnek ve çok katmanlı bir anlatı alanı olarak karşımıza çıkar.

Sonuç

Bu çalışma, *Külkedisi* masalının Charles Perrault ve Grimm Kardeşler tarafından gerçekleştirilen iki kanonik uyarlamasını karşılaştırmalı olarak inceleyerek, kardeş kıskançlığının masallarda sadece bireysel bir duygu değil, kültürel ve ideolojik bir düzenleme aracı olarak işlev gördüğünü ortaya koymuştur. Her iki uyarlama da kıskançlığı anlatının merkezine yerleştirirken, bu duygunun temsil biçimi ve sonuçları, masalların üretildiği tarihsel ve toplumsal bağlamlara bağlı olarak farklılaşmaktadır.

Perrault uyarlamasında kardeş kıskançlığı, şiddetten arındırılmış ve ahlaki eğitim yoluyla kontrol altına alınması gereken bir unsur olarak sunulmaktadır. Affedicilik, toplumsal uyum ve evlilik yoluyla sağlanan uzlaşma, masalın düzenleyici bir ahlak anlayışına yaslandığını göstermektedir. Bu yaklaşım, çocuk edebiyatının pedagojik hedefleri doğrultusunda çatışmayı yumuşatarak, normatif değerlerin içselleştirilmesini amaçlar. Grimm uyarlamasında ise kıskançlık, bedensel şiddet ve geri dönüşü olmayan cezalarla ilişkilendirilerek, toplumsal düzeni tehdit eden bir sapma olarak ele alınır. Bu sert temsil, ahlaki sınırların keskin biçimde çizildiği ve adaletin ilahi ya da doğaüstü bir güç aracılığıyla tesis edildiği bir anlatı evreni yaratır.

Her iki uyarlamada da dikkat çeken temel ortak nokta, kıskançlığın özellikle kadın karakterler arasında konumlandırılmasıdır. Bu durum, masallarda kadınlar arası rekabetin doğal ve kaçınılmaz bir olgu gibi sunulurken, aynı zamanda belirli kadınlık biçimlerinin meşrulaştırılması ve diğerlerinin disipline edilmesi yoluyla ataerkil değerlerin yeniden üretildiğini

göstermektedir. Sessizlik, sabır ve itaatle özdeşleştirilen Külkedisi figürü ödüllendirilirken; iktidar, görünürlük ve arzu talebinde bulunan kız kardeşler, her iki uyarlamada da farklı yollarla sınırlandırılmaktadır.

Bu bağlamda kardeş kıskançlığı, *Külkedisi* masalında çocuk edebiyatı aracılığıyla aktarılan ahlaki ve toplumsal normların kurulmasında merkezi bir rol üstlenir. Kıskançlık, bir yandan çocuk okurun “iyi” ve “kötü” arasındaki ayrımı kavramasını sağlayan pedagojik bir araç olarak işlev görürken, diğer yandan toplumsal cinsiyet rollerini ve kadınlık ideallerini düzenleyen ideolojik bir mekanizma olarak çalışır. Perrault ve Grimm uyarlamaları arasındaki farklar, masalların evrensel temalara sahip olmasına rağmen, bu temaların tarihsel ve kültürel bağlama göre nasıl yeniden anlamlandırıldığını açık biçimde ortaya koyar.

Sonuç olarak bu çalışma, *Külkedisi* masalının kalıcı etkisinin sadece evrensel anlatı motiflerinden değil, aynı zamanda kardeş kıskançlığı gibi duyguların kültürel, ahlaki ve pedagojik işlevler doğrultusunda esnek biçimde yeniden kurgulanmasından kaynaklandığını göstermektedir.

Kaynakça

Bettelheim, Bruno (1976). *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*, Knopf.

Grimm, Jacob, and Wilhelm Grimm (2014). *The Complete Fairy Tales of the Brothers Grimm*. Edited by Jack Zipes, Bantam Classics.

Perrault, Charles (2016). *The Complete Fairy Tales*. Translated by Christopher Betts, Oxford UP.

Tatar, Maria (2004). *The Annotated Brothers Grimm*. W. W. Norton & Company.

Warner, Marina (1994). *From the Beast to the Blonde: On Fairy Tales and Their Tellers*. Vintage.

Zipes, Jack (2006). *Why Fairy Tales Stick: The Evolution and Relevance of a Genre*. Routledge.

Zipes, Jack (2012). *The Irresistible Fairy Tale: The Cultural and Social History of a Genre*. Princeton UP.

Bir Ailenin Büyüsü: Weasley Kardeşleri Arasında Kimlik, Kıskançlık ve Aidiyet

Gizem Bulut

Harry Potter serisi, ilk bakışta macera ve dostluk temaları etrafında şekillenen bir çocuk ve gençlik edebiyatı dizisi olarak okunabilir. Ancak serinin derin yapısına bakıldığında kimlik oluşumu, aidiyet ihtiyacı, aile içi ilişkiler ve sınıfsal farklılıklar gibi evrensel temaların güçlü bir şekilde yer aldığı görülür. Rowling'in anlatısında büyü, çoğu zaman bu insani çatışmaların sembolik bir taşıyıcısıdır.

Serinin baş kahramanı Harry Potter'ın ailesizliği ile Weasley ailesinin sıcak, kalabalık ve kapsayıcı yapısı bilinçli bir karşıtlık oluşturur. Harry için Weasleyler, parçası olmak istediği aileyi temsil eder. Dışarıdan bakıldığında sevgi dolu, dayanışmacı ve ideal bir aile yapısı sergileyen Weasleyler, yakından incelendiğinde her bireyin kendi gölgesinden kurtulmaya çalıştığı bir mikrokozmos olarak okunabilir. Rowling, Weasley ailesinde kötücül olmayan ama süreklilik gösteren bir kıskançlık atmosferi kurar. Bu kıskançlık, sevginin yokluğundan değil, sevginin paylaşılmak zorunda olmasından doğar. Weasley ailesi, kusursuz bir idealden ziyade sevgiyle birlikte rekabeti, kıskançlığı ve görünür olma arzusunu barındıran gerçekçi bir aile modeli sunar.

Bu makale, Weasley kardeşlerinin serideki gelişim süreçlerini Adler'in doğum sırası kuramı perspektifinde inceleyerek Rowling'in aileyi idealize etmek yerine insani çatışmalarla ve kardeş kıskançlığıyla birlikte ele aldığını göstermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda kardeşler arası kıyaslanma, bireyselleşme ve sınıfsal konumlanma metnin ana inceleme eksenlerini oluşturmaktadır.

Bireysel Psikolojinin kurucusu Alfred Adler, çalışmalarında insanı anlamının, sadece bilinçdışı dürtülerine bakarak değil, bireyin ait olduğu toplum içindeki yerine, amaçlarına ve yaşam tarzına odaklanarak mümkün olduğunu savunmuştur. Adler'e göre bireyin aile içerisindeki doğum sırası kişiliğin oluşmasında önem taşır. "Bir ailenin büyük, küçük ya da ortanca çocuğu olmak güç ve iktidar mücadelesinde farklı özelliklerin gelişmesine neden olur" (Adler, 2000, s. 131). Aile, bireylerin parçası olduğu ilk topluluktur. Bu da bireyin, toplumdaki yerini ailesinden gördüğü ilgi ve tutuma göre belirlediği düşüncesini ortaya çıkarır.

Adler'e göre bireyler, doğuştan itibaren kendilerini yetersiz hisseder ve bu yetersizlik duygusuyla baş edebilmek için ait hissettikleri ve kabul gördükleri bir yer bulma arayışına girerler. "Yetersizlik, gördüğümüz gibi insan çabasının ve başarısının temelini oluşturmaktadır. Öte yandan, aşağılık duygusu ruhsal uyum bozukluğuyla ilgili tüm sorunların temelidir" (Adler, s. 178). "Bireyler, doğum sırasına göre konumlarının farklılık göstermesi nedeniyle yetersizlik duyguları ya da Adler'in ifadesiyle aşağılık kompleksi içindelerse uyumsuz kişilik özellikleri edinme olasılıkları daha fazladır" (Çınarbaş ve Nilüfer, 2019, s. 126). Böylece doğum sırasının kişilik özelliklerinin gelişimi konusunda önemli bir rolü olur.

Weasley Ailesi: Sevgi, Kaos ve Dayanışma

Arthur ve Molly Weasley, Rowling'in anlatısında etik değerleri yüksek, koruyucu ve fedakâr ebeveyn figürleri olarak konumlanır. Ancak ailenin kalabalık yapısı ve sınırlı ekonomik koşulları, çocukların bireysel ihtiyaçlarının zaman zaman görünmez kalmasına neden olur. Weasley kardeşler doğum sırasına göre şöyledir: Bill, Charlie, Percy, Fred-George ikizleri, Ron ve Ginny.

Molly Weasley'nin ailenin en büyük çocukları Bill ve Charlie'yi diğer kardeşlere örnek göstermeleri, Fred ve George'a eleştirileri, özellikle Ginny üzerindeki aşırı koruyucu tutumu kardeşler arası rekabeti besler. Percy,

ortanca kardeş olarak abilerinin başarıları altında ezilmiş, ikiz kardeşlerinin okuldaki hatalı davranışlarından ötürü de utanmıştır. Kardeşler arasında en kıskanç ve rekabetçi kişi de Percy olmuştur.

“Adler’e göre, ilk doğan çocuklar daha sorumlu, ciddi ve mükemmeliyetçi, ortanca çocuklar daha uzlaşmacı ve arabulucu olmakta, son çocukların ise daha fazla yetersizlik ve çaresizlik duygularına sahip olmaktadır” (Çınarbaş ve Nilüfer, s. 127). Weasley kardeşlerine bakıldığında Bill ve Charlie’nin sorumlu ve mükemmeliyetçi oldukları görülür. Ortanca kardeşlerden Percy ile Fred-George’un uzlaşmacı olduğu pek söylenemese de ikizlerin arabulucu ve uyumlu olduğu düşünülebilir. Ailenin son erkek çocuğu olan Ron, yetersizlik ve çaresizlik duygularına sahiptir. En küçük kardeş Ginny ise hem küçük olması hem de 6 erkek çocuğun ardından gelen kız çocuğu olması sebebiyle ailede en fazla korunan kişidir. Yetersizlik hissi Ron’da kırılğan bir duygu haline dönüşürken Ginny’de dışadönük, özgüvenli ve kendini ispat etme çabasına dönüşür.

Çınarbaş ve Nilüfer’in (2019) aktardığına göre Ernst ve Angst, çalışmalarında sosyoekonomik durumu iyi olmayan ailelerin daha çok çocuğa sahip olmaya yatkın olduklarını belirtmişlerdir. “Dolayısıyla, sosyoekonomik durumun iyi olmaması aile fertlerinin sayısına bağlı olabilir; bunun sonucunda da daha fazla kardeşin olması istenmeyen durumlara yol açabilir” (Çınarbaş ve Nilüfer, s. 133). Weasleyler de büyülü dünya içerisinde safkan ama yoksul bir ailedir. Ailenin maddi olanaklarının azlığı ve kardeş sayının çokluğu, okul malzemelerinin büyük kardeşlerden küçük kardeşlere geçmesine neden olmuştur. Weasley ailesinin yoksullukla ilişkisi, yalnızca maddi bir durum değil, aynı zamanda güçlü bir sınıfsal bilinç kaynağıdır. Çocuklar, safkan olmalarına rağmen maddi olanaklarının azlığı nedeniyle büyücülük dünyasında “alt sınıfa” ait olduklarının farkındadır ve bu farkındalık, kendilerini kanıtlama arzusunu derinleştirir. Rowling, bu yönüyle sınıfsal eşitsizliği büyülü bir evrende dahi görünür kılar.

Kardeşler Arasında Kimlik Mücadelesi

Bill Weasley: Mükemmel İlk Çocuk

Bill, Weasley ailesinin ilk çocuğudur. Hogwarts'ta başarılı bir öğrenci olmuştur. Sınıf başkanlığı ve öğrenci başkanlığı yapmıştır. Okuldan ayrıldıktan sonra Büyücüler Bankası Gringotts için çalışmaya Mısır'a gitmiştir. Ailenin bütün fertleri Bill'e saygı duyar. Harry, Bill ile ilk kez serinin dördüncü kitabı *Ateş Kadehi*'nde tanışır.

“Percy'nin biraz büyük olanı gibi hayal etmişti: Kuralları çiğneme konusunda mızımız ve herkese patronluk taslamayı seven biri. Ama Bill'in görünümü için söylenebilecek tek şey vardı: sıkı bir tipti. Uzun boyluydu, uzun saçlarını bağlayıp atkuyruğu yapmıştı. Küpesi vardı, ucundan dişe benzer bir şey sallanıyordu. Bill'in giysileri bir rock konserinde tuhaf kaçmayacak giysilerdi, ama Harry ayakkabılarının normal deriden değil, ejderha derisinden yapılma olduğunu gördü.”
(*Ateş Kadehi*, s. 54).

Görüleceği üzere ailenin ilk çocuğu olduğu için Bill, mükemmel birisi izlenimi bırakmaktadır. Molly Weasley oğlunun saçına, küpelerine ve tarzına hep karışır. Bu tarzıyla bir bankada çalışabileceğine inanmaz. “–.. bir de üstünde kocaman, korkunç bir diş var. Hakikaten, Bill, bankada ne diyorlar? –Anne, bir sürü hazine getirdiğim sürece, nasıl giyindiğim bankada kimsenin umurunda bile değil, dedi Bill sabırla.” (*Ateş Kadehi*, s. 63). Ailenin beklentilerine rağmen Bill, kendi olmaktan vazgeçmez. Aileye ve ait olduğu topluma karşı bağlılığını kaybetmez. Bill; Charlie'nin farklı yolunu tehdit olarak görmez, Percy'nin hırsını küçümsemez, ikizlerin isyanını bastırmaya çalışmaz ve Ron'un güvensizliğini yatıştırır. Bu, Bill'in kapsayıcı liderlik sergilediğini gösterir.

Karanlık güçler tarafından baskının arttığı süreçte Zümrüdüanka Yoldaşlığının bir üyesi olur, maceracı ruhunu bir kenara bırakarak Mısır'dan İngiltere'ye döner. Gringotts'ta masa başı bir işte çalışırken Yoldaşlık için de çalışır. Büyük Hogwarts Savaşı'nda önemli bir rol alır.

Charlie Weasley: Dengeli İkinci Çocuk

Charlie, ailenin ikinci oğludur. Charlie de Bill gibi oldukça başarılı bir okul hayatı geçirmiştir. Sınıf başkanı olur. Arayıcı pozisyonunda oynadığı Quidditch'te Gryffindor takım kaptanı olur. Harry quidditch takımına seçildiğinde Wood, *“Charlie Weasley'yi bile sollarsan şaşmam. Ne kadar iyi bir oyuncuydu, ulusal takıma bile seçilebilirdi- ejderha peşine düşmeseydi,”* der (Felsefe Taşı, s. 153). Charlie, güçlü yanlarının farkında olan biridir. Ayrıca ilgi alanlarının peşinden gider. Akademik ya da bürokratik başarıyı seçmez. Tehlikeli, fiziksel ve doğayla iç içe bir alan seçer: Ejderhalar. Bu seçim Bill'den daha iyi olayım, değil ben başka bir şey olayım, kararının ürünüdür. Charlie'nin ejderhalarla çalışması güce hükmetme arzusu değil, güçle dengeli temas kurma becerisidir. En belirgin özelliği ise aileyle bağını koparmadan coğrafi ve psikolojik mesafe kurabilmesidir. Kananlık Lord Voldemort ve müritleriyle mücadele zamanı geldiğinde de Zümrüdüanka Yoldaşlığı için yabancı büyücüler bulmaya çalışır.

Percy Weasley: Statü, Utanç ve Kopuş

Percy Weasley, aile içinde başarı ve statü arayışını en yoğun yaşayan kardeşidir. Sınıf başkanı ve okul başkanlığı yapmış, kurallara sıkı sıkıya bağlı, derslerinde başarılı biridir. Büyük kardeşlerinin mükemmeliyetçiliği altında ezilir, küçük kardeşlerinin özellikle de ikizlerin okuldaki uygunsuz davranışlarından rahatsızlık duyar.

Molly Weasley, ailede birlik ve beraberliğin önemseyen bir annedir. Her Noel'de çocuklarının baş harfini işlediği bir kazak hediye eder çocuklarına. Hatta bu geleneğine Harry'yi de ekler. *Felsefe Taşı*'nda

Percy'nin kazağını giymek istemediği yer alır.

Fred kazağı çekip aldı. “P var! Herhalde Parlak Öğrenci anlamındadır! Hadi, Percy, giy şunu. Bak, biz hepimiz giydik. Harry’de bile var.” İkizler kazağı kafasından geçirmeye çalışırken, “Ben istemiyorum-” diye homurdandı Percy; bu arada gözlüğü de düşmüştü. George, “Bugün sınıf başkanlarıyla birlikte olmayacaksın,” dedi. “Noel’de aile bir araya gelir.” (Felsefe Taşı, s. 181).

Sırlar Odası’nda Weasleylerin en küçüğü Ginny’nin okuldaki ilk yılıdır. Percy, Ginny’ye karşı korumacı bir tutum gösterir. Burada ailenin en küçük üyesine şefkatli olmanın yanında, mükemmel abi durumuna uygun hareket etme de vardır.

Percy “Güç Sahibi Olan Sınıf Başkanları” adlı bir kitabı okur. Ron, Harry ile Hermione’ye alçak sesle, “*Tabii, çok hırslı,*” dedi. “*Percy her şeyi önceden planlamış durumda... Sihir Bakanı olmak istiyor...*” der (Sırlar Odası, s. 60). Bakanlıkta çalışma ve yükselme arzusu, yalnızca kişisel bir hedef değil, ailesinin sınıfsal konumundan duyduğu bilinçaltı utancın da bir yansımasıdır. *Ateş Kadehi*’nde bakanlıkta çalışmaya başlayan Percy, asistanlığını yaptığı Mr. Crouch’ın Lord Voldemort için çalışan Ölüm Yiyen oğlunun kontrolünde olduğunu anlayamaz. Mr. Crouch’ın yokluğunda işleri Percy yürütür. *Zümrüdüanka Yoldaşlığı*’nda Voldemort’un dönüşünü reddeden Sihir Bakanlığının tarafında olur. Böylece ailesine karşı gelir. Percy’nin ailesinden kopuşu, Rowling’in kurumsal otoriteyi eleştiren anlatısıyla paralellik taşır. Fakat en sonunda Büyük Hogwarts Savaşı başladığında gerçeğin idrakine varır. Percy’nin hikâyesi, bireyselleşmenin aileden uzaklaşma pahasına gerçekleştirebileceğini ancak gerçek aidiyetin ahlaki seçimlerle kurulduğunu gösterir.

Fred ve George Weasley: Mizah Yoluyla Var Olmak

Fred ve George Weasley kimliklerini mizah, oyun ve isyan üzerinden kuran karakterlerdir. Aile içi konumlarında önlerinde olan Bill, Charlie, Percy: Başarı ve otorite figürleridir. Son kardeşleri Ron ve Ginny ise kırılgan ve görünmez çocuklardır. Bu konum, ikizleri ciddiyet alanından dışlar. Onları alternatif bir üstünlük alanı yaratmaya iter. İkizlerin mizah, yaratıcılık, özgürlüğe düşkünlükleri karşıt telafidir. İkizler, biz sizin gibi olmayacağız, diyerek ailede başka bir değer alanı yaratırlar. Disiplin ve başarıyı küçümsemezler ama itaat de etmezler.

Ortanca kardeşlerden olan Weasley ikizleri, Adler'in kuramındaki ortancanın uzlaşmacı ve arabulucu teorisini destekler. İsyankâr tarafları daha çok annesine ve baskıya karşıdır. İnsanlarla ilişkilerinde uyumludurlar. Annelerinin mükemmel abilerini örnek göstermesinden rahatsızlıklarını kolayca dile getirirler.

Sırlar Odası'nda Harry'yi Dursleylerden kurtarmak için uçan arabayı kullandıklarında anneleri çok öfkelenir. Bill, Charlie ya da Percy'den böyle bir davranış görmediklerini söylediğinde Fred büyük abilerinden bahsetmez ama *"Kusursuz Percy," der. Molly Weasley de "PERCY'NİN KİTABINDAN BİR YAPRAK BİLE ALSAN SANA FAYDASI OLUR!" diye karşılık verir* (Sırlar Odası, s. 38). İkizler de Bill ve Charlie'ye hayrandır. Onlar kendi olan, ailelerinden utanmayan, gerçek kusursuz abilerdir. Percy ise kusursuz olma çabasında, hırslı ve ailesinden utanan biridir. Weasley kardeşlerin kıskançlığı ya da rekabet duygusu Percy ile daha çoktur bu açıdan. Fred ve George, sınıf başkanı olmayı sıkıcı bulurlar ve okulu bitirmenin çok önemli olmadığını düşünürler. Dedikleri gibi de olur. *Zümrüdüanka Yoldaşlığı*'nda bakanlığın Hogwarts'a müdahalesi, baskı ve cezanın artmasının sonucunda okulu bırakırlar. Weasley Büyücü Şakası adını verdikleri uzun zamandır geliştirdikleri markayı büyüterek bir dükkân açarlar. Anne babalarının isteklerine uymasa da abileri gibi bir başarı gösteremeseler de kendileri olmayı başarır ve sevdikleri işi yaparak mutlu olurlar. Büyük Hogwarts

Savaşında Fred'in ölümüyle George yalnız kalır. Ama ikizinin anısını yaşatmaya devam eder.

Ron Weasley: Gölgeden Çıkma Arzusu

Ron Weasley'nin anlatısı, kardeşler arası kıskançlığın en açık biçimde temsil edildiği örneklerden biridir. Ron, Weasley ailesinin altıncı çocuğudur. Adler'e göre orta çocuklar, kendilerinden önce gelen başarılı figürler nedeniyle karşılaştırma baskısı yaşar. Kendilerini özel hissetmekte zorlanabilirler. Aidiyetlerini korumak için ya uyumlu ya da rekabetçi stratejiler geliştirirler. Ron'un temel duygusal zemini tam da budur: Bill ve Charlie başarılarıyla efsaneleşmiş, Percy statü ve kurallarla öne çıkmış, Fred ve George ise mizah ve yaratıcılıklarıyla alan kaplamıştır. Ginny, özlemle beklenen en küçük kız kardeşidir. Ron'un bu tabloda ayırt edici bir alanı yoktur. Bu yüzden yetersizlik duygusu Ron'da yoğun bir şekilde öne çıkar. Harry ile ilk karşılaşmalarında ailesinden bahsederken şöyle der:

*“Nedense kederlenivermişti. “Ben ailemde Hogwarts’a giden altıncı kişiyim. Çok şey gördüm sayılır. Bill’le Charlie mezun oldular - Bill öğrenciler başkanıydı, Charlie de Quidditch kaptanı. Şimdi Percy sınıf başkanı. Fred’le George yaramazlar, ama dersleri iyidir, herkesi eğlendirirler. Benim de onlar gibi olmamı istiyorlar, ama onlar gibi olmamın bir anlamı yok ki, her şeyi ilk yapan onlar çünkü. Beş kardeşin varsa, zaten hiçbir şeyin yeni olamaz. Bana Bill’in eski cüppelerini, Charlie’nin eski asasını, **Percy’nin** eski faresini verdiler.” (Felsefe Taşı, s. 92-93).*

Fred ve George ikizleri, ailedeki diğer kardeşler gibi olmayı umursamak yerine kendilerini olduğu gibi kabul etme uğraşındadırlar. Mizah, ikizler için bir savunma mekanizmasıdır esasında. Ron ise bu

yetersizlik duygusunu kabullenmiş bir şekilde okula başlar. Kelid Aynası bölümünde Ron'un en büyük arzusu, Quidditch Kupası'nı kazanmak ve kardeşlerinden üstün olmaktır.

“...-tek başımayım- ama değişmişim -daha büyümüşüm sanki- öğrenciler başkanıyım!” “Ne?” “Evet -Bill'in taktığı rozetten var göğsümde- elimde de Okul Kupası'yla Quidditch Kupası- Quidditch kaptanı da olmuştum!” Ron, gözlerini bu inanılmaz görüntüden ayırıp heyecanla Harry'ye baktı. “Bu ayna geleceği de mi gösteriyor dersin?” (Felsefe Taşı, s. 187).

Bu sahne, Ron'un görünür olma ve takdir edilme ihtiyacının sembolik bir ifadesidir. Zaman ilerledikçe başta Harry'nin en yakın arkadaşı olmak, aile içerisinde Ron'un ayrıcalıklı hissetmesini ve görünür olmasını sağlar. Fakat Harry'nin yanında sürekli ikincil karakter olma hissi, Ron'un kırılmasını artırır. Bu durum özellikle *Ateş Kadehi*'nde artar. Harry'nin Ron'dan habersiz Üçbüyücü Turnuvasına katıldığını düşünen Ron, Harry'ye öfkelenir ve mesafeli olur. Harry, Ron'un sonradan edindiği kardeşidir. Ancak bu kardeş; ünlüdür, seçilmiştir, doğuştan özel kabul edilir. Bu, *Ateş Kadehi*'nde 14 yaşında olan ve ergenlik döneminin zorlayıcı duyguları içerisindeki Ron'un zaten kırılmalı olan benlik algısını daha da zorlar. Ancak serinin ilerleyen bölümlerinde Ron, kıskançlığını aşarak sadakat ve aidiyet duygularını olgunlaştırır. Bu dönüşüm, bireyselleşmenin yalnızca başarıyla değil duygusal olgunlukla da mümkün olduğunu gösterir.

Benzer bir kırılma noktası *Ölüm Yedigârları*'nda görülür. *Ölüm Yedigârları*'nda Voldemort'u alt etmenin bir yolu olarak hortkuluk arayışındaki Harry'yi, Ron ve Hermione yalnız bırakmaz. Voldemort, ruhunu parçalara ayırmış ve her birini bir nesneye hapsedmiştir. Bu karanlık nesnelerden birini -madalyonu- bulduklarında her biri sırayla üzerlerinde taşır. Hortkuluk, onu taşıyan kişinin içindeki korkuları daha çok ortaya

çıkartır. Ron’u daha kırılgan ve öfkeli yapar hortkuluk. Bir yandan da Weasley ailesinin durumunu merak ettiği için doğduğu aile ve seçtiği aile arasında da kalır. Weasleylerin geri kalanının durumunun belirsizliği katlanılmaz bir noktaya erişir. Harry ve Hermione’nin şakalaştıkları bir gün öfkesi artar. Ron’un öfkesi aslında başkalarına değil, kendi yetersizlik algısıdır. Harry ile kavgası sonucunda gitmeye karar veren Ron, Hermione’nin kendini takip etmesini bekler ama Hermione, görevine devam etmesi gerektiğini düşünür. Ron ise “*Onu seçiyorsun,*” der (Ölüm Yadigârları, s. 287). Hermione’nin kendisini değil Harry’yi seçeceğine dair yanlış bir inancı vardır Ron’un. Tekrardan bir araya geldiklerinde, hortkuluğu yok etme bölümünde madalyonun içindeki ruh Ron’a seslenir: “*Her zaman bir kız çocuğun özlemine çekmiş bir annenin en az sevilen evladı... şimdi arkadaşını tercih eden kız tarafından da en az sevilen... her zaman ikinci, her zaman birilerinin gölgesinde...*” (Ölüm Yadigârları, s. 347). Kelid Aynası, en büyük arzuları gösterirken hortkuluk, korkuları ortaya çıkarır. Ron’un görülmeme, seçilmeme korkuları vardır. Hortkuluğu yok ederek bu korkularını da yok eder.

Ron’un kıskançlığı patolojik değil, benlik bütünlüğü tehdit altındaki bireyin savunma tepkisidir. Kritik anlarda gruptan kopması sadakatsizlik değil benliğini koruma girişimidir. Ron her defasında aidiyeti seçer ama bu seçim, içsel bir mücadeleyle olur. Bu yönüyle Ron, serinin en insani figürlerinden biridir. Harry’nin kaderi mitik, Hermione’nin zekâsı idealdir, Ron ise okurun kendi iç sesidir.

Ginny Weasley: Görünmezlikten Güce

Ginny Weasley, Weasleylerin erkek egemen bir aile yapısı içinde büyüyen tek kız kardeşidir. İlk kitaplarda sessiz ve çekingen bir figür olarak sunulan Ginny, Tom Riddle’ın günlüğü aracılığıyla karanlıkla yüzleşir. Bu yüzleşme, onun kimlik gelişiminde bir dönüm noktasıdır. Serinin ilerleyen bölümlerinde Ginny’nin güçlü, özgüvenli ve aktif bir karaktere dönüşmesi, Rowling’in kadın karakter temsiline dair bilinçli bir evrimi yansıtır.

Adler’e göre en küçük çocuklar: İlgiye alışıktır ama aynı zamanda zaten yapılmışların dünyasına doğarlar. Kendilerinden önce gelenlerin başarıları nedeniyle ya aşırı bağımlı ya da aşırı bağımsız bir yaşam stili geliştirebilirler. Güçlü figürlerle çevrili oldukları için kendini ispat etme ihtiyacı duyarlar. Ginny’nin çocukluğu altı erkek kardeşin arasında gürültülü, rekabetçi, fiziksel olarak güçlü bir ortamda geçmiştir. Bu durum Ginny’de iki temel eğilim yaratır: İlk yıllarda sessiz geri çekilme gösterirken ergenlik ve sonrasında kontrollü güçlenme yaşar.

Ginny’nin *Sırlar Odası*’nda yaşadıkları kritik bir dönüm noktasıdır. En küçük çocuk olarak korunmaya muhtaçken erken yaşta suçluluk, kontrol kaybı ve karanlıkla temas yaşar. Ginny, *Sırlar Odası*’nda Hogwarts’taki ilk yılına başlar. Harry’ye karşı yoğun bir hayranlık duyar. Bu hayranlığı Harry’nin yakınlarında utangaçlığa dönüştür. Ginny, ne olduğunu bilmeden Riddle’in güncesini bulur ve iç dünyasını ona açar.

“Küçük Ginny aylardır o günceye yazıyor; bana bütün endişelerini ve üzüntülerini anlatıyor: Ağabeylerinin onunla nasıl dalga geçtiklerini, okula nasıl elden düşme cüppelerle ve kitaplarla gelmek zorunda kaldığını, nasıl -" Riddle'ın gözleri parladı "- ünlü, iyi kalpli, muhteşem Harry Potter'ın onu asla sevmeyeceğini..." (Sırlar Odası, s. 284-285).

Günce esasında Voldemort’un ruhunu hapsettiği bir hortkuluktur. Ginny’nin korkularından beslenir, Ginny’nin bedenini ele geçirerek istediğini yaptırır. Sonrasında Harry, Ginny’yi kurtarır. Bu olayın ardından Ginny, duygularını bastırmak yerine dönüştürür. Güçlü, dengeli, kendine güvenen bir kimlik geliştirir. Ginny, Ron’dan çok farklı ama onunla aynı aile içi dinamiklerden beslenen bir karakterdir. Ginny, sessizce kenarda kalan değil; koşullara uyum sağlayarak güçlenen en küçük çocuk örneğidir. Ginny’nin kardeş kıskançlığı Ron’dan farklıdır. O, görünmez olmaktan

çok ciddiye alınmamaktan mustarıptır. Duygusal kırılganlığını saklar, fiziksel ve sosyal becerilerle kendine alan açar. Quidditch'te sert ve etkili bir oyuncudur. Sihirde hızlı ve pratiktir. *Zümrüdüanka Yoldaşlığı*'nda Dumbledore'un Ordusu grubunda en hızlı öğrenenlerden biridir. *Melez Prens*'te yarasa umacı büyüyle Horace Slughorn'u etkiler.

Ginny'nin Harry'ye olan ilgisi ilk başta hayranlık temellidir. Ginny, Harry'yi ulaşamaz üstün figür olarak görür. Bu, en küçük çocuğun üst figüre yönelme eğilimiyle uyumludur. Ginny kendi sosyal alanını kurdukça Harry'ye olan tutumunu da değiştirir. Harry-Ginny ilişkisi eşitler arası ilişkiye dönüşür.

Kardeş Kıskançlığı: Sevginin Gölgesinde Büyüyen Bir Duygu

Bu çalışma, Weasley ailesini idealize edilmiş bir sevgi anlatısı olarak değil kardeş kıskançlığının farklı biçimlerde deneyimlendiği, dönüştürüldüğü bir aile sistemi olarak ele almıştır. Rowling, Weasley kardeşleri aracılığıyla kıskançlığı ahlaki bir kusur olarak değil paylaşılan sevginin kaçınılmaz bir yan ürünü olarak konumlandırır.

Weasley ailesinde kıskançlık, sevgisizliğin değil sevginin bölünmüşlüğüdür. Her çocuk aynı ailede büyür, aynı değerlerle yetiştirilir ancak aynı ölçüde görülmez. Bu eşitsiz görünürlük, Bill ve Charlie'de dengeye, Percy'de bastırılmış öfkeye, Fred ve George'da mizaha, Ron'da kırılganlığa, Ginny'de ise sessiz bir güçlenmeye dönüşür. Böylece kıskançlık, tek bir patolojiye indirgenmeden karakterlerin yaşam stillerini belirleyen kurucu bir duygu hâline gelir.

Alfred Adler'in Bireysel Psikoloji Kuramı, bu farklı tepkileri anlamada açıklayıcı bir çerçeve sunar. Doğum sırası, algılanan yetersizlik ve üstünlük çabası Weasley kardeşlerinin kıskançlıkla kurdukları ilişkinin yönünü belirler. Ancak Rowling'in anlatısı, kuramsal şemaların ötesine geçerek şu temel gerçeği görünür kılar: Kardeş kıskançlığı aşılması gereken bir kusurdan çok bireyselleşmenin bedelidir.

Ron Weasley bu bağlamda anlatının merkez figürü hâline gelir. Onun kıskançlığı kötücül değil seçilmeme korkusuyla beslenen bir benlik savunmasıdır. Ron'un her defasında aidiyeti seçmesi, kıskançlığın sevgiyle çelişmek zorunda olmadığını gösterir. Ginny'nin güçlenerek, Fred ve George'un gülererek, Percy'nin ise koparak verdiği tepkiler aynı duygunun farklı karakterlerde nasıl farklı sonuçlar doğurabileceğini ortaya koyar.

Sonuç olarak Weasley ailesi, kardeş kıskançlığının bastırıldığı değil yaşandığı, dönüştürüldüğü ve anlatıya dâhil edildiği bir aile modelidir. Rowling, bu aile aracılığıyla okura şunu söyler: Kardeşlik yalnızca paylaşmak değil, paylaşıırken eksik kalmayı da öğrenmektir. Büyü dünyasında bile en güçlü çatışma, Karanlık Lord'la değil; sevilme arzusu ile sevilmememe korkusu arasındadır.

Kaynakça

Adler, A. (2000). *Yaşama Sanatı* (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Çınarbaş, D. C. ve Nilüfer, G. (2019). Adler ve Sulloway'ın Doğum Sırası Kuramları Ve Görgül Bulgular ile İlgili Bir Derleme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 59(1), 125-151.

Ernst, C. ve Angst, J. (1983). *Birth Order: Its Influence On Personality*. New York: Springer-Verlag.

Rowling, J.K. (2021a). *Harry Potter ve Felsefe Taşı* (Ü. Tamer, Çev.). İstanbul: YKY.

Rowling, J.K. (2021b). *Harry Potter ve Sırlar Odası* (S. Okay, Çev.). İstanbul: YKY.

Rowling, J.K. (2021c). *Harry Potter ve Ateş Kadehi* (S. Okay ve K. Kutlu, Çev.). İstanbul: YKY.

Rowling, J.K. (2021ç). *Harry Potter ve Ölüm Yadigârları* (S. Okay ve K. Kutlu, Çev.). İstanbul: YKY.

Çocuk Edebiyatında Kardeş Kıskançlığı: Doğal Bir Duygunun Temsili

Nezahat Cabacı

Çocuk edebiyatı, çocuğun dış dünyayı keşfetme ve kendini tanıma sürecinde önemli rolü bulunan kültürel ve eğitsel bir araçtır. Bu araç, çocuğun yaşayabileceği duygusal deneyimleri tasarlanan metinler üzerinden ele almasına olanak tanır. Yalnızlık, kaygı, korku, şiddet ve kıskançlık gibi başedilmesi zor duygular, çocuk edebiyatı yapıtlarında kahramanlar ve olay örgüleriyle çocuğa sunulur. Böylece çocuk, bu duyguları tanıyarak anlamlandırma olanağı bulur.

Bu bağlamda kardeş kıskançlığı izleği, çocukların gelişim dönemlerinde karşılaşılabilen, bazen yoğun yaşanabilen bir duygu durumu biçiminde çocuk edebiyatı yapıtlarında önemli bir izlek olarak öne çıkmaktadır. Kardeşler arası iletişimde oluşan rekabet, aidiyet duygusu, sevgi ve ilgi paylaşımına ilişkin gerilimler, edebi metinler aracılığıyla görünür kılınır. Bu yönüyle çocuk, kendi yaşantısında karşılaştığı ya da olası hissettiği kıskançlık duygusunu yapıtlarla özdeşim kurarak anlayabilir. Bu duygunun doğal, anlaşılabilir ve yönetilebilir bir deneyim olduğunu sezinler. Bunun yanı sıra zor başedilebilen bu duygular yetişkinler tarafından “olumsuz” olarak da düşünülmektedir. Psikoloji alanında yapılan çalışmalarda ise kardeş kıskançlığının genel anlamda olumsuz bir durum olarak değerlendirilmesinin aksine, çocuğun gelişim döneminin olağan bir olgusu olduğunu ortaya koymaktadır. Yavuzer (2016), kardeş kıskançlığı, çocuğun çevresini ve ilişkilerini anlamlandırma sürecinde oluşabilen doğal bir duygu durumu olduğunu, uygun desteklerle sağlıklı bir biçimde yönetilebileceğini belirtmektedir.

İnsan devinimleri temelde üstünlük kurma ve güçlü olma düşüncesiyle ele alındığında bireyler, bir mücadele içine girmektedir. Aile içindeki konum ve bireyin doğum sırası, bu mücadelenin biçimlenmesinde belirleyicidir.

Aynı zamanda doğum sırası, bireyin kişilik özelliklerinin, başedebilme yöntemlerinin ve bireylerle iletişimlerinin farklı yönlerde gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Her çocuk aile içerisinde bireysel bir yer edinmeye çalışır ve bu süreçte “vazgeçilmez olmayı isteme” ile “güçlü olma” yönünde hedefleri bulunur (Adler, 1998). Başka bir deyişle kardeşler arasındaki yaş aralığının, kardeş kıskançlığının çıkış türü ve yoğunluğu üzerinde belirleyici bir etkisi vardır (Yörükoğlu, 2010). Bu bağlamda bireyler yaşam amaçlarını, güdülerini ve iletişimlerini anlamlandırmada doğum sırası merkezi bir yerde bulunmaktadır. Bu durum kardeşler arasındaki farklılaşmayı ve duygu yoğunluklarını açıklamaktadır.

Adler’in doğum sırası teorisi, ilk çocuk ve ikinci çocuk arasında farklı kişilik özellikleri ve sorumluluk rolleri geliştirme durumları olduğunu vurgulamaktadır. Adler (1998), ikinci çocuğun doğmasını izleyen süreçte, ilk çocuğa ilginin ve onun devinim alanının giderek daraldığını belirtir. Aile içindeki kaynakların paylaşılmaya başlanmasıyla, büyük çocuğun konumunu ve kardeşiyle kurduğu ilişkiyi doğrudan etkilediğini ifade eder. Kardeş kıskançlığı izleği bulunan “Şşşş Kardeşim Uyuyor” yapıtı örnek olarak bu bağlamda değerlendirildiğinde ilk çocuk olan kahramanın, devinim alanının kısmi olarak daraldığı olay örgüsü içerisinde; kahramana annesinin, kardeşinin uyanmaması için sessiz kalması gerektiğini söylemesi ve kahramanın ise kardeşinin uyurken gürültü çıkarmamanın hiç de kolay bir şey olmadığını aktardığı bölümde görülmektedir (Ohi, 2018).

“Yıldız Tozu” adlı yapıtta ise konuya ilişkin aşağıdaki söylemler dikkat çekmektedir:

- Kenan peşim sıra koşuyor.
- Abi beni de bindir, bana da öğret, n’olur, diye yalvarıyor.
- Hiç bindirir miyim?
- Olmaz, sen daha küçüksün, bacakların yetişmez, git topunla oyna, diyorum.
- Ağlıyor, tepiniyor.

- N' apıyım topu, ben bisiklete binmek istiyorum, diye mızıldanıyor.

- Hayır, olmaz!” (Kutlu, 2020, s. 14-16).

Bu söylemlerle ve gelişen olay örgüsü ile Adler'in doğum sırası teorisinde yer alan yaşa göre sorumluluk rollerinin değişmesi noktasına vurgu bulunmaktadır. Büyük kardeş, kendini aile üyelerine kanıtlama duygusunun yanı sıra bir anne ya da baba rolü üstlenerek koruyucu bir özellik de sergilemektedir. Olay örgüsünün devamında kardeşi Kenan'ın habersiz bindiği bisikletten düşmesi sonucu yaşananlar da bu durumu desteklemektedir.

Çocuk edebiyatı yapıtlarında kardeş kıskançlığı, olay örgüsünü devindiren ve merkeze alınan bir çatışma unsuru olarak sıklıkla işlenmektedir. Nitelikli yapıtlarda bu çatışma, çocuğun duygu dünyasını yargılayan, utandırıcı ya da suçlayıcı bir söylemle aktarılmamaktadır. Bunun yerine olay örgüsü, çocuğun yaşadığı duyguları anlamaya, bu duyguların nedenlerini ortaya koymaya ve çocuğun bakış açısına odaklanır. Bu yaklaşımda kardeş kıskançlığı, bastırılması, olumsuz olarak ele alınması ya da görmezden gelinmesi gereken bir duygu olarak değil; çocuğun gelişim sürecinin doğal bir parçası olarak ele alınır. Sever (2013), çocuk edebiyatının temel amaçlarından birinin, çocuğun duygusal deneyimlerini estetik bir çerçeve içinde ele alarak bu yaşantıları anlamlandırmasına katkı sağlamak olduğunu belirtmektedir. Bu bakış açısıyla kardeş kıskançlığının, birçok çocuk edebiyatı yapıtında değişmez ve olumsuz bir durum olarak değil; süreçte değişebilen, dönüştürülebilen ve insan doğasının bir parçası olarak sunulmakta olduğunu vurgulamaktadır. Böylelikle anlatılarda, kahramanın başlangıçta yoğun biçimde yaşadığı kıskançlık duygusu, olay örgüsünün ilerlemesiyle birlikte yerini duygusal farkındalığa, duyguları paylaşmaya bırakmaktadır.

Bu bağlamda sözgelimi “Bu Bebeği Hemen Götürün” adlı yapıt, kıskançlık duygusunun zamanla yerini kardeşine sevgi duyma ve duyguları paylaşmaya bırakmasını konu alması bakımından değerlendirilebilir. Aile üyelerinin yeni doğan kardeşine ilgi göstermesinden dolayı kahramanın

artık anne babası tarafından sevilmediğini düşünerek, mutsuz olan ve kıskançlık duygusu geliştirmesiyle kurgu başlamaktadır. Olay örgüsü içinde zamanla kardeşi ile kurduğu olumlu bağ, kardeşinin de olduğu bir yaşamı kabullenme sürecine dönüşmektedir (Semerci, 2012).

Bu incelemeler ışığında, çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğa duygularının değişmez olmadığını, gelişim sürecinde farklılaşıp olgunlaşabileceği iletisini estetik bir anlatım yoluyla aktarmaktadır.

Resim 1. Kardeş kıskançlığına genel bakış

Çocuk edebiyatında kardeş kıskançlığı konusu genel olarak değerlendirildiğinde; yargılamadan, bu duygunun doğal bir duygu olduğunu benimseyen bir bakış açısıyla ele alınmalıdır. Kardeş kıskançlığı izleğinin örnekler ışığında ve çocuk edebiyatı metinlerinde duygusal içerikli bir anlatım ile, kahramanın içsel çözümlemeleriyle ya da mizahi bir dil kullanılarak farklı estetik biçimlerle işlenebileceği görülmektedir.

Kaynakça

- Adler, A. (1998). *Understanding human nature*. Greenberg.
- Kutlu, M (2020). *Yıldız tozu*. Erdem Çocuk Yayınları.
- Ohi, R. (2018). *Şşşt! Kardeşim uyuyor*. 1001 Çiçek Kitaplar.
- Semerci, B. (2012). *Bu bebeği hemen götürün*. Yeşil Dinozor Yayınları.
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür Yayınları.

KİTAP İNCELEMELERİ

Resimli Çocuk Kitaplarında Kardeş Kıskançlığı

Asalet Erten

Kardeşlik ilişkisi insan hayatında en önemli ilişkilerden birisidir. Bu ilişki karşılıklı sevgiyi olduğu kadar kıskançlığı da içerir. Olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Olumsuz olunca duygusal ve fiziksel zarar ortaya çıkabilir. Bu da kıskançlığın göstergesidir. Bu durum içinde öfke ve mutsuzluk barındırır. Bazen kıskançlık az miktarda ise faydalı ve sağlıklı olabilir ama miktar fazla ise olumsuz koşullar ortaya çıkabilir. İlgili kardeş, küçük kardeşine zarar verebilir, uykusuzluk çekebilir, basit şeyler için ağlayabilir ya da bağırabilir.

Aslında kıskançlık doğal ve evrensel bir duygudur. Sargın'a (2015) göre 'sevginin ya da sevilen bir kişinin paylaşılmasına katlanamama hali olarak tanımlanabilir'. Bu nedenle, kardeşler arasında görülmesi olağandır. Kardeş kıskançlığı; davranışların, içsel duyguların ve bilişsel değerlendirmelerin kalıplaşmış bir tepkisini temsil eder. Örneğin, bir çocuk yeni doğan kardeşini kendisine tehdit olarak algılayabilir ya da çocuk kardeşi doğduktan sonra annesini artık ulaşılmaz bir varlık olarak görebilir. Tüm bu düşünceler, çocukta üzüntü ve kıskançlık duygusunu oluşturabilir (Volling, vd., 2014). Genel kanı, büyük çocuğun küçük çocuğu kıskandığı şeklindedir. Fakat bunun tam tersi de olabilmektedir. Küçük çocuğun abisini ya da ablasını kıskandığı durumlar da görülebilmektedir (Şipal, vd., 2012).

Bağlanma kuramı açısından incelendiğinde Bowes (2014) büyük çocukların kardeşlerini annelerinin kucaklarında görmesinin bağlanma davranışını tetiklediğine vurgu yapmıştır. Büyük çocuğun kıskançlık uyandıran durumlarda bakım verene yaklaşmak ve dokunmak istemesi bu bağlanma davranışının yansımasıdır (Volling, vd., 2023). Bağlanma davranışı ile çocuk eşitlik istemektedir. Bu nedenle, anne ya da bakım veren kişiye de kıskançlık duyulabilir. Bu demektir ki sadece kıskanılan kardeş değil büyük kişi de kıskanılmış olur.

Çocuğun ailedeki doğum sırası kişiliğini de etkiler. Bir başka deyişle, büyük kardeş olarak küçük kardeşin doğumuyla ilginin ona kayması daha önce birincil olan büyük kardeşin kendisine verilen ilgi ve sevginin azaldığına inanması ve algılaması onu çok üzer çünkü kendini yalnız ve güvensiz hisseder.

Kardeş kıskançlığı ergenlikten çok okul öncesi dönemde en çok 3 – 6 yaş arasında görülür. Büyük kardeş, yeni doğan kardeşini rakip olarak algılar ve kıskançlık başlar. Bakırcıoğlu'na (2011) göre çocuk parmak emme, altını ıslatma, tırnak yeme, kekeleme, uyku problemleri, istenç dışı davranışlar sergileyebilir. Ayrıca kıskançlık sergileyen çocuk bu durumu saldırganlık, huzursuzluk, şımarıklık, oyuncaklarını paylaşmama ya da anne babadan ayrılamama gibi şekillerde de gösterebilir.

Öte yanda, anne babaların davranışları da yanlı olmamalıdır. Örneğin, anne baba bir kardeşe diğerinden fazla ilgi göstermek ve cinsiyet ayrımı yapmak gibi davranışlarda bulunursa bir tercih yapmış olmaktadır. Bu durumda, eşitlik ilkesi bozulmuş olur ve kıyas yapma ortaya çıkar. Küçük kardeş dünyaya geldikten sonra büyük kardeşi ihmal etme, ona az zaman ayırma kardeş kıskançlığını tetikleyebilir. Bu nedenle, kardeşlere eşit davranma, ayırım yapmama kardeş kıskançlığını azaltıp ortadan kaldırabilir. Bu demektir ki anne baba davranışları son derece önemli ve yaraları sarıcıdır.

Küçük kardeş doğmadan önce anne babanın büyük kardeşe bir kardeşi olacağını anlatmak ve onun bu durumu anlaması ve kabullenmesi için çaba göstermesi gereklidir. Yeni bir kardeşin doğacağını saklamak baştan bu durumda kıskançlığı arttırmakta ve bunu hisseden kardeş ise güvensizlik duymaktadır. Ayrıca bebek dünyaya geldiğinde de onu kardeşinin yanında aşırı sevmekten vazgeçilmelidir. Farkına varılmayan ve üstünde durulmayan kardeş kıskançlığı erken dönemde öfke duygusuna yol açabilir. Bu da çocuğun erken yaşlarda kişiliğini etkileyip yetişkinlik döneminde sıkıntı çekmesine neden olabilir.

Okul öncesi çocuklar okuma yazma bilmedikleri için onlara resimli çocuk kitapları yardımcı olup dünyalarına ışık tutabilir. Bu kitaplar hayal güçlerini ve sözcük hazinelerini genişleterek dil becerilerine katkı sağlarlar. Bu tür kitaplar kurgu dışı olduğu kadar kurgu ile de hayat ile ilgili deneyimleri anlatırlar. Bu bağlamda, Yuvacı ve Ceylan'a (2024) göre bu kitaplar özel kitaplar olup ani yaşam olaylarından etkilenen çocukların ruhsal dengelerine yeniden kavuşmalarında bu kitapları kullanmak 'bibliyoterapi' olarak adlandırılmaktadır. Bu tür kitaplar çocukların sosyal- duygusal gelişimlerine katkıda bulunmaktadır.

Kitaplardaki kahramanların deneyimleri ve başlarından geçenler onların kendi durumlarını anlamalarını kolaylaştırır. Kendisine kitap okunan çocuk anne babasıyla hem kitabı hem de kitaptaki karakterin durumunu paylaşır. Bu nedenle

kitaplar anne baba tarafından titizlikle seçilmeli, kullanılan dil anlaşılır olmalı, görseller de çocuğun kafasını karıştırmamalıdır. Çocuğun kitaptaki karakterle özdeşleşmesi de ona destek sağlayacaktır. Yazıların az görsellerin çok olduğu kitapları çocuklar daha iyi kavrar. Ayrıca kitabın kapağı da ilgi çekici olmalı, elde kolay tutulmalı, görseller canlı renklerde, yazı puntoları da iri olmalıdır. Kitabın mesajı ise empati duygusu ve karşılıklı sevgiyi yaratabilmesi olmalıdır.

Bu yazının odağında kardeş kıskançlığını konu edinen aynı yazarlara ait iki resimli kitap ele alınmıştır. Birincisi Timaş Yayınlarından çıkan ‘Küçük Kardeş İstemiyorum!’ (Uffa Una Fratellino!) İtalyancadan çeviren Feza Özemre. Diğeri ise Minika Kitaptan çıkan ‘Nereden Çıktı Bu Kardeş!’ (Uffa Una Sorellina) İtalyancadan çeviren Bahar Ulukan. Kitapların yazarları Alberto Pellai ve Barbara Tamborini, resimleyen ise Elisa Paganelli’dir.

Alberto Pellai gelişim çağı doktoru ve psikoterapistidir. Milano Üniversitesi Biyomedikal Bilimler Bölümünde araştırmacı olarak gelişim çağı önlemleri üzerine çalışmaktadır. 2004 yılında Sağlık Bakanlığı tarafından Kamu Sağlığı Gümüş Madalyasına layık görülmüştür. Annelere, babalara, öğretmenlere, ergenlik çağındaki genç yetişkinlere ve çocuklara yönelik pek çok kitap yazmıştır. Barbara Tamborini ise çocuk psikoloğu, pedagog ve yazardır. Çeşitli okullarda öğretmenler ve anne babalar için atölyeler düzenlemektedir. Alberto Pellai ile anne babalara yönelik kitaplar yazmıştır. Dört çocuk annesidir (2022:39, 2025:39). Elisa Paganelli’ye ait bilgi bulunamamıştır.

‘Küçük Kardeş İstemiyorum’ başlıklı resimli kitapta kardeş kıskançlığı detaylı bir şekilde anlatılır. Karakterin adı yoktur ve kardeşe de kardeş adı konmuştur. Kitabın ilk cümlesi ‘küçük kardeş sonunda eve gelmiştir’ diye başlar. Sanki bir kartopu ya da lokumdur. Ona iyi davranılması istenir. Ama büyük kardeşe göre küçük kardeş sürekli ağlamakta ve babasına yapışık yaşadığı için hiçbir şeyi becerememektedir. Anne ve baba ‘bunlar geçecek ve iki yıl sonra o da her şeyi yapabilecek’ derler. Oysa büyük kardeş oynayabileceği bir kardeş istemektedir. Bu küçük kardeş sadece ellerini çırpılmaktadır ve bütün gün uyumaktadır. Keşke annesi onu karnından çıkarmasaydı daha iyi olurdu ve o zaman babası da onu top oynamaya götürürdü. Bunun üzerine annesi ‘haklısın, ben hep onunla ilgileniyorum sanki ondan başkası burada yaşamıyor gibi. Ama hatırlıyorsun sen de doğduğunda tıpkı kardeşin gibiydin. O zaman ben de sadece seninle ilgileniyordum. Kardeşin için şimdi ne yapıyorsak aynısını senin için de yaptık’ der. Bunları duyan büyük

kardeş fotoğraflarına bakarak ben de ‘nasıl küçükmüşüm; minicik eller, tombik ayaklar. Öyleyse küçük bir kardeşim var, mutluyum. Ben artık ağabey oldum’ der.

‘Nereden Çıktı Bu Kardeş’ başlıklı resimli kitaba gelince; bu kitapta da kardeş kıskançlığı anlatılmaktadır. Karakterin adı burada da yoktur. Ve kardeşe de kardeş adı konmuştur. Büyük kardeşe göre annesinin karnı balon gibidir. Babası ise annesine tatlı sözler söyleyip üzerine titrer ve ona çiçekler alır. Bunlar güzel geçirilen günlerdir ve mutludurlar. Ama büyük kardeş hayatının değişeceğini nereden bilebilir. Şimdilerde hem annesi hem de babası hep yorgunlar, uykusuzlar ve endişeliler. Evde huzur kalmamıştır. Bir gün hiç beklenmedik bir zamanda aile genişler. Bir kız kardeş aileye katılır. Büyük kardeşe göre küçük kız ağı olmayan bacaksız bir örümcek gibidir ve sürekli ağlamaktadır. Anne baba mutludur ama o birazcık öfkeli. Kız kardeşe ninniler söylenir ve ona yıldız muamelesi yapılır sanki. Oysa kendisi, evde kız kardeşten önce vardı. İlk doğan kendisi idi. Küçük kız annesini çok yoruyor, ağlayıp bağırduğında da annesi onu beraberinde yatağına götürüyordu. Teyzesi bir gün ona ‘büyümüşsün, küçük adam olmuşsun’ dedi. Ama o bu duruma öfkelenmiş ve kaçıp gitmek istemişti. Aslında küçük olmak istiyordu. Karınca bile olmaya razıydı. O zaman onu hiç kimse saklandığı yerde bile bulamazdı. Bir de kız kardeşinin emziğini ve beyaz ayıcığını bile çalmayı düşünüyordu. O zaman kardeşi avazı çıktığı kadar ağlayacak ve bütün şehir onu duyacaktı. Aklından bu kötü düşünceleri geçirirken annesi bütün bu hissettiklerini hissetmiş gibi yanına gelip saçlarını okşadı, kollarına alıp sımsıkı göğsüne bastırıldı. İşte o an annesinin kalbinin sesini duydu ve kendisini ona bıraktı. Çok mutlu olmuştu. Sonra babası geldi ve ‘nerede benim özel, biricik, değerli, pırlanta kalpli, harika ötesi çocuğum?’ diye sordu. Daha sonra babası onu güçlü kollarıyla uçak gibi uçurdu. Derken annesi, babası ve o çember olup birbirlerine sarıldılar ama kız kardeşin ağlamaya başlamasıyla annesi ona süt vermek için terliklerini sürüyerek gitti. Bunun üzerine, babası ‘biz erkekler birlikte zaman geçirelim’ dedi ve halının üstünde kahkahalarla güreştiler. Artık kız kardeşine alışmaya başlayacaktı. Kendisinin de büyümeye acelesi yoktu ama tek isteği kendisine bol bol sevgi verilmesi ve ona sımsıkı sarılmaları idi.

Bu iki resimli kitaptaki büyük kardeşlerin davranışı yazının başında bahsedilenlere çok uygundur. 3 – 6 yaş çocukların bunları sergilemesi normaldir. Ancak aşırı dozda olursa bir çocuğa nasıl yardım edileceğine ilişkin kitaptaki hikâye bittikten sonra arka kısma çocuğun yaşadığı zorlukları aşmak için bir tavsiyeler

bölümü konmuştur. Uzman psikoloğa gitmek istemeyen anne babalar için bu sayfalar çok aydınlatıcı ve yol gösterici bir rehber niteliğindedir. Bu noktalar şöyle sıralanabilir:

Erkek ya da kız kardeşin geliş sürecini kolay atlatması için çocuğa nasıl yardım edilmeli?

Mücadelenin evreleri

Ufaklığı yeni bebeğin gelişine hazırlamak

Çocuğa yeni bebeğin bakımında rol vermek

Olabildiğince adil ve eşit davranmayı garantilemek

Büyük çocuğun güven ihtiyacını karşılamak

Yapılmaması gerekenler

Etkinlikler ve pratik öneriler (2022, 27 – 38) (2025, 27 – 38).

Her iki kitap da aynı yazarlara ait olduğu için bu tavsiye sayfaları da aynıdır. Her iki kitap da çocuğa görelilik ilkesi düşünülerek kaleme alınmış ve çocuğun duygu dünyasını yansıtan pozitif bir bakış açısı sergilenmiştir. Hem resimli kitap hem de bibliyoterapi olarak değerlendirilebilecek bu kitaplar, anne babalara çok yararlı ve kardeş kıskançlığını yaşayan kardeşlerin sorunlarını çözmek için yardımcı bir kaynak olarak her evin kütüphanesinde bulunması yararlı olan kitaplardan sayılabilir.

Kaynakça

Bakırcıoğlu, R (2011) Çocuk ve Ergenlerde Ruh Sağlığı (4. Baskı) Anı Yayıncılık.

Bowes, L., vd. (2014) ‘Sibling Bullying and Risk of Depression, Anxiety and Self – Harm : A Prospective Cohort Study’ Pediatrics 134 (4), 1032- 1039.

Pellai, A ve Tamborini, B (2022) Küçük Kardeş İstemiyorum. Çeviren Feza Özemre. Timaş Çocuk. (3. Baskı).

Pellai, A ve Tamborini, B. (2025) Nereden Çıktı Bu Kardeş. Çeviren Bahar

Ulukan. Minika Kitap (2. Baskı).

Sargın, A (2015) Çocuklarda Ruh Sağlığı. Eğitim Yayınevi. (3. Baskı).

Şipal, vd. (2012) ‘Okul Öncesi Dönemde Aralarında Yaş Farkı Olan ve İkiz Kardeşler Arasındaki Kıskançlığın Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi’ Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve uygulama, 3 (5), 55- 68.

Volling, B.L vd (2014) ‘Children’s Responses to Mother – Infant and Father – Infant Interaction With A Baby Sibling: Jealousy or Joy? ‘Journal of Family Psychology 28 (5), 634 – 644.

Volling, B. L. vd (2023) Changes in Children’s Attachment Security to Mother and Father After the Birth of A Sibling: Risk and Resilience in the Family’ Development and Psychopathology 35 (3), 1404 – 1420.

Yuvacı, M ve Ceylan, Ş (2024)’ Erken Çocukluk Döneminde Kardeş Kıskançlığı Temalı Resimli Çocuk Kitaplarına Yönelik Bir Analiz ‘. Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi 7 (2) 222- 239.

Ela'nın Kulakları: Kardeş Kıskançlığı Üzerine Bir Kitap İncelemesi

Petek Halman Kara

Yeni bir bebeğin gelişi, tüm aile üyeleri için özünde son derece heyecan verici bir deneyimdir. Merak, endişe, mutluluk, kıskançlık ve hüznün gibi birçok duygunun eşlik ettiği bu süreç, tıpkı aynı malzemelerle mutfağa giren şeflerin bambaşka lezzetler ve formlar ortaya koyması gibi, her ailede kendine özgü bir deneyim olarak yaşanır. Bebeğin varlığının nasıl ele alınacağı, ailenin kendi dinamikleri içinde şekillenir ve herkesin rollerini yeniden düşünmesini gerektiren bir değişimi de gündeme getirir. Çocuklar abla, abi ya da ortanca çocuk konumuna geçerken; anne ve babalar, ne kadar deneyimli olurlarsa olsunlar, genişleyen ailenin artan sorumlulukları içinde ebeveynlik rollerini yeniden biçimlendirmek durumunda kalırlar. Bu süreçte aile içinde başlayan yapı söküm hareketi, tüm üyeleri kapsayan kaçınılmaz bir dönüşümün de habercisidir. Kardeş kıskançlığı ise tam da bu değişimin kalbinde beliren, çoğu zaman adı konulamayan ama ani öfkelerde ve içe kapanışlarda kendini gösteren güçlü bir duygudur. Çocuk için bu duygu yalnızca paylaşmak zorunda kalınan somut şeylerle değil, değer ve ait olma hissiyle de ilgilidir. Bu nedenle “kardeş kıskançlığı” ifadesine biraz daha yakından -sözcüklerin kökenlerine doğru eğilerek- bakmak bu karmaşık duygunun katmanlarını daha görünür kılabilir.

“Kardeş”^{1*} kelimesinin, Eski Türkçe’de karın sözcüğünün “-daş” ekiyle birleşmesiyle ortaya çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Bu açıklama doğrultusunda kardeşlik, annenin hem fiziksel hem de simgesel olarak son derece kıymetli bir parçasını -doğum öncesinde karnını, sonrasında ise kucağını- paylaşmaya aday en az iki kişinin hikâyesi olarak ele alınabilir. Bir bebek için yaşamın kaynağı olan bu karın -kısa bir süreliğine de olsa- yaşamın merkezinde ve güvende hissedilen yegâne yerdir. Fiziksel ve ruhsal büyümeyle birlikte bu alan simgesel bir nitelik kazansa da en zor anlarda içine geri dönmeyi düşlediğimiz sıcak ve koruyucu bir temsil olarak

1 * EtimolojiTürkçe. (t.y.). Kardeş. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/kardeş>

zihindeki yerini korur. Tam da bu nedenle, böylesine kıymetli bir alanı düşleyen başka birilerinin, kardeşlerin varlığını fark etmek bu tümgüçlü fanteziyi sarsarak, kıskançlık duygusunu hızla sahneye davet eder. Öte yandan “kıskanmak”^{2*} kelimesinin kökenine bakıldığında, Eski Türkçe’de “kıs- / kısıl-” fiiline uzanan bir anlam alanını kapsadığı görülür. Kıskanmak, başkasına yönelen ilgi, sahiplik ya da avantaj karşısında içsel bir daralma yaşamak anlamına gelir. Kardeşin gelişle birlikte ortaya çıkan kıskançlık da benzer bir daralmayı beraberinde getirir. Kıskanılan kardeş imgesel olarak büyütölüp yüceltilirken, büyük kardeşler kendilerini giderek daha küçük ve değersiz hissedebilirler.

Kardeş kıskançlığının nasıl ortaya çıktığını ve dönüştüğünü bir köpeğin gözünden anlatan *Ela’nın Kulakları*^{3*}, pedagojik duyarlılığı mizahi bir anlatımla buluşturan özgün bir hikâyeye sunar. Yazar Gloria Roth Lowell’in İngilizce dilinde kaleme aldığı ve Hayriye Selen İyicil’in Türkçeye çevirdiği bu hikâyede, canından çok sevdiği anne ve babasıyla sakin ve mutlu bir yaşam süren Leydi’nin, bir bebeğin gelişle değişen aile dinamikleri karşısında yaşadığı duygusal dalgalanmalar kendi iç sesi aracılığıyla anlatılır. Bu yazıda, Leydi’nin hissettiği kıskançlığın ve ona eşlik eden diğer duyguların izini sürerek, kardeşliğin ruhsal haritasını birlikte okumaya çalışacağız.

Leydi ile Tanışın: “4 yıl boyunca ailenin tek köpeği olarak harika bir hayatım oldu.”

Leydi’nin en sevdiği şey havlamak. Kendi ifadesiyle sıradan bir köpek o. Onu sıra dışı kılan ise evin içindeki yeri. Ailesinin biriciği olarak kendine ait mobilyalarla döşenmiş bir odası, dışarı çıkarken giydiği yağmurluğu ve anne babasıyla çıktığı tatillerle dolu bir yaşamı var. Evin merkezinde, sevginin tam ortasında, güvenli bir hayat bu. Dört yılın sonunda ve başına geleceklerden habersiz bu ayrıcalıklı konumun tadını çıkaran Leydi’nin, çok yakında yaşayacağı değişimle birlikte içinde saklı duran bambaşka bir

2 * EtimolojiTürkçe. (t.y.). Kıskanmak. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/kiskanmak>

3 * G. R. Lowell, *Ela’nın Kulakları*, çev. Hayriye Selen İyicil, Okuyan Koala, İstanbul, 2020..

yönü ortaya çıkacaktır.

Doğuma gidiş ve yeni bebeğin gelişi: “İçimde hayatımın ciddi şekilde değişmek üzere olduğuna dair bir his vardı.”

Leydi birçok çocuk gibi, anne babasının davranışlarındaki küçük değişimleri dikkatle izler. Haber vermeden gidilen hastane ziyaretleri, ani ve aceleyle evden çıkışlar... Bu olup bitenler onun için anlamlandırması zor, tuhaf durumlardır. Neler olduğunu tam olarak bilmez ama bir şeylerin farklılaştığını hisseder. Bir gün, bu belirsizliğin yerini somut bir karşılaşma alır. Anne babası hastaneden dönerken eve, Leydi'nin “gürültülü şey” diye tarif ettiği pembe, pofuduk bir bebek gelir. O andan itibaren evin düzeni, sesleri ve dengesi birdenbire değişir.

Ortak Yaşama Alışma: “Bana yapılmayan neden ona yapılıyor?”

Leydi'nin kendine ait mobilyalarla döşenmiş odası, evdeki yerinin en somut temsilcisiyken paylaşılan bu yeni alana alışmak can sıkıcı bir süreçtir. Artık kendisine yalnızca küçük bir köşe kalmıştır. Oyuncaklarını ise Ela ile paylaşmak zorundadır. Leydi'nin sevecen yüreği ve kıvrak zekâsı, tüm bu zorluklara rağmen bazı durumları kendi lehine çevirmeye çalışır. Ela'nın yere fırlattığı yemekleri yemek ya da bazı yaramazlıklarda onunla sessiz bir ittifak kurmak, bu yeni düzende bulduğu küçük avantajlardır. Yine de aklını en çok kurcalayan şey şudur: Kendisine yapılmayanlar neden Ela'ya yapılmaktadır? Neden ona sunulmayan, kardeşine sunulmaktadır? Bu sorular, bilinmezliğin yarattığı huzursuzlukla birleşerek, Leydi için tahammül edilmesi zor duygulara dönüşür.

İletişim Güçlükleri: “O gün Ela'nın kulaklarının olması gerektiği gibi duymadığını düşünmeye başladım.”

Her şeye rağmen Leydi pes etmez. Ela'yla iletişim kurmanın yollarını arar. Artık kardeşirler ve pek gönüllü olmasa da onunla paylaştığı bazı küçük anlardan keyif almaya başladığını fark eder. Ancak ters giden bir şeyler vardır. Ne yaparsa yapsın Ela ile ortak bir dil oluşturamaz. Jestleri karşılıksız kalır, çabaları boşa düşer. Bu durum, sıradan bir ilgisizlikten daha

fazlası gibidir. Bu şüpheler, Leydi'yi bazı sesler çıkararak Ela'nın tepkisini ölçmeye iter. Ela'nın kulaklarının dibinde, anne babası yanındayken var gücüyle havlar. Dahası, bir gün kazara yere düşen bir tencerenin çıkardığı gürültüye bile Ela'nın tepki vermemesi, Leydi'nin endişelerini iyice artırır. Üstelik Ela'nın doğumundan önce olduğu gibi, yine haber verilmeden yapılan bir hastane ziyareti şüphelerini arttırır. Bu tanıdık sahnene etkisiyle, Leydi'nin eski duyguları yeniden canlandırır. Belli ki yine huzursuz edici bir gelişmenin arifesindedirler. Nitekim, Ela'nın kulaklarının olması gerektiği gibi duymadığı anlaşılır. Bu üzücü haber, tüm aileyi derinden etkiler.

Karmaşık Duygular: “Ela gelip odamda yaşamaya başladığından beri onu birazcık kıskanıyordum.”

Ela'nın işitme güçlüğü Leydi'yi öylesine endişelendirir ki, içini kemiren tüm zorlayıcı duyguları bastırmak artık mümkün olmaz. Sonunda, yoğun bir suçluluk duygusunun da etkisiyle, kardeşini ne kadar çok kıskandığını itiraf eder. Onun sahip olduklarını ne kadar arzuladığını... İtirafı, önemli bir aydınlanma yaratır. Ela'nın en çok ihtiyaç duyduğu şey, aslında Leydi'de vardır: duymak. Bunu fark ettiği anda, Ela ile empati kurmaya başlar ve ona nasıl yardımcı olabileceğini düşünür. Peki, altı yaşındaki bir köpek Ela'ya nasıl yardımcı olabilir?

Çözüm Arayışı: “Aklıma harika bir fikir geldi. Ela'ya nasıl yardım edeceğimi biliyordum. Ela'nın kulakları olacaktım.”

Uykusuz geçen gecelerin ardından gördüğü kötü bir rüya, Leydi için bir dönüm noktası olur. Rüyasında Ela'yı bir kazadan kurtardığını görür. Sabah bu rüyayı düşünürken, bir anda aklına harika bir fikir gelir ve önemli bir karar alır: Artık Ela'nın kulakları olacaktır. Görmeyen insanlara rehberlik eden köpekleri hatırlayınca, bu fikri bir adım öteye taşır ve kendini “Duyan Kulak Köpek Leydi” ilan eder. Böylece yalnızca kardeşiyle yeni bir bağ kurmakla kalmaz; uzun zamandır kaybettiğini düşündüğü ilgiyi yeniden kazanmanın ve ailesinin onayını almanın da bir yolunu bulur. Bundan böyle Ela'nın peşinden hiç ayrılmayacak nereye gitse onu takip ederek, onun

kulakları olacaktır.

Kardeş Olmanın Tadına Varmak: “*Ela artık ablasını duyabiliyor!*”

Günlerden bir gün bir mucize yaşanır. Ela ve annesi sokaktan eve döndüklerinde Leydi havlayarak onları selamlar. İlk defa Ela Leydi’ye döner ve sıcacık bir gülümsemeyle karşılık verir. Bu ilk temas Leydi’yi öylesine heyecanlandırır ki, o sıcacık gülümsemeyi yeniden duyumsayabilmek için bir kez daha havlar. Annesi de Leydi’nin başını okşayarak “*Evet Leydi, Ela artık ablasını duyabiliyor*” der. Böylelikle Abla olma fikri Leydi’yi heyecanlandırmaya başlar.

Dünya Üzerindeki En İyi Abla Olmak: “*Hiçbir zaman kendi televizyon programında süper kahraman köpek olamayacağım ama ben Ela’nın kulaklarıyım.*”

İşitme cihazının hayatlarına girmesiyle birlikte, Ela ve Leydi arasındaki özel bağın ilk ilmekleri atılmaya başlar. Zamanla birlikte dans etmek, şarkı söylemek gibi ortak ilgi alanlarını keşfederler. Müzik, ikisinin de paylaşmaktan en çok keyif aldığı alana dönüşür. Birlikte duyabilmenin keyfini yaşarken bağları daha da güçlenir. Leydi, hem ev içindeki günlük işlerde hem de dışarıdaki aktivitelerde Ela’ya eşlik etmeyi ihmal etmez. Paylaştıkları her ses, ilişkilerinin ritmine yeni bir canlılık katar. Ve belki de en önemlisi, Leydi ortak paylaşımların, her şeye tek başına sahip olmaktan çok daha zenginleştirici bir deneyim olduğunu fark eder.

Kıskançlığın Yarattığı Sıkışıklığı Yeni Rollerle Esnetebilmek Üzerine

Leydi’nin hikâyesi, yeni bir kardeşe alışabilmenin zorlu ve kademeli yolculuğunu, oldukça yalın bir dille anlatır. Okul öncesi dönem çocuklarına yönelik hazırlanmış olsa da hikâyeyi okuyan yetişkinler de kardeşlerine karşı bir zamanlar hissetmiş, belki de hâlâ hissediyor olabilecekleri yoğun duyguları anımsayabilirler. Kitabın, *Leydi’nin Dünya Üzerindeki En İyi Abla Olması Hakkında Bir Hikâye* isimli alt başlığı, Leydi’nin değişimine işaret ederken, ne olursa olsun ‘en’ sıfatına duyulan ihtiyaçtan da o kadar kolay

vazgeçilemediğini vurgular. Herhangi bir konuda ‘en’ olmanın, ötekinden farklılaşma ihtiyacıyla olan ilişkisini göz önünde bulundurduğumuzda, çocuğun kardeşe sahip olmanın güzelliklerini keşfetmeden önce, baş etmesi gereken daha zorlayıcı bir durumun varlığıyla karşılaşırız: kaybedilen ‘en’lerin yasını tutmak.

Bir yandan yitirilenlere duyulan özlemle baş etmek bir yandan da yeni rollere alışmak çocuklar için kolay bir mücadele değildir. Leydi de pek çok çocuk gibi evin merkezinde konumlanmışken kardeşinin gelişiyile birlikte, yarattığı tümgüçlü evren bir anda buharlaşır; hissettiği kıskançlık, kelimenin kökeninde de olduğu gibi, içsel bir kısılmışlık hissi yaratır. Bu hisleri ifade etme biçimiyse, hepimizin iç dünyasında kıskançlığın nasıl yankı bulabileceğine ışık tutar. Önce geri çekilme, ardından dikkat çekme çabaları, sonra da yeniden değer kazanma arayışı gelir. Tüm bu mücadele, kardeş kıskançlığını yalnızca zorlayıcı bir davranış örüntüsü olarak görmenin ötesinde; çocuğun aile içindeki yerini yeniden anlamlandırma çabası olarak ele alınmalıdır. Çünkü kıskançlık burada yıkıcı bir duygu olmaktan çok, dönüşüm potansiyeli taşıyan bir ruhsal hareket olarak belirir.

Bu süreçte çocuk, kaybettiğini düşündüğü yeri farklı yollarla yeniden inşa etmeye çalışır: görünür olmaya çabalar, işlev kazanmaya yönelir, ilişkide yeni anlamlar üretir; tıpkı Leydi’nin en doğal haliyle yapmaktan keyif aldığı havlamayı ve iyi işitme kabiliyetini yaratıcı bir sorumluluğa dönüştürerek rehber köpek^{4*} olması gibi. Bu yeni rolü benimsediğinde ve kardeşiyle farklılıklarını kabullenip, tıpkı kesişen kümeler gibi, birlikte paylaşılabilecekleri ortak deneyimler bulabildikçe; duygusal gerilim yavaş yavaş meraka, merak ise ilişki kurma arzusuna dönüşür. Rekabet hissi de bu ortak deneyimler içinde dönüşür. Zamanla bir şeylerin sadece ona ait olmasına yönelik arzusu, paylaşmanın aslında ne kadar çoğalttığını kavramaya yönelik bir bakış açısıyla yer değiştirir. Çocuk, yalnızca ebeveynin sevgisini değil, kardeşiyle kurabileceği bağı da tanımaya başlar.

4 * Rehber köpekler, görme engelli bireylerin günlük yaşamda bağımsız hareket edebilmeleri için özel olarak eğitilen ve dünyada, uzun süredir desteğine başvurulanan köpeklerdir. Bu örneklerden ilham alan Leydi, işitme engelli kardeşi için, bir rehber köpek olmaya karar verir.

Bu kavrayış, ilişkinin ritmini değiştirir. Birlikte gülmek, birlikte hareket etmek, birlikte bir şeye odaklanmak duyguların da birlikte düzenlenmesini sağlar. Böylece kıskançlık, yerini yavaş yavaş teması mümkün kılan bir yakınlığa bırakır. Leydi'nin annesinin bir gün ona “*Ela'nın Ablası*” olarak seslendiğinde hissettiği heyecan da buradan gelir. Artık yeni bir rol kazanmıştır ve kaybedilen ‘en’ sıfatı, bu kez ilişkiselliği kapsayan bir formda yeniden anlam bulmuştur. Leydi artık ailenin ‘en iyi ablası’ olmuştur.

Ela'nın Kulakları, kıskançlığı kontrol edilmesi gereken bir duygu olarak değil, dönüşebilecek bir deneyim olarak ele alır. Hem çocuklara hem de yetişkinlere, bu zor duyguyu hissetmenin kaçınılmaz olduğunu; en önemlisi de olgunlaşmaya giden yolun kıskançlığın kabul edilip kucaklanabilmesinden geçtiğini hatırlatır.

Kardeş kıskançlığı, aslında çocuğun “Ben artık kimim?” sorusunu sorma biçimidir.

Ve hikâye bu soruya şu cevabı verir:

“Sen hâlâ sensin. Sadece artık bir başkasıyla birlikte.”

KİTABIN KÜNYESİ

Kitabın Adı: Ela'nın Kulakları

Yayın Evi: Okuyan Koala

Yayın Yönetmeni: Cem Mumcu

Yayın Koordinatörü: Meltem Türkeri

İngilizceden Çeviren: Hayriye Selen İyicil

Çocuk Kitapları Editörü: Psk. Dan. Petek Halman Kara

İllüstrasyonlar: Karen Stormer Brooks

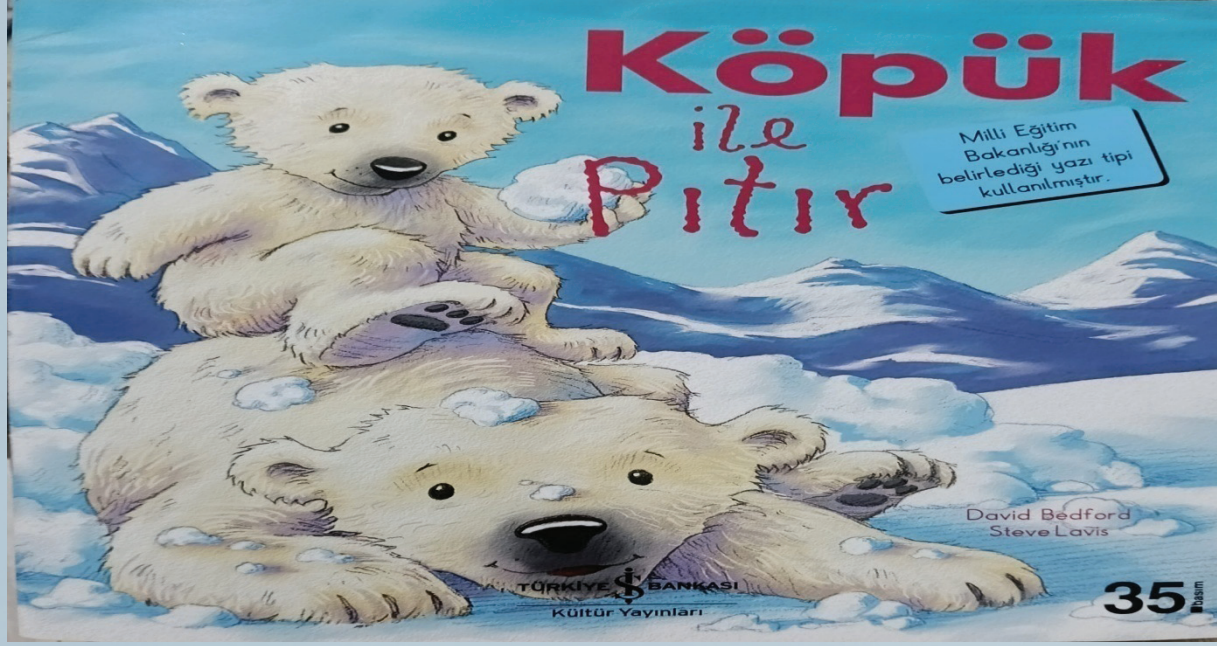
Kapak Uyarlama: Deniz Dalkıran

Grafik Uygulama: Deniz Dalkıran

Aynı İglo Altında: Yıldızlara Bak Kardeşim

Rabia Keskin

Köpük ile Pıtır, rengarenk resimlemesiyle bile çocuklarda merak ve heyecan uyandırmaya yetebilen 26 sayfadan oluşmuş, ciltsiz, kuşe baskılı çocuk öykü kitabıdır. Nevin Avan Özdemir’ in çevirmenliğini yaparak Türkçe’ ye kazandırdığı kitap çocukların ve çocuk ruha sahip herkesinde çok beğeneceği bir yapıt olarak yerini almıştır. Yazar kitabın içinde birçok alt temaya yer vermiş olmakla birlikte çocuk, çocuğun doğası, onun ilgisi, merakı, heyecanları kitabın içinde ustalıkla sezinletilirken aslında kardeşlik ilişkisini, onun sıcaklığını ve bağını okuyuculara sunmaktadır.

Köpük’ ün Pıtır adında küçük bir kız kardeşi vardı. Pıtır çok sevimli ama biraz yaramazdı. Köpük ne zaman oyun oynamak istese Pıtır, “Pat!, Güml!” diyerek ortaya çıkıyor ve abisinin kurduğu oyunları bozuyordu. Her şeyin Pıtır’ ın aileye katılmasıyla başlayan öykü sade, açık ve anlaşılır bir anlatıma sahiptir. Sevimli iki kutup ayısının sıcacık kardeşliğini anlatan öykü de

Pıtır aslında her çocuk gibi meraklı, heyecanlı, enerjik ve çok da sevimlidir. Okurken yaramazlık gibi görünen eylemler aslında bize çocukluğun doğal olan her halini göstererek bizleri gülümsetmektedir. Yazar Bedford öykünün kurmacalığını oluştururken tüm bunları düşünerek kaleme almıştır. Pıtır karakteri okura son derece doğal ve samimi olarak geçmektedir.

Köpük ise ailenin ilk çocuğudur ve bir kardeşin daha aileye katılmasıyla birlikte duygularında değişim yaşamaktadır. Kardeş kıskançlığını yenme gelişimini sağlayan bu kitapta, ilk çocuğun duygularına ve tavırlarına çok başarılı bir açıklık verilmiştir. Pıtır' ın aileye katılmasıyla birlikte annenin küçük kardeşe her konu da yardımcı olması büyük kardeşin hem ailedeki yerini anlamlandırmasına hem de anne, yavruyla daha fazla ilgilenirken küçük bir kıskançlığa sebep olmaktadır.

Işıltılı bir kutup sabahıydı. Köpük esnedi ve gerindi. Keyifle:

-Anneciğim yüzmeye gidelim mi? diye sordu. Annesi:

-Kusura bakma Köpük, ama ben şimdi yüzmeyeceğim, dedi. Minik Pıtır' a kahvaltısını yaptırmalıyım.

Bunun üzerine Köpük tek başına yüzmeye gitti, suyun üzerinde kendi kendine oynamayı çok seviyordu. (s. 3)

Yazar kardeş kıskançlığı sorunlarının üstesinden gelmekte her ne kadar Pıtır karakterini olağan kurguladıysa Köpük karakteri için de aynı durum geçerlidir. Köpük kardeşinin olması ile birlikte bir dönüşüm yaşasa da bu dönüşüm sürecinde kardeşi ile ilişkisine zarar vermemekte ve annesine karşı anlayışlı bir tutum sergilemektedir. Tek sıkıntısı annesi ile eskisi kadar paylaşım yapamamaktır. Duygularını yönetmek konusunda başarılı bir performans sergileyen Köpük' ün tek isteği yalnız kalmaktır. Ancak yaramaz kardeşi onu bir türlü yalnız bırakmaz. Gittiği her yerde, kurduğu her oyunda peşindedir. Bu durumdan hiç memnun olmayan abisi “*Keşke Pıtır başka yerde oynasa.*” diye düşünür.

Günlerden bir gün, Köpük sıkılıp biraz uzaklaşmak istedi. Nereye gittiğini düşünmeden yürüdü ve bir süre sonra yaramaz kardeşinin hiç dokunulmamış karların üstüne atlayıp yuvarlanmasıyla takip edildiğini anladı. Bu duruma hiçte sevinmeyen Köpük kardeşinden daha hızlı koşarak izini ona kaybettirdi. Tek isteği yalnız kalmaktı ama kar fırtınası geleceğini hesaba katmadı. Kardeşi kar fırtınasının üstesinden yalnız gelemezdi. Hemen ona ulaştı ve fırtına geçene kadar ona güvenli bir alan sağladı. Küçük kardeşi çok korkmuştu abisine sarıldı.

İşte bu olay aralarındaki bağ için bir dönüm noktası oluverir. Öykünün başından sonuna kadar karakterlerin tepkileri gayet doğal, kıskançlık duygusunun gelişimi ve çözümü zamana dayalı, aile ilişkilerinin gücü ise paylaşılan anlara bağlı olarak akıcı bir dille anlatılmıştır. Kıskançlık duygusu olumsuzlaştırılmadan, kardeşler arasında yada aile arasında bir çatışmaya yol açmadan zaman içinde yaşantı yoluyla kendiliğinden sona ermiştir. Burada önemli olan sabırlı olmak, anlayışlı olmak ve aile olmanın farkındalığı ile sorunların üstesinden taraf olmadan el ele birlikte gelebilmek önemli olmaktadır.

Öykünün ele alınışı ve çözümlenme biçiminde görülmektedir ki, kıskançlık duygusu olumsuz veya sorun bir durum olarak ele alınmaktan ziyade hayatın içinden gayet olağan ve anlayışla karşılanmaktadır. Bu sebeple kardeşi olan çocuklara, ilk çocuklara, ikiz kardeşi olanlara kesinlikle okunması gereken bir çocuk edebiyatı yapıtıdır. Kitabı taşıdığı içeriksel ve biçimsel özellikler sebebiyle 5-7 yaş grubuna ait olduğunu belirtsek de sıcacık, yalın ve sakın anlatımı, olayların dramatikleştirilmeden sevimli halde sunulması, karlarla kaplı resimleme güzelliği ile aslında 6 aydan itibaren her yaş grubundan insana seslenmektedir.

Kardeşi olan, çocuk olan ve ruhu çocuk olan herkesin severek okuyacağı ve iç ısıtan tatlı mı tatlı bir öykü kitabı. Kitap, ana iletinin yanı sıra sevgi, aile birliğine önem verme, iyimserlik, temizlik, özgüven, sorumluluk, yardımlaşma ve dayanışma değerlerini de içererek çocukların sosyal-duygusal gelişimine katkı sağlamaktadır. Köpük ile Pıtır, çocuğun duygusal dünyasını basitleştirmeden ele alan yaklaşımıyla, kardeş ilişkilerini konu edinen çocuk edebiyatı metinleri arasında ayırt edici bir konumda yer alır. Kardeş kıskançlığı çocukların kardeşini kıskanmasından daha çok ailedeki yerinin değerini yitirmesi, aileye aidiyet sorunları yaşama kaygısı, ebeveynlerin kendilerine yönelik sevgilerinin azalacağı yönündeki düşüncelerinden ibarettir.

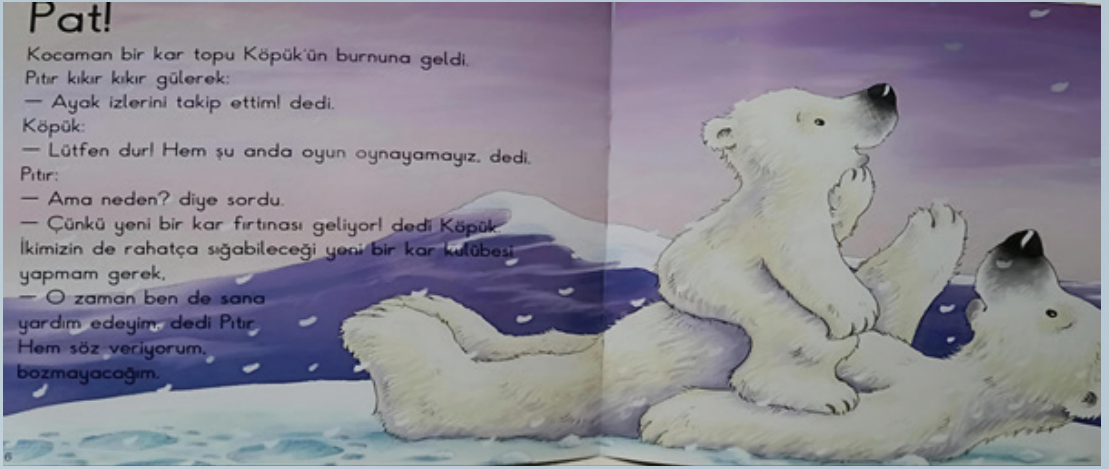

Öykü yeni bir kardeşin aileye katılması durumlarında, kardeş sorunları yaşayan ebeveynlere, kardeş kıskançlığı yaşayan çocuklara rehber niteliğinde bir kitaptır. Kardeşlik, insanların birbirine destek olması, birlikte büyümesi ve birlikte hayaller kurdurmasıdır. Kardeşlik, birbirine görünmez ipler ile bağlı olmak ve hayat boyu o ipleri güçlendirmekten geçmektir. Bir kardeşe sahip olmak bir rakibin olması değil, birlikte başarılarla ulaşmak için el ele yürümektir. Kitapta anne geri planda olup, çocukların arasında taraf olmadan ve iletişimlerine müdahale etmeden sadece sevgi verip destek olarak kendini göstermektedir. Anne karakterinin bu doğru tutumu ebeveynlere de yol göstererek kardeşler arasında saygı ve adaleti sağlama konusunda rehberlik etmektedir.

Resimli çocuk kitapları; öğrenme, eğlenme, oynama gereksinimlerini doğal ve kendiliğinden yaratılan ortamlar içinde yanıtlayan araçlardır. Bu araçların, çocuğun gelişim özelliklerine ve gereksinimlerine uygun olarak sanatçılar tarafından hazırlanması gerekir. Nitelikli resimli kitaplar, çocukların yaşamında onların bütün gelişim alanlarını etkileyen zenginleştirici birer kaynak özelliği taşır (Sever, 2013).

Her yaştan insanın ilgisini çekebilecek ve onlarda merak duygusu uyandırarak ve okuma isteği başlatabilecek güce sahip olan Köpük ile Pıtır, henüz okuma yazma bilmeyen çocuk için çok önemli bir ifade şekli, mutluluk ve öğrenme kaynağıdır. Erken yaşta çocuklar için alışkanlık haline getirilmesi gereken resimli çocuk kitapları ilerleyen yaşlarda da bu alışkanlıklarını sürdürmeye, okumaya, öğrenmeye ve gelişimine devam edecektir.

Sonuç olarak Köpük ile Pıtır, yazınsal nitelik taşıyan, sanatçı duyarlılığı ile oluşturulmuş, çocuğun duygu dünyasına seslenen, çocuk gerçekliğini önceleyen ve çocuğa görelilik ilkelerini gözeterek hazırlanmış başarılı bir çocuk edebiyatı yapıtı olarak raflarda yerini alırken ailelere kütüphanelerinde bulundurmaları için tavsiye edilmektedir.

Kitabın Künyesi

Kitabın Adı: Köpük ile Pıtır

Kitabın Resimleyeni: Steve Lavis

Kitabın Yazarı: David Bedford

Kitabın Orijinal Adı: Max and Sadie

Kitabın Türü: 5-7 Yaş Çocuk Öykü Kitabı

Kaynakça

Bedford, D. (2025). *Köpük ile Pıtır*. Resimleyen: Steve Lavis. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sever, S. (2013). İzmir: TUDEM

FİLM İNCELEMESİ

Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Kardeş Kıskançlığı

Konulu Film ve Diziler

Nüseybe Hilal Zorlu

Çocuk edebiyatında kardeşlik ve kardeş kıskançlığı temalı filmler ve diziler, kardeşler arasındaki duygusal çatışmaları sert, duygusal ve karmaşık bir şekilde ele almaktadır. Kıskançlık duygusu, çocukların kendilerini yalnız ya da değersiz hissetmelerinden doğan doğal bir duygu olarak sunulmaktadır. Filmlerde kardeşler, yaşadıkları yanlış anlamalar ve küçük çatışmalar sayesinde birbirlerini daha iyi tanımaya imkân bulmaktadır.

Temel çatışma olarak adlandırdığımız olguda genel olarak bakıldığında, etken faktör olarak ebeveynlerin kardeşler arasındaki farklı tutumları ve sosyal çevre çok büyük rol oynamaktadır. Söz gelimi bir anne ve babanın iki kardeş arasından küçük olanı kayırması veya bir aile büyüğünün kardeşleri kıyaslaması ile bireyin kendine özgü davranışlarının ve bir karakterinin oluşunu kabul etmemesi gibi durumlar, bireyi daha doğrusu çocuğu kıskançlığa itmektedir.

İyi Seyirler Dileriz

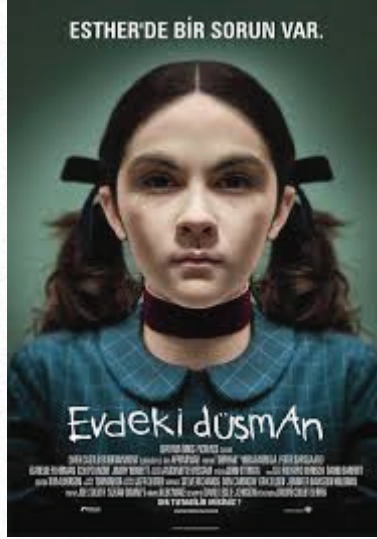

İyi Evlat (1993)

Henüz çok küçük yaşta annesini kaybeden Mark Evans, bu büyük travmanın ardından bir süreliğine teyzesi ve dayısının yanına gönderilmiştir. Burada yaşıtı olan kuzeni Henry Evans ile tanışır. Bir çocuğun içerisindeki karanlığın ortaya çıkışını izleyeceğiniz filmde, çocuk psikolojisi rahatsız edici bir gerçeklikle işlenmiştir.

Evdeki Düşman (2009)

Kate ve John Coleman çifti bebeklerinin ölü doğmasından sonra yaşadıkları travmayı atlatıp ailelerini yeniden toparlamak istemektedir. Bu amaçla yetimhaneden Esther adında 9 yaşında görünen bir kızı evlat edinmişlerdir. Fakat Esther aslında nadir görülen bir hormonal hastalığa sahip, 30 yaşında ve çocuk görünümülü bir kadındır. Filmde Esther'in kardeşlerine uyguladığı manipülatif kıskançlık işlenmiştir.

Dedemin İnsanları (2011)

Çağan Irmak kendi çocukluğunu konu aldığı filmde, mübadele sonucu Girit Adası'ndan İzmir'e göçen dedesi ile geçirdiği son yaz mevsimini anlatır. Filmde 12 Eylül 1980 İhtilali'nden sonra yaşanan olaylara dayanamayıp intihara sürüklenen dedesinin hüznü verici hikâyesine yer verilmiştir. Bir ailenin farklı kuşakları anlatılırken, kardeşler arasındaki ailenin ilgisini kazanma çabaları ve rekabet hissedilmektedir. Kıskançlık, dramatik ve duygusal düzeyde işlenmiştir

Kış Uykusu (2014)

Bir Nuri Bilge Ceylan imzası taşıyan “Kış Uykusu”, aile içi ilişkiler ve miras sorunları üzerinden kardeşler arası kıskançlık ve çatışma gibi konuları ele almaktadır. Uzak bir Türk köyünde, bir otel ve ev sahibi olan adamın ailesi içindeki anlaşmazlıkları ve kirasını ödemeyen kiracısıyla yaşadığı sorunlar anlatılır. Kardeşlerin birbirine ve aileye karşı hissettiği kırgınlık ve rekabet, filmin dramatik merkezini oluşturmaktadır.

Hill House'un Hayaleti (2018)

Shirley Jackson'ın aynı adlı romanından esinlenilen hikâyede olaylar anakronik bir düzende verilmiştir. Bir aile dramının modernize edildiği filmde her bir çocuk bir duyguyu temsil etmektedir. Dizi boyunca karşımıza çıkan kırmızı oda herkese farklı görünmektedir. Ev halkı kırmızı odanın kapısını her açtığında farklı bir travma ile yüzleşmektedir.

Kaynakça:

(Çevrimiçi) www.imdb.com, 18/01/2026

TELİF VE ÖYKÜ ÇEVİRİSİ

Mürekkebin Yetmediği

Zeynep Erbay

Annemler çocukluğumuzun geçtiği evden taşınıyorlar. Kentsel dönüşüm sağ olsun, tüm geçmişimiz yıkılıp yeniden yapılacak. Nasıl olacaksa... Gerçi bunun anılar ile ilgili olmadığını bilecek olgunluktaayım ama huzursuzum işte. İçimdeki huzursuzluğu nereye boşaltacağımı bilemez halde bir yukarı bir aşağı iniyorum. Babam artık kolumuza tutunarak yürüyor, annemin de ondan aşağı kalır yanı yok. Tasnif işi kardeşimle bana kaldı. O, yirmilerinin ortasında olmanın verdiği zııırlıkla, dörtlülerini yaktığı kamyonu kolileri yüklüyor birer ikişer. Sesi dışarıdan geliyor; hiç acele etmiyor. Benimse her zaman bir yere yetişmem gerekiyormuş gibi adımlarım sıkı ve güvensiz. Çocukken de öyleydi, şimdi de.

Benim de bir işe yaramam lazım ama gözüm bir şeye, yarısı boş evin içindeki o bir tanecik koliye takıldı. Tüm kolileri bantladık sanıyordum ancak bunu ne kategorilendirmişiz ne de kapağını kapatmışız. İçine bir göz atıyorum; birkaç plak, kardeşimin mezuniyet fotoğrafı, onun kitapları ve bir defter. Nedendir bilinmez, bu defteri şimdiye dek hiç görmedim. Bir ecza şirketinin eşantyonu gibi duruyor. Dayım getirmiş olmalı. Kardeşimin mi acaba? En iyisi açıp içine bakmak, ne de olsa kamyon yükleniyor bir şekilde, mola verebilirim. Ben otuzları geçeli oldu biraz, bahanem de hazır. Belimdeki ağrı kendini hissettiriyor derim geçer. Odağımı deftere veriyorum yeniden, sayfalar sararmış, kenarları büzüşmüş. Kardeşimin yazısını beklerken anneminki ile karşılaşıyorum. Birkaç kelime yazılmış. Bazı sayfalar boş. Diğerlerinde ise başı sonu belli olmayan paragraflar. Tarihler, tatlı tarifleri, matematik hesapları... Annemin bir nevi resmî olmayan tarihi bu.

İlk sayfasına gidiyorum usulca. Babamın görücüye geldiğini yazmış. 10 Mayıs. Evlenmişler. İlerliyorum, benim doğumum:

*“Dört tane büyük baş aldık. Bu sene iyi otlatırsak sütlerden iyi kazanırız. İstanbul’a gitme şansımız var. Kurtulacağız bu köyden. Bir yıl sonrası. İstanbul’a geldik. Şimdilik kaynımın yanındayız. Büyük küçük hiç fark etmez, kendi evimize geçsek yeter bana. Ne yapsam gözlerine batıyormuş gibi hissediyorum. Oğlumuz doğdu. Her şey daha zor şimdi. Geçinmek ne büyük dert. Konfeksiyona başladım. Öğlenleri komşuda bizim oğlan. Akşam gelince emziriyorum, bir gözüm kapalı ayağımda sallıyorum. Ben mi onu uyutuyorum o mu beni, belli değil. Gecemle gündüzüm karıştı.”*Durup bu cümleye bakıyorum. Bir varoluş müjdesi mi bu, yoksa yaprak dökümü mü? Okurken genzim yanıyor. Ben daha dünyayı tanımadan emanet edilmişim birilerine. Sayfaları hırsla karıştırıyorum; aylar, bazen yıllar atlanmış.

O boşluklarda ne olduğunu merak etmiyorum. Çünkü biliyorum. Yazılamayacak kadar dolu, ağır ve kelimesiz günler var hayatta. Annem o boşluklarda sadece nefes almış, yazmaya dermanı kalmamış.

Sonra kardeşimin sayfasına geliyorum. İşte o yakıcı sızı tam burada, göğsümün ortasında başlıyor. Tarih de var saat de. “Kar yağıyor,” yazmış annem, “Ev sıcak.” Yanları işlemeli sayfalar... Bir de not: *“Çok ağlamadı, doğuştan akıllı bir çocuk o.”* Sayfanın köşesinde küçük bir leke var. Çay mı, süt mü belli değil. Ama o leke bana çok şey anlatıyor. Annem o satırı yazarken elinde bir şey tutuyormuş; kardeşimle ilgili bir cümle kurarken, hayatın tadını çıkarıyormuş. O anın bir keyfi varmış. Benim sayfamda böyle bir iz yok. Orası tertemiz, dümdüz, ıssız. Yaşamaya değer bir hayatım mı yoktu, yoksa ben sadece o zor günlerin bir yan etkisi miydim? Nedir bu alıntısızlığın sebebi?

Kardeşim dışarıdan sesleniyor, kamyon dolmuş. Sesi odanın boş duvarlarında yankılanıyor. Bakışlarımı defterden ayırmıyorum. İçimdeki o ateş, sayfanın üzerindeki o küçük lekeye bakarken yavaş yavaş sönüp yerini taş gibi ağır bir kabullenişe bırakıyor. Annem o günleri yaşarken bana ayıracak mürekkebi kalmamıştı çünkü o mürekkeple sadece borç harç hesaplıyordu. Kardeşime gelince; hayat ona sadece yazacak yer değil, o çayı içecek, o lekeyi bırakacak zamanı da vermişti.

Düşününce, annemle babamın doğum tarihleri de yok bu defterde. Bir yerde, satır arası bir cümlede geçiyor sadece. “*Benim günüm de belli değil,*” diye yazmış annem, altına tarih atmadan. Babamınkini de kimse not etmemiş. Babam hep “kirazlar vardı” der, annem “havalar ısınmıştı” diye ekler. Ne gün belli ne de ay. Onların böyle bir hissi olmuş muydu acaba?

Kıskançlık hâlâ orada, defterin sarı sayfaları arasında bir toz gibi duruyor ama artık canımı yakmıyor. Sadece, sonradan fark edilen eksik bir eşya gibi; orada olması gerektiğini biliyorum ama artık peşine düşmüyorum. Kardeşimin sayfasını kapatırken, kendi boşluğuma son kez bakıyorum. Payıma düşen buymuş, ıssız bir başlangıç. O sessizlik bana kalmış. Güç mü, bilmiyorum. Ama artık benim.

Mürekkebin bana yetmediği, kardeşime ise taşıdığı o defter... Onu kolinin içine, en dibe bırakıyorum. Bir gün biri o boş sayfalardan birine bir şey yazabilir. Ben yazmam. Kardeşim de yazmaz. Bazı boşluklar öylece kalmalı.

Küçük Sincap ve Patlamış Mısır Kışı

“İnsanların olduğu yerde yiyecek çok da uzakta olamaz,” dedi küçük sincap bu soğuk geçen kış günlerinde. “İnsanlar her zaman açtır, evet, ben de açım. Hem de çok.”

Sonbaharda sakladığı yiyeceklerin yerini ararken küçük sincapcık, kendini ormanın içindeki gölün kenarında buldu. Orada insanlar buz tutmuş gölün üzerinde neşeyle eğleniyor, kahkahaları ta ormanın içinden duyuluyordu.

Küçük sincap göl kenarına baktı. Her yer rengârenk olmuştu. İnsanlar, kulübeler ve tezgâhlar kurmuştu. Ortalık insan yemeklerinin güzel kokusuyla doluydu.

“Mhhh!” dedi sincap.

“İnsanların her zaman yiyecek bir şeylerinin olması ne güzel. Benim payıma da mutlaka bir şeyler düşer.”

Huş! diye ağaç dallarına sıçradı, oradan da ağaç tepelerinden atlayarak tezgâhların olduğu yere kadar gitti. Çok dikkatli olmalıydı, hem de çok. Sessizce, yiyeceklere en yakın ağacın dalına zıpladı.

Tam o sırada bir çocuk yüksek sesle ağlamaya başladı.

Ah! Küçük sincap ne kadar da korktu!

Bir anda şaşırıp, sendeledi ve dala tutunamadı. Pat! diye ağaçtan düşerek büyük bir kâsenin içine düştü. Kâsenin içi tatlı kokulu beyaz kar taneleriyle doluydu.

Ne büyük bir korku! Bu nasıl bir lezzet böyle!

Bir kadın telaşla, “Bir sincap patlamış mısırın içine düştü! Yardım edin!” diye bağıırken, küçük sincap yanaklarını bu beyaz şeylerle olabildiğince dolduruyordu.

Hmm! Ne kadar da güzeldi! Mısır tarlalarındaki taneler gibi ama biraz daha tatlı ve yumuşak sanki.

Bir anda yeniden ağaca sıçradı ve bir dalın arkasına saklandı. İnsanlar sakinleşene kadar orada bekledi. Hava karardığında ise sessizce meydana geri döndü.

Karın üzerinde ne vardı öyle?

Bir sürü lezzetli, ince beyaz kar taneleri... hem de mısır ve bal tadında.

Küçük sincap için ne büyük bir sevinç! Ne büyük bir şans!

Sincapcık ormanda soğuk geçen kış boyunca, her gün göl kenarına gidiyordu artık. Kısa sürede insanlar da onun gelişini bekler oldu ve ona bol bol yiyecek bıraktılar.

“Ne kadar da şanslıyım!” diye sevindi küçük sincap.

“Artık aç kalmayacağım.”

İnsanlar ona daha pek çok lezzetli yiyecek verdi ama küçük sincap en çok, insanların patlamış mısır dediği o tatlı mucizevi kar tanelerini sevmiştir.

Yazar: Elke Bräunling

Çevirmen: Nüseybe Hilal Zorlu

Düzeltilen: Semanur Öztürk

Kaynak Metin: (Çevrimiçi)

<https://www.elkeskindergeschichten.de/2026/01/12/das-kleine-eichhoernchen-und-der-popcornwinter/>, 17/01/2026

ÖZGEÇMİŞLER

Asalet Erten (Prof. Dr.)

Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü öğretim üyesidir. Araştırma alanları arasında; çocuk yazını çevirisi, yetişkin edebiyatı çevirisi, tıp metinleri çevirisi, çeviri eleştirisi, çeviride kültürel öğeler ve çeviri kuramı sayılabilir. Çocuk edebiyatı çevirisi üzerine ulusal/uluslararası konferanslarda sunulmuş çok sayıda bildirisi ve ulusal / uluslararası dergilerde yayımlanmış pek çok makalesi bulunmaktadır. Şiir, öykü ve tiyatro çevirileri mevcuttur. Ayrıca “Tıp Terminolojisi ve Tıp Metinleri Çevirisi” ve “Çocuk Yazını Çevirisine Yaklaşımlar” başlıklı iki kitabı bulunmaktadır.

Erkan Çer (Prof. Dr.)

Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi öğretim üyesidir. Çocuk edebiyatını “çocuğa görelilik” ve “çocuk gerçekliği” temelinde ele alan birçok çalışması bulunmaktadır. Çocuk edebiyatında suya sabuna dokunan çalışmalara öncelik vermektedir.

İstanbul Üniversitesi'nde Türkçe Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Mersin Üniversitesi'nde “Çocuk Edebiyatında Fantastik Kurgu İncelemeleri: Harry Potter Örneği” başlıklı teziyle yüksek lisans eğitimini tamamladı. Akademik çalışma alanları çocuk edebiyatı ve fantastik edebiyattır. “Edebiyattan Pencereleler” ve “Çocuk Yazınında Futbol: Mekân, Metin ve Medyatik İlişkiler” adlı akademik çalışmalarda kitap bölümüyle yer almıştır. “Belki de Tersten Bakmalısın” (Mecaz Çocuk, 2023) adlı resimli çocuk kitabı ve “Fantastik Mottolar” (Ornis Kitap, 2023) adlı deneme kitabı yayımlandı. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Toplum Araştırmaları Merkezi bünyesinde gerçekleşen Çocuk Yazını Eleştiri Okulu'nda “Harry Potter Okumaları” dersleri vermiştir (2023). Çocuk Yazını Platformu çatısı altında “Çocuk Edebiyatına Fantastik Bir Bakış” başlıklı atölye düzenlemiştir.

İlkiz Tülek Saygılı (Dr. Öğr. Üyesi)

İstanbul Beykent Üniversitesi İngilizce Mütercim ve Tercümanlık bölümünde görev yapmaktadır. Sözeltili Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Dergisi'nde yayın kurulunda yer almaktadır. İstanbul Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat alanında doktorasını tamamlamıştır. Çocuk edebiyatı ve ekoeleştiri alanlarında çalışmalarına devam etmektedir.

Nezahat Cabacı

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak sınıf öğretmenliği yapmaktadır. Amasya Üniversitesi Sınıf Eğitimi alanında yüksek lisans mezunudur. Amasya Üniversitesinde Sınıf Eğitimi alanında doktora eğitimine devam etmektedir. "Çocuk Edebiyatı" üzerine uzmanlaşarak bu alanda çalışmaları bulunmaktadır.

Petek Halman Kara (Dr.)

Psikoterapist olarak çocuk, ergen ve yetişkinlerle psikanalitik yönelimli psikoterapi çalışmalarını sürdürmektedir. Aynı zamanda Okuyan Us ve Okuyan Koala (çocuk-gençlik alanında uzmanlaşmış) bünyesinde editör olarak görev yapmaktadır. Amerikan Psikoloji Derneği (APA) tarafından hazırlanan *Psikolojik Hikâyeler* serisinin yanı sıra, çocukların bireysel ve toplumsal gelişimlerini ve çevresel farkındalıklarını destekleyen nitelikli çocuk kitaplarının Türkçeye kazandırılması üzerine çalışmaktadır. Okuyan Us'tan çıkan *Ben 5 Kere İyilik Yaptım* adlı araştırma/derleme kitabının yazarıdır. Çeviri ve özgün çalışmaları çeşitli yayınevleri ve bilimsel dergilerde yer almaktadır. Rorschach ve Projektif Testler Derneği ile Bebek Ruh Sağlığı Derneği üyesidir.

Rabia Keskin

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi mezunu okul öncesi öğretmenidir. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında tezli yüksek lisans öğrencisidir. Kendini çocuk edebiyatı alanında araştırma ve geliştirmeye adanmış, çalışmalarına devam etmektedir. Bir erkek çocuk annesi ve hayvan dostu bir kedi sahibidir.

Zeynep Erbay

İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Bölümü'nden mezun olmuştur. Şiir, öykü ve deneme türlerinde kaleme aldığı çalışmalarıyla bireyin iç dünyasına odaklanır. Ayrıca soyut resim üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Hans Blumenberg'in Filozofu Baştan Çıkarmak adlı eserini Türkçeye kazandırmıştır. Hâlen Ketebe Yayınları'nda aktif olarak çevirmenlik yapmaktadır.

